

Unges motivasjon for å bo i distriktene

Hildegunn Nordtug

Rapport

Mars 2021

Distriktssenteret
Kompetansesenter for distriktutvikling

Innhold

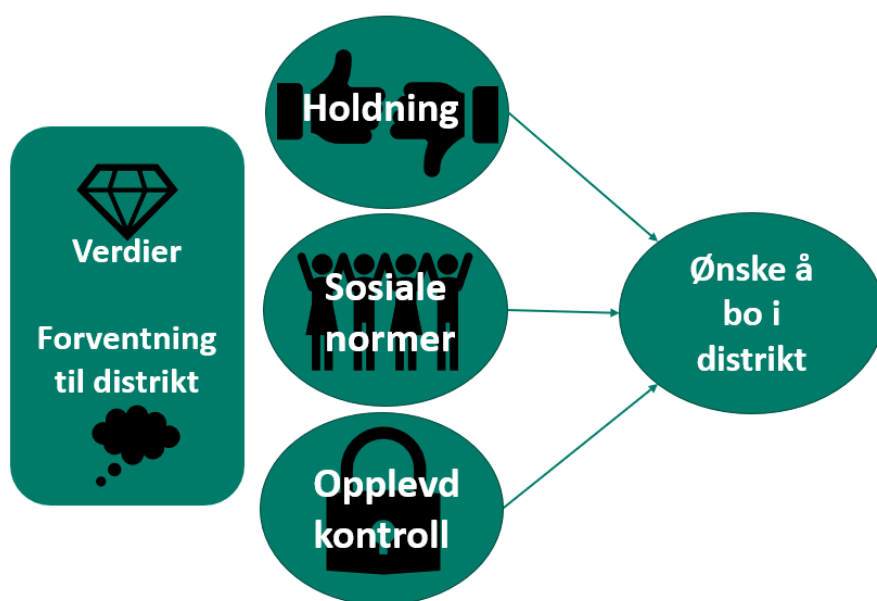
Sammendrag.....	3
1. Bakgrunn.....	8
2. Teori.....	9
2.1. Holdninger	9
2.2. Sosiale normer	10
2.3. Opplevd kontroll	10
2.4. Verdier og konsekvensvurderinger	11
3. Metode	11
3.1. Hvem har svart?.....	12
4. Resultat.....	14
4.1. Ønsker ungdom å bo i en distriktskommune?	14
4.2. Drivere bak intensjoner	16
4.3. Gjennomsnittlige verdivurderinger og konsekvensvurderinger: Sprik og samsvar	18
4.4. Verdi- og konsekvensvurderinger som drivere bak kognitive holdninger.....	21
4.5. Gruppeforskjeller.....	26
5. Diskusjon.....	39
5.1. Intensjoner: Flertallet er motivert for å bosette seg i en distriktskommune.....	39
5.2. Motivasjon hos unge fra sentrale kommuner	39
5.3. Den «lille sentraliteten»	40
5.4. Motivasjon kommer med alderen?	41
5.5. Det handler i liten grad om kjønn.....	41
5.6. Sosiale normer	43
5.7. Opplevd kontroll	43
5.8. Holdninger: Kald vurdering framfor varme følelser	44
5.9. Jobb	44
5.10. Sosialt liv	48
5.11. Tjenester og tilbud: Å komme seg fra A til Å	50
5.12. Stedskvaliteter	51
5.13. Svakheter med undersøkelsen og nye kunnskapsbehov.....	54
6. Referanser	55

Sammendrag

Unge bosettingsmønstre er en av flere drivere for sentraliseringen. Både staten og kommunene har behov for å vite mer om unges preferanser og motiver knyttet til framtidig bosted. Hva er viktige verdier og kvaliteter i framtidig bosted for unge? Hvorfor vil unge bo eller ikke bo i en distriktskommune?

Denne rapporten beskriver og drøfter funn fra en nasjonal spørreundersøkelse om unges bosettingsmotivasjoner. Rapporten beskriver også hva som er viktige kvaliteter *generelt* hos ungdom i framtidig bosted, oppfatninger om hvordan livet i en distriktskommune vil være, samt gruppeforskjeller i holdninger basert på kjønn, legning og innvandringsbakgrunn.

Undersøkelsen benytter motivasjonsteori. Vi undersøker holdninger, sosiale normer og oppfatninger om handlingsrom knyttet til å bo i distrikt, samt verdier knyttet til bosettingsvalg og forventninger til å bo i en distriktskommune. Disse ulike elementene henger samme som vist i illustrasjonen under.

Oppsummering av funn

Ønske å bo i distrikt

Det er ganske sterk motivasjon blant de unge for å bosette seg i en distriktskommune. Blant ungdom i alderen 14–29 år fra distriktene (sentralitetsklasse 4, 5 og 6) sier omtrent 65% at de ønsker å bosette seg i en distriktskommune når de er 30 år gamle. Blant ungdom fra sentrale kommuner (sentralitetsklasse 1, 2 og 3) sier omtrent 40% det samme.¹

Personer som er sterkere motivert for å bo i en distriktskommune i framtiden er kjennetegnet ved at de:

- Bor i en distriktskommune i dag.
- Er oppvokst utenfor gangavstand til sentrum.
- Er eldre (nærmere 30 år enn 15 år)
- Har norskfødte foreldre
- Er streit

¹ Sum av prosent som har svart «enig» eller «litt enig» på spørsmål om de ønsker eller har som intensjon om å bosette seg i en distriktskommune når de er 30 år.

Opplevd kontroll

- Opplever større mulighet til å kunne bosette seg i en distriktskommune.

Sosiale normer

- Opplever sterkere sosiale normer om å bosette seg i en distriktskommune.

Holdning

- Har en positiv holdning til å bo i distriktene. Denne holdningen er først og fremst drevet av rasjonelle vurderinger, og ikke følelsesmessige vurderinger.

Verdier som påvirker folks holdning til å bo i distriktene

Ungdom er forskjellige og verdsetter ulike egenskaper ved steder. En person som har positiv holdning til å bo i distriktene kjennetegnes av å i høyere grad verdsette:

Verdier

- Å ha lett tilgang til naturen
- Å være godt kjent med lokalsamfunnet
- Å bo i enebolig
- Å leve med lite press om å lykkes på alle kanter
- Å kunne gi (framtidige) barn et godt oppvekstmiljø.

En person som har negativ holdning til å bo i distriktene kjennetegnes av å i høyere grad verdsette:

Verdier

- Et godt kollektivtilbud
- Et levende sentrum
- Å unngå pendling
- Å ha mange jobbmuligheter
- Å ha et godt sosialt liv

Disse funnene peker på kvaliteter det er viktig å bevare i distriktene, og kvaliteter det er viktig å utvikle å for å opprettholde bosetting i distriktene.

Forventninger hos folk med positiv holdning til å bo i distriktene

Det er ulike oppfatninger av hvordan livet i en distriktskommune er, og hva man forventer å få dersom man bor i en distriktskommune.

De som er positive til å bosette seg i en distriktskommune forventer:

Forventning

- Å få brukt det de er gode til
- Å få drømmejobben
- Å få et godt sosialt liv
- Å få være seg selv fullt ut
- Å kunne gi (framtidige) barn et godt oppvekstmiljø
- Å ha lett tilgang til natur

De som er positive til å bosette seg i en distriktskommune forventer i mindre grad å:

- Å få en sikker arbeidsplass
- Å ha en rask jobbutvikling
- Å bruke lite tid i hverdagen (f.eks. på å komme seg til jobb, hente i barnehagen, handle)

Unge som er negative til å bosette seg i en distriktskommune kjennetegnes av at de i mindre grad forventer å få brukt det de er gode til, få drømmejobben, å få et godt sosialt liv osv. De forventer i noe større grad å få en sikker arbeidsplass, ha en rask jobbutvikling, og bruke lite tid i hverdagen.

Viktige bosettingsverdier og forventninger til distriktene hos ungdom generelt

Totalt 29 kvaliteter ble vurdert fra «helt uviktig» til «helt avgjørende» for framtidig bosted. Kvalitetene som kom høyest opp (alle mellom «viktig» og «helt avgjørende») var i synkende rekkefølge:

- Å gi (framtidige) barn et godt oppvekstmiljø
- En sikker arbeidsplass
- Gode kommunale tjenester (som skole, barnehage og helse)
- Et trygt nettverk
- Å gi (framtidige) barn gode utdanningsmuligheter

De samme 29 punktene ble spurt om mht. hvorvidt de forventer å få dette dersom de bosetter seg i en distriktskommune i framtiden. I snitt mener de unge at dersom de bosetter seg i en distriktskommune, er det meget sannsynlig:

- Å ha lett tilgang til natur
- Å bo i enebolig med egen hage og garasje
- Å gi (framtidige) barn et godt oppvekstmiljø
- Å bli godt kjent med lokalsamfunnet
- Å få et trygt nettverk

I snitt vurderer de det som minst sannsynlig:

- Å få et godt kollektivtilbud
- At de unngår å pendle til jobb
- Å ha mulighet til en sosial boform (der noen rom og fellesområder brukes og eies med andre)
- Å leve med mye press om å lykkes på alle fronter
- Å få drømmejobben

Øvrige funn

- Arbeid er viktig for unges motivasjon for framtidig bosted. Det er sprik mellom hva unge ønsker seg og hva de mener er sannsynlig å få ved å bosette seg i en distriktskommune, og det er generelt lave forventninger til jobbmarkedet i distriktskommuner. Å ha en *sikker* arbeidsplass er svært viktig hos unge, men de gir lav skår på sannsynligheten for å få dette i en distriktskommune. Det å ha *mange* jobbmuligheter og det å ha *drømmejobben* er også viktig for de unge, men de vurderer i liten grad at distriktene kan tilby dette. Desto mindre sannsynlig

ungdom tror at de vil få drømmejobben eller brukt det de er gode til, desto mindre motivert er de for å bo i en distriktskommune. Desto viktigere de mener det er å ha mange jobbmuligheter - desto mindre motivert er de for å bo i en distriktskommune.

- Å ha et trygt nettverk, å få være seg selv og å ha et godt sosialt liv er viktig for ungdommene, og de mener at dette er mulig å få i en distriktskommune. Det er altså et mer positivt syn på de «myke» verdiene i distriktene kontra de «harde» som f.eks. jobbmarked.
- Kvinner og menn er også mer like enn ulike mht. hvilke bostedskvaliteter de verdsetter. Av verdier *ulikt* vektet av kvinner og menn er hovedinntrykket at flere verdier er mer viktig for kvinner enn menn. De største forskjellene er vektlegging av gode kommunale tjenester og et trygt nettverk. Begge disse verdiene er viktig for kvinne og menn, men relativt sett noe mer viktig for kvinner. Den ene verdien vurdert som mer viktig for menn er «muligheten til å stige raskt i gradene på jobb».
- Å ha vokst opp utenfor sentrum gjør en mer positivt innstilt til å bo i en distriktskommune. Det gjelder også når sentralitet på kommune er kontrollert for. Det betyr at det ikke bare er de som har vokst opp utenfor sentrum i de minst sentrale kommunene som er mer positivt innstilt. Ungdom som har vokst opp utenfor sentrum i mer sentrale kommuner er mer positivt innstilt til å bo i en distriktskommune sammenlignet med ungdom som har vokst opp i sentrum. Dette er delvis forklart av at ungdom vokst opp i eller utenfor sentrum har litt forskjellige verdier knyttet til bosted. Ungdom vokst opp i gangavstand til sentrum verdsetter i litt større grad levende sentrum, å bruke lite tid i hverdagen på å komme seg til jobb, handle, hente i barnehage osv., ha en sosial boform, et godt kollektivtilbud. Disse verdiene samsvarer delvis med mer negative holdninger til å bo i distrikt.

Hva betyr dette for kommuner som vil være attraktive for unge?

Undersøkelsen kaster et optimistisk lys over framtiden til Distrikts-Norge. Mange unge ønsker å bosette seg i en distriktskommune. Det gjelder først og fremst unge fra distriktet, men også en del ungdom fra sentrale kommuner.

Distriktssenteret ser et handlingsrom lokalt og nasjonalt for å tilrettelegge for at unge realiserer disse ønskene. Funnene peker på kvaliteter for å tiltrekke/holde på ungdom som allerede er motivert for å bosette seg i distrikt: Tilgang til natur, mulighet til å bli godt kjent med lokalsamfunnet, drømmen om eneboligen, gode oppvekstmiljø, og lite press. Samtidig peker undersøkelsen på områder for å tiltrekke seg dem som verdsetter kvaliteter som hemmer motivasjon for å bosette seg i Distrikts-Norge: Godt kollektivtilbud, levende sentrum, unngå pendling, mange jobbmuligheter, og et godt sosialt liv. Noen av disse områdene kan sees å være i konflikt med hverandre, f.eks. eneboligrømmen og lett tilgang på natur vs. levende sentrum.

Kommunenes utgangspunkt vil være bestemmende for utviklingsarbeidet lokalt. Der det f.eks. ikke er et senterområde i utgangspunktet gir det ikke like stor mening for å jobbe for et levende sentrum, som der det allerede er en senterstruktur å jobbe med. Det vil variere fra kommune til kommune å se på hvilke kvaliteter de allerede har som må bevares, hvilke kvaliteter de i større grad må få kommunisert ut at de allerede har, eller utvikle kvaliteter de mangler.

Arbeid lokalt kan handle om:

- Et mer variert arbeidsmarked er viktig for å trekke unge til distriktet. Lokalt arbeid kan også handle om samarbeid med lokalt næringsliv og arbeidsgivere om å gjøre det lokale jobbmarkedet bedre kjent hos unge, både i oppvekst og for unge utflyttede.

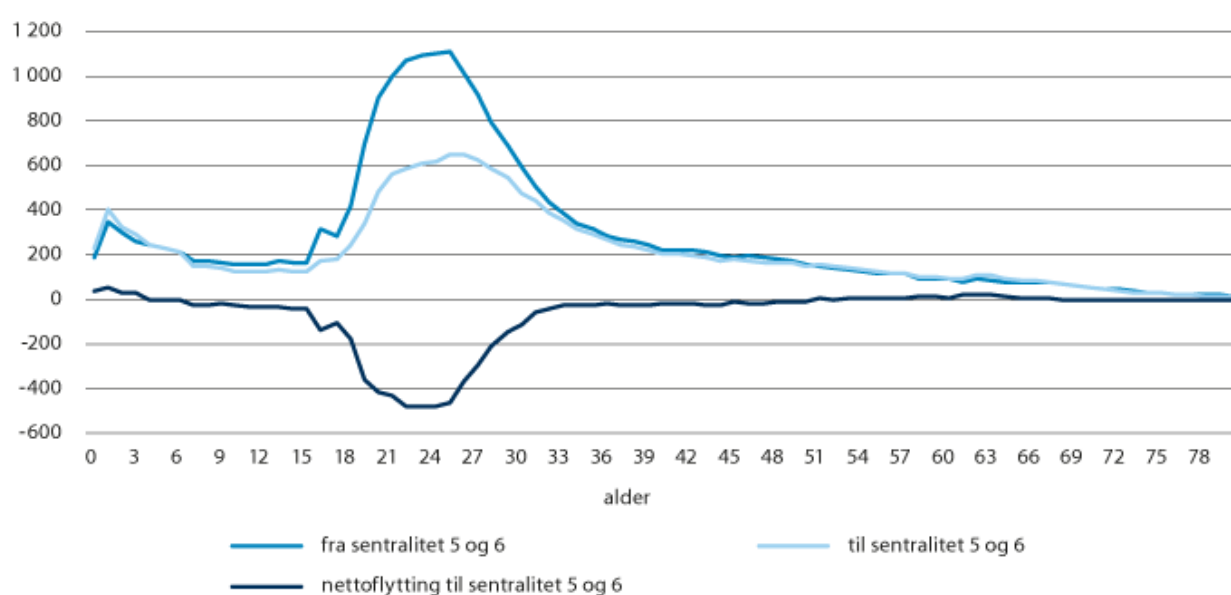
- Se arbeid for gode oppvekstmiljø og oppvekstvilkår som en del av samfunnsutviklingsarbeidet. Kjærlighet til eller avsmak for hjemsted skapes tidlig. Arbeid mer inkluderende skole- og barnehagemiljø og generelt helsefremmende arbeid er også arbeid for å styrke framtidig bosettingsgrunnlag.
- Åpne og inkluderende lokalsamfunn, der innpass i arbeidsliv og gode sosialt liv er uavhengig av legning og innvandrerbakgrunn. Bevissthet om at åpne og inkluderende lokalsamfunn er et felles gode. Distrikts-Norge har vært avhengig av tilflytting fra utlandet for å opprettholde bosetting. Arbeid for å inkludere og beholde innvandrere krever ekstra innsats og bør prioriteres.
- Mikrourbanisering der det gir mening, og tilbud av småbruk eller lignende der det gir mening. Steder med en småby eller tettstedstruktur med potensial for å skape levende sentrum, kan ha som strategi å tiltrekke seg dem som verdsetter dette. Steder uten slikt potensial, der stedlige fordeler heller handler om mye plass kan ha som strategi å utnytte dette gjennom eksempel se på om ubebodde småbruk og landbrukseiendommer kan utnyttes bedre.
- Gjør egne innbyggerundersøkelser for å skreddersy tiltak.

Det er et bredt spekter av verdier og forventninger som knyttes til unges motivasjon for å bo i distrikt. En innsats for å tiltrekke seg unge voksne til distriktskommunene må derfor ha en vid inngang. Først og fremst må det være et «smart» valg for de unge, og de må også ha støtte gjennom de sosiale normene, spesielt fra familie, og de må oppleve at det er noe de faktisk har mulighet til - uten for mange begrensninger. Denne undersøkelsen bygger opp under behovet for en helhetlig politikk for å bremse befolkningsnedgang i distriktskommuner. Mange av de «myke» verdiene til stede i unges bevissthet og motivasjon knyttet til å bosette seg i distrikt, som oppvekstmiljø, kommunale tjenester, tilgang på natur, tette bånd i lokalsamfunnet mm. Disse må bevares, og utvikles, men er antagelig ikke nok i seg selv. Distriktssenteret mener at det også må satses på de «harde» faktorene, spesielt knyttet til arbeidsliv.

1. Bakgrunn

Unge i alderen 19 – 27 år er den gruppen som flytter mest på seg (figur 1). De flytter både fra og til distriktskommunene, men i større grad fra. Sentraliseringen er altså delvis drevet av at distriktsungdom som flytter til mer sentrale steder, ikke flytter tilbake igjen eller til andre distriktskommuner etter endt utdanning eller ved etablering av familie (Sørli, 2006; Langøren, 2007). Det blir gjerne sagt at ungdom ønsker seg en urban livsstil og at de større byene frister mer enn «livet på bygda». Men hva forklarer egentlig unges motivasjon for å bosette eller ikke bosette seg i en distriktskommune?

Målet med denne undersøkelsen er å få mer kunnskap om ungdoms bostedsønsker, motivasjon for å bo i en distriktskommune eller ikke, og hvilke oppfatninger som ligger til grunn.

Figur 1 Antall innenlandske flyttinger til og fra sentralitet 5 og 6 fordelt etter alder (årlig gjennomsnitt i 2009–2018), (NOU 2020:15)

Behovet for å forstå unges bostedspreferanser er aktualisert i NOU 2020: 12 «Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn». Her peker utvalget på at det har vært en omfattende utflytting fra distriktskommuner til sentrale strøk, og at det må en skje en endring i unges bostedspreferanser for å unngå fortsatt befolkningsnedgang. Videre at hvis vi skal endre unges bostedspreferanser, er det behov for å forstå mer av hva som ligger bak unges bostedspreferanser.

Bo- og flyttemotivundersøkelsen fra 2008 er den beste tilgjengelige kunnskapen vi har om folks bostedsmotivasjon i norsk kontekst (Sørli, Aure, & Langset, 2012). Den så både på faktiske flyttestrømmer og bosetting, samt motiver for å bo eller flytte kartlagt gjennom spørreskjema og intervjuer. Utvalget bestod av bofaste i oppvekstkommunen, tilbakeflyttere, internflyttere (bosatt i en annen kommune, men samme region som oppvekstkommune), og regionflyttere (flyttet til en annen region). Alder på respondentene var fra 20-årsalderen opp til 70 år, spredt over hele landet. Her var et hovedfunn at både unge som flytter mer sentralt, og de som flytter til distrikt oppgir i størst grad arbeid som motiv. Samtidig er jobbmotivet mer framtrædende i perioder der jobbmarkedet er strammere.

Ungdommens distriktpanel har gjort et omfattende arbeid med å samle innsikt fra ungdommer i distriktene om utfordringer og muligheter de ser ved å bo i distriktene. Ungdommene peker spesielt på arbeidsplasser,

kollektivtilbud, skolehelsetjeneste, og muligheter ved digitalisering. I tillegg er det en gjennomgående bekymring at distriktene blir framstilt negativt framfor å vise fram muligheter.

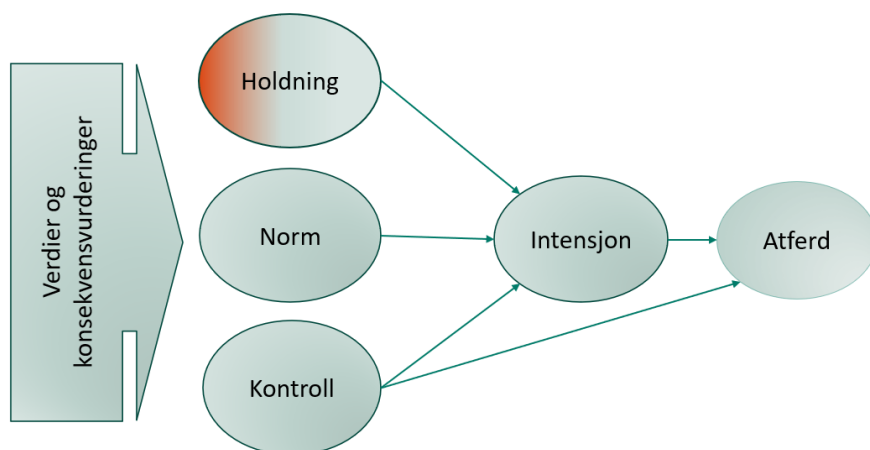
Det finnes ingen landsdekkende undersøkelse på ungdoms bosettingsmotivasjon og ønsker for framtiden. Mens Sørli, Aure og Langset (2012) undersøkte tilbakeskuende begrunnelser for å ha flyttet eller ikke – ønsker vi å se på hvilke ønsker ungdom har for framtidig bosted, og oppfatninger om distriktskommune som bosted.

2. Teori

Bo- og flyttemotivundersøkelsen (Sørli, Aure, & Langset, 2012) framhevet «VIL, BØR, KAN eller MÅ» som ulike flyttemotiv opprinnelig fra samfunnsgeografene Holm, Mäkila og Öberg (1989). VIL er det generelle flyttemotivet som beskriver den enkeltes ønske og vilje til å flytte. BØR handler om påvirkning fra venner, familie, slekt, og lokalsamfunn gjennom tradisjoner og lokal kultur. KAN handler om valgmuligheter og begrensninger av mulighetsrommet, mens MÅ viser motiv uavhengig av de andre.

I perspektivet av distriktutvikling er disse skillene i kjernen av den politiske debatten: Ønsker unge å bo i en distriktskommune – men det er hindringer for det som må fjernes? Eller ønsker ikke unge å bo i distriktene? Skal de da overtales eller skal det legges enda mer til rette for sentralisering?

Det finnes mange teorier om motivasjon – forklaringsmodeller for menneskelig atferd. En av de mest anvendte teoriene er «Theory of planned behavior», som har likheter med inndelingen av «vil, bør, kan og må». Ifølge Teorien om planlagt atferd (Ajzen I. , 1991; 2019) er intensjonen om å gjøre «noe» (f.eks. bosette seg i en distriktskommune) basert på *personens holdning, subjektive norm og oppfattelse av kontroll* mht. dette «noe» (se figur 2). Teorien om planlagt atferd er blitt anvendt i over 4200 vitenskapelige artikler referert i Web of Science-databasen.

Figur 2 Teorien om planlagt atferd, modell etter Ajzen (1991)

2.1. Holdninger

«Holdning» er helt enkelt forklart personlig vurdering av om noe er positivt eller negativt. Det er altså nært knyttet til VIL-motivet skissert av Sørli, Aure og Langset (2012) som handler om hvorvidt det å bo et bestemt sted noe jeg vil og har lyst til? En *holdning* er mer nyansert enn et overordnet VIL-motiv, og har både en kognitiv (tankemessig) og en affektiv (følelsesmessig) komponent. Kognitiv holdning regnes gjerne som en «kald» vurderinger knyttet til tanker, meninger og kunnskap. Er det å bo i en distriktskommune fornuftig? Er det lurt av meg? I overført betydning er en kognitiv holdning noe vi kjenner «i hodet». Affektiv holdning handler om følelser, og noe vi kjenner i «hjerte og magen». Er det å bo i en distriktskommune meningsfullt? Vil det være kjedelig eller spennende? Vil det være lykkelig eller deprimerende? Kognitive og

affektive holdninger kan være i samsvar. Med eksempel i holdning til trening og fysisk aktivitet, kan man både mene at det er både fornuftig (kognitiv holdning) og elske det (affektiv holdning). Men ofte er det ikke samsvar mellom kognitive og affektive holdninger, f.eks. å mene at trening er fornuftig – men synes at det er både kjedelig og vondt. I tillegg er det variasjon fra tema til tema – atferd til atferd – hvilken type holdning som påvirker atferd mest.

Selv om holdninger gjerne er varige, kan de endres. For å skape mest mulig effektive intervensjoner for å endre atferd er det derfor nødvendig å vite hvilken relasjon det er mellom kognitiv og affektiv holdning, og atferden. Det er ikke vits i å kjøre på med kampanjer som retter seg mot de kognitive holdningene (f.eks. kunnskap om positive effekter av trening) om det er de affektive holdningene som faktisk påvirker hvorvidt noen trener eller ikke. Da er det andre virkemidler som må til, for eksempler finne ut hvordan en treningsøkt kan gjøres mest mulig lystbetont.

På samme måte kan vi se for oss at holdninger til å bo i en distriktskommune har både tankemessige og følelsesmessige komponenter, og vi vet lite om hva som påvirker bostedspreferanser mest. Vi kan se for oss at begge deler betyr mye, lite, eller bare en av delene som har noe å si. Holdninger er basert både på erfaringer, men også tilgjengelig informasjon. Distriktene framstilles både i positivt og negativt lys

2.2. Sosiale normer

Subjektive eller sosiale normer er beskrivelse av hva mennesker som er viktige for oss mener. Mener de at vi bør eller ikke bør bo i en distriktskommune? Hva er det opplevde sosiale presset til å bo i en distriktskommune (eller ikke)? Dette berører BØR-motivet (Sørli, Aure, & Langset, 2012). Som med holdninger varierer graden av sosiale normers påvirkning på atferd mellom temaer og atferder. For bostedspreferanser kan vi se for oss at det kan bety både mye og lite. På den ene siden er Norge kulturelt sett kjennetegnet av høy grad av autonomi, der individets frihet til å gjøre egne valg står sterkt (se f.eks. [World values survey](#)). Sosiale normer kan altså bety lite. På den andre siden viser tidligere bo- og flyttemotivundersøkelser at familieårsaker er viktige motiv, men at de kan være sterkere utenfor storbyregioner – og også være sterkere i noen tidsepoker enn andre (Sørli, Aure, & Langset, 2012). Sørli og kollegaer viser også til svensk forskning som viser at unges tilbakeflytting var ensbetydende med å flytte tilbake til eller nærmere foreldrene, og sjelden om foreldre ikke fortsatt bor der. Dette viser til hvordan andre mennesker som er viktige for oss påvirker våre bostedspreferanser.

Det er derfor interessant å se hvorvidt sosiale normer har sammenheng med motivasjon for å bosette seg i en distriktskommune med framtidsblikket.

2.3. Opplevd kontroll

Opplevd kontroll handler om oppfatning om vår egen evne og mulighet. Har jeg mulighet til å bo i en distriktskommune? Atferdskontroll berører både subjektiv opplevelse av kontroll, og faktisk kontroll. Dersom den faktiske kontrollen er meget lav, er holdninger og normer irrelevante. Med trening som eksempel igjen, er det ikke vits å kjøre kampanjer om hvor bra sykling er, og få hele familien med, om personene ikke kan å sykle – eller er veldig usikre på egne evner til å sykle. I bostedssammenheng kan det i større grad handle om hvorvidt grunnleggende behov blir møtt om man bor i en distriktskommune. Får jeg hus, jobb og grunnleggende tjenester? Er det mulig for meg å bo her? Dette er altså nært knyttet til KAN-motivet skissert av Sørli og co (2012). Ifølge Sørli og kolleger har viljen (VIL) større handlingsrom desto større muligheter (mer KAN) man har – i tråd med skillet mellom opplevd og faktisk atferdskontroll.

Vi har rettet spørsmålene som måler holdning, normer, og kontroll spesifikt som det å «bosette seg i en distriktskommune når jeg er 30 år gammel». Valget om 30 år er begrunnet i at befolkningen er mer mobil fram til 30-årsalder, enn etter (se figur 1). Det er viktig at det er samsvar mellom faktorene holdning, norm,

kontroll og intensjon mht. hva de handler om. Alle spørsmålene for å måle disse faktorene er derfor rettet om å «bosette seg i en distriktskommune når jeg er 30 år gammel».

2.4. Verdier og konsekvensvurderinger

Holdninger, normer og opplevd kontroll mht. å bo i en distriktskommune er bestemt av oppfatninger av hvilke konsekvenser det å bo i en distriktskommune vil ha – sett opp mot egne verdier (hva jeg mener er viktig) (Ajzen I. , 1991). Å vurdere det å bo i en distriktskommune som noe positivt eller negativt *kommer fra noe*. Opphavet til holdninger til å bo i en distriktskommune er oppfatninger om hvilke konsekvenser det å bo slik vil ha for en selv, og hvorvidt disse konsekvensene er viktige eller ikke. Vurderinger av viktighet blir det samme som *verdier*. Hvilke kvaliteter verdsetter jeg – er viktige for meg der jeg skal bo? Hva vil jeg få i en distriktskommune?

Vi fanger opp disse oppfatningene ved å spørre om hvordan de tror livet i en distriktskommune vil være (konsekvensvurderinger), og hvorvidt disse utfallene/konsekvensene er viktig eller uviktig (verdivurderinger):

- Hva er viktig der du skal bosette deg i framtiden?
- Hvordan mener du livet i en distriktskommune vil være for deg?

Begge typer oppfatninger er målt ved en lang rekke påstander som respondentene har tatt stilling til. Påstandene er laget på bakgrunn av innspill fra Ungdommens distriktspanel, og ansatte i Distriktscenterets kunnskap om å bo i en distriktskommune.

I tillegg har vi en lang rekke demografiske variabler (kjønn, alder, sentralitet der de bor og har vokst opp, legning, innvandringsbakgrunn, legning, oppvokst i gangavstand til sentrum mm.).

I sum vil dette gi noen svar på hvorvidt ungdom ønsker å bo i en distriktskommune, og hva som forklarer sterkere eller svakere motivasjon. Gjennom verdivurderingene får vi i tillegg generell kunnskap om hva ungdom verdsetter i framtidig bosted.

I denne undersøkelsen ser vi på hva som forklarer at noen unge er motivert for å bo i en distriktskommune, mens andre ikke er det. Vi undersøker ungdoms holdninger, normer og følelse av kontroll og hvordan dette henger sammen med ønske om å bosette seg i en distriktskommune (samvariasjon). Dette gjør vi for å kunne peke på treffsikre politiske løsninger, løsninger som kan bidra til at unge som ønsker å bo i Distrikts-Norge faktisk kan gjøre det.

3. Metode

Et nettbasert spørreskjema ble utformet med utgangspunkt i teorien om planlagt atferd ([spørreskjema kan lastes ned her](#)).

Spørsmålene for å måle intensjon, holdning, norm og kontrolloppfatninger ble først testet på et mindre utvalg, og deretter ble spørsmålene med best indre reliabilitet og god varians valgt ut (på bakgrunn av faktoranalyser og Cronbach's alpha).

Holdning ble i det endelige spørreskjemaet målt med seks ulike spørsmål som dekker både den kognitive og affektive komponenten. Subjektive normer ble målt med tre spørsmål, og opplevd kontroll med to spørsmål. Intensjon ble målt med to spørsmål.

Konsekvensvurderinger og verdivurderinger ble utformet på bakgrunn av innspill fra Ungdomspanelet om hva som kan være fordeler og ulemper, hemmere og fremmere, for å bo i en distriktskommune. Vi endte opp med 30 verdivurderinger med tilhørende konsekvensvurdering.

Spørreskjemaet ble oversatt til arabisk, polsk og engelsk, i tillegg til den norske varianten.

Ungdom er en vanskelig gruppe å nå i slike undersøkelser, derfor ble det lagt ned en stor jobb med å spre undersøkelsen. Skjemaet ble distribuert gjennom noen universitet, høyskoler, videregående skoler via fylkeskommunen, opplæringskontor for å få spredd til lærlinger, regionrådene for å nå næringsliv, en rekke generalsekretærer i frivillige lag og foreninger, politiske ungdomsparti, samt kampanje på sosiale medier.

For å få flest mulig svar markedsførte vi at åtte deltagere ville bli trukket ut til å vinne gavekort på kr. 500. Dette ble organisert uten å bryte anonymiteten til deltagerne.

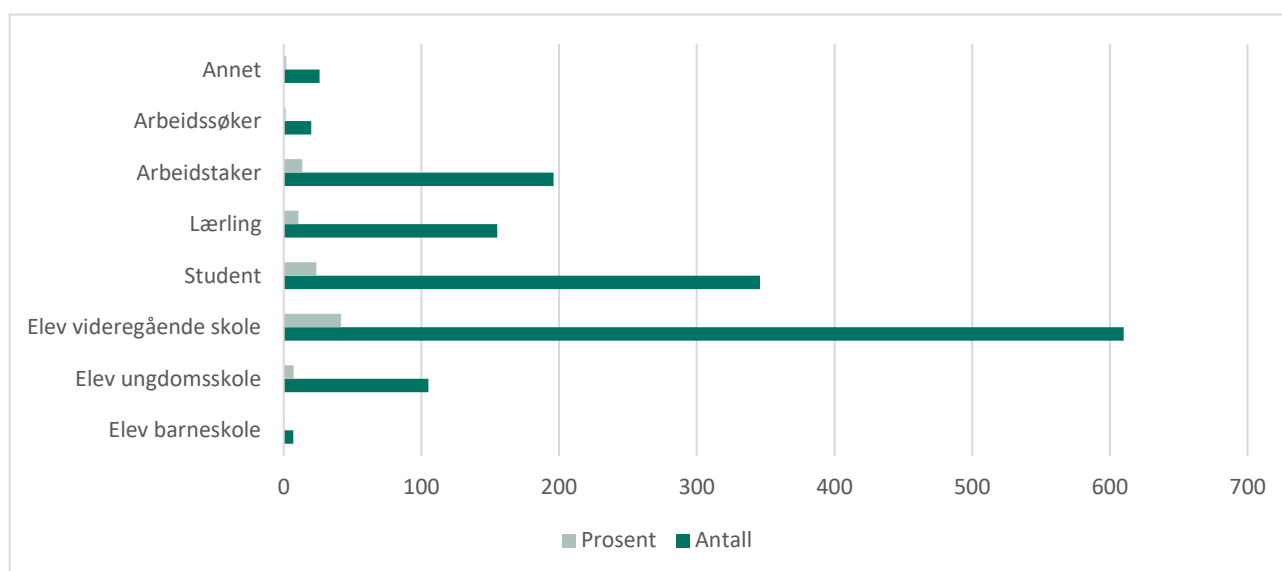
Dataen ble analysert i JASP versjon 0.11.1.

3.1. Hvem har svart?

Hele 1464 ungdommer gjennomførte hele undersøkelsen (når vi har tatt ut de som er over 30 år). Ifølge SSB er det 1 093 459 innbyggere mellom 14 og 29 år i Norge. Med en utvalgsstørrelse på 1464 gir det en feilmargen på 3% med konfidensintervall innenfor 95%. En slik relativt liten feilmargen betyr at svarene undersøkelsen i speiler relativt godt norske ungdommers synspunkt, spesielt ungdom fra sentralitetsklasse 3, 4, 5 og 6 (der feilmarginen er enda mindre). Svarene blir mer usikre der vi deler svarene i undergrupper – spesielt legning og innvandrerbakgrunn, men også andre grupperinger som kjønn, sentralitet o.l.

Det var en overvekt av kvinner (67%), selv om vi målrettet undersøkelsen mot menn i den siste tiden av datainnhenting. Gjennomsnittsalder var 20 år, med et spenn fra 9 til 29 år (kun 14 personer under 14 år).

Se fordeling av respondentenes hovedbeskjeftigelse i figur 3.

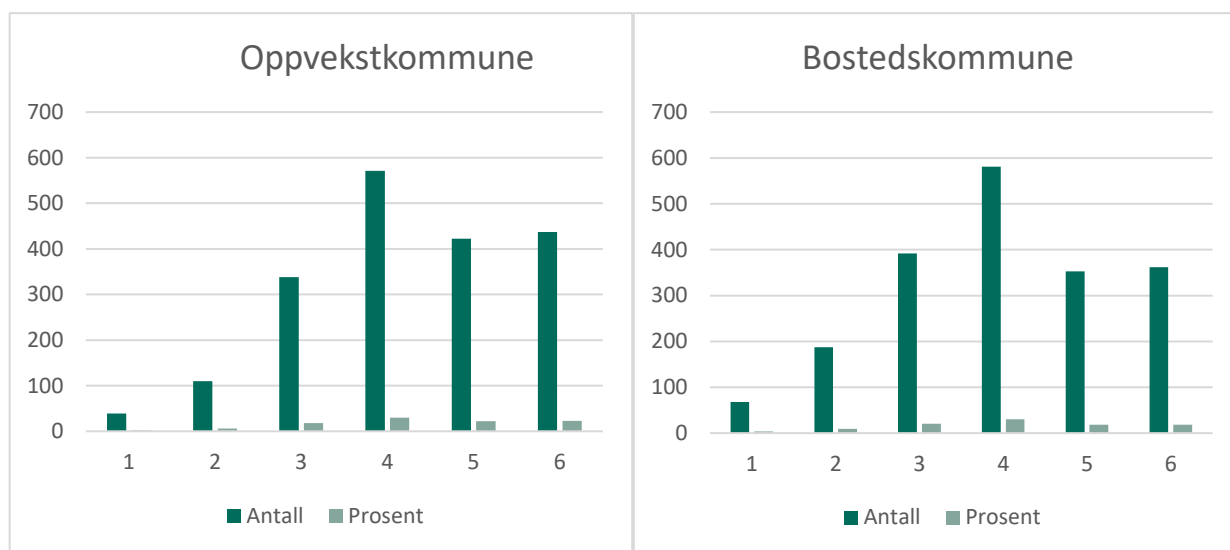

Figur 3 Fordeling av respondenter

I utvalget var 7% av respondentene er født utenfor Norge, og 12% oppga at en eller begge foreldrene er født i utlandet. SSB definerer «innvandrerbakgrunn» som personer som selv har innvandret til Norge (med utenlandsfødte foreldre og besteforeldre), og norskfødte med to utenlandsfødte foreldre. Vi velger å bruke en bredere definisjon av innvandrerbakgrunn, og vi inkluderer norskfødte med én utenlandsfødt forelder

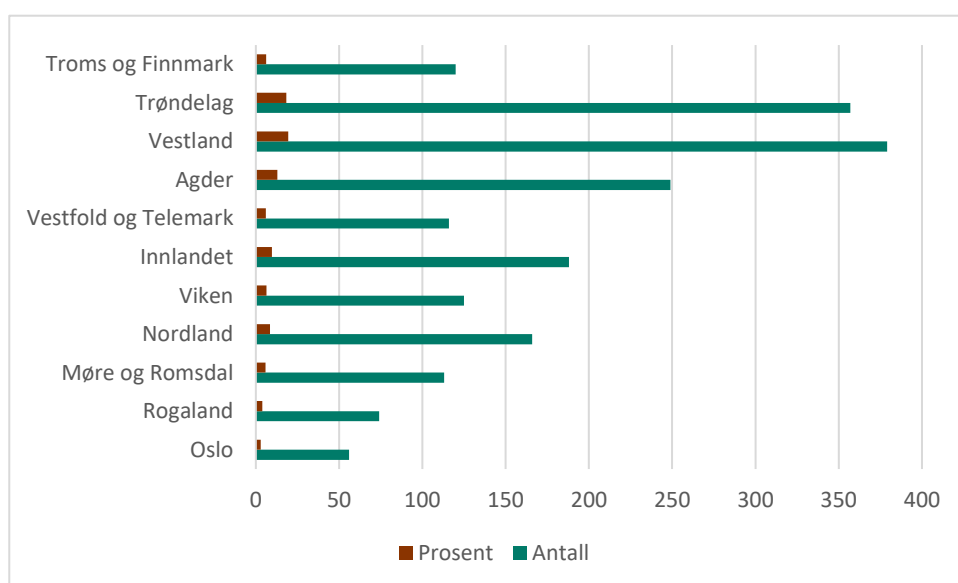
også. Dette har både en faglig og pragmatisk begrunnelse. Den faglige er at ungdommer med én utenlandsfødt forelder kan ha med seg erfaringer som påvirker deres holdninger og motivasjon for å bo i distrikt. For eksempel dersom forelderens har hatt vanskeligheter på jobbmarked eller sosialt på grunn av sin innvandrerbakgrunn. Den pragmatiske begrunnelsen handler om at vi ønsker å inkludere innvandrerbakgrunn som en av mange forklaringsvariabler, på tvers av sentralitet mm. Da er det behov for et større utvalg.

Vi fikk svar fra ungdommer i alle sentralitetsklasser, med overvekt av ungdom fra distriktskommuner, se figur 4. Siden vi først og fremst er opptatte av distriktsungdom er dette en hensiktsmessig fordeling. Denne fordelingen gjør det også mulig å se på sentralitet som en bakgrunnsvariabel.

Figur 4 Sentralitetsklasse av oppvekstkommune og bostedskommuner

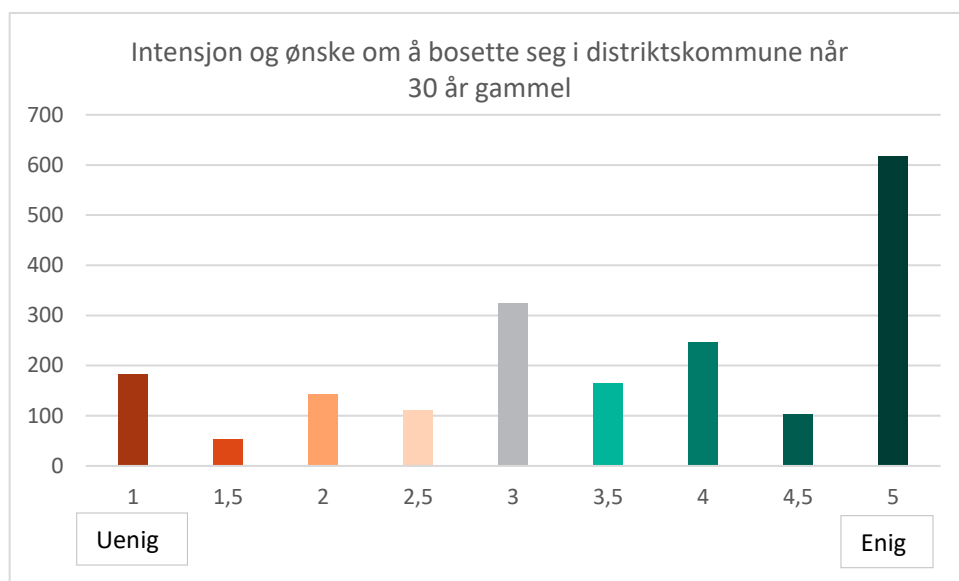
Respondentene var fordelt over hele landet, med overvekt fra Trøndelag og Vestland (se figur 5).

Figur 5 Fordeling av respondenter mellom fylker

4. Resultat

4.1. Ønsker ungdom å bo i en distriktskommune?

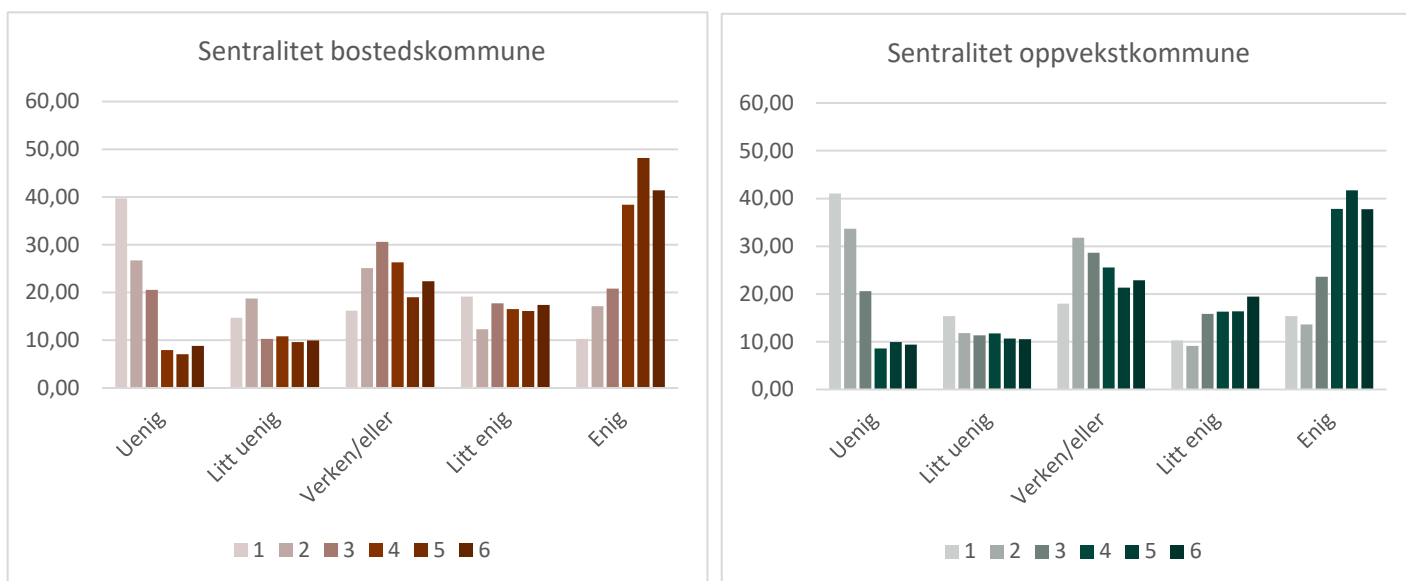
Figur 6 Fordeling av intensjon om å bosette seg i en distriktskommune på skala 1 (ingen intensjon og ønske) til 5 (ønske og intensjon).

Figur 6 viser gjennomsnitt av svar på de to spørsmålene om «ønsker om» og «intensjon om» å bosette seg i en distriktskommune når de er 30 år. Skalaen går fra 1 til 5, der 5 = enig, 1 = uenig, og 3 = verken/eller. Som vi ser er det stor variasjon i svarene, men en stor andel har svart «enig» på både ønske og intensjon om å bosette seg i en distriktskommune når de er 30 år (5 på skalaen). Det er en overvekt på ungdom som har ønske om eller intensjon om å bosette seg i en distriktskommune med 1130 personer høyere enn 3 på skalaen, 489 mindre enn 3 på skalaen, og 323 midt på skalaen. Gjennomsnitt er 3.55, SD = 1.33.

Figur 7 viser svar på spørsmål om intensjon om å bosette seg i en distriktskommune fordelt på sentralitet på henholdsvis bostedskommune og oppvekstkommune². Her ser vi at for sentralitet 4, 5 og 6 er det en oppadstigende kurve, med færrest «uenig» og flest «enig». For sentralitet 1 og 2 er kurven motsatt, med størst andel «uenig» og minst andel «enig». Sentralitet 3 fordeler seg ganske jevnt på de ulike svaralternativene.

² En oversikt over hvilke sentralitetsklasser norske kommuner er delt inn i finnes her: <https://distriktssenteret.no/aktuelt/nasjonal-sporreundersokelse-om-unges-bostesdmotiv/>

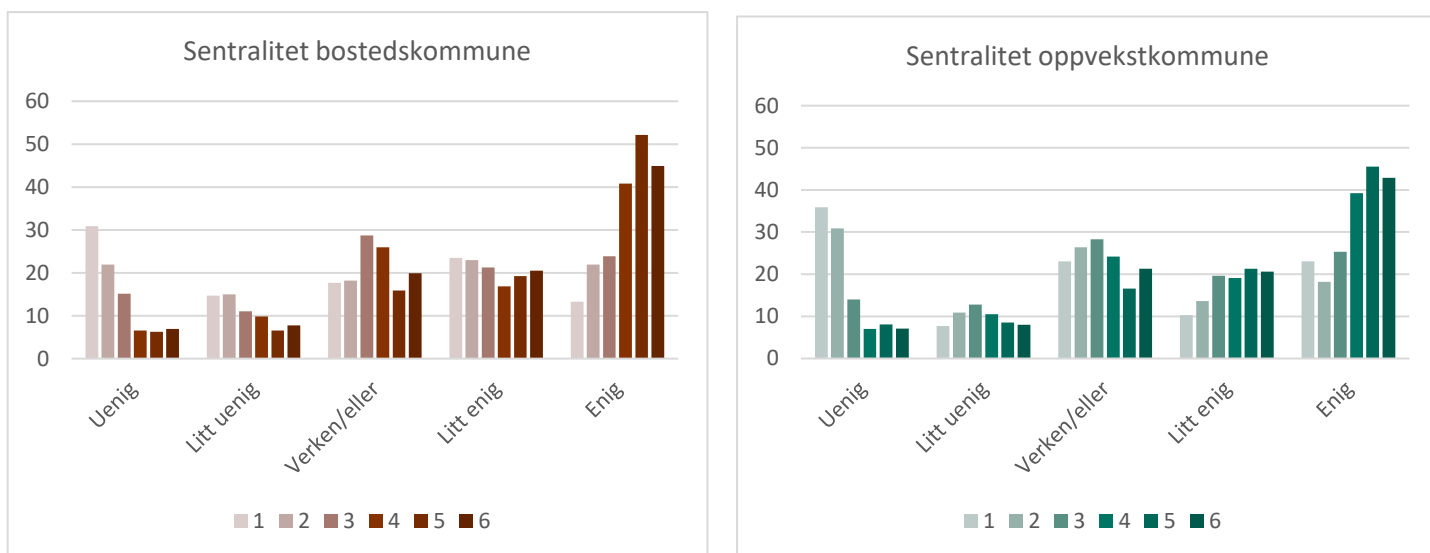
"Jeg har som intensjon å bosette meg i en distriktskommune når jeg er 30 år"

Figur 7 Intensjon fordelt på sentralitet bostedskommune. Y-aksen = prosent

Figur 8 viser den samme fordelingen på spørsmålet om de ønsker å bosette seg i en distriktskommune.

«Jeg ønsker å bosette meg i en distriktskommune når jeg er 30 år»

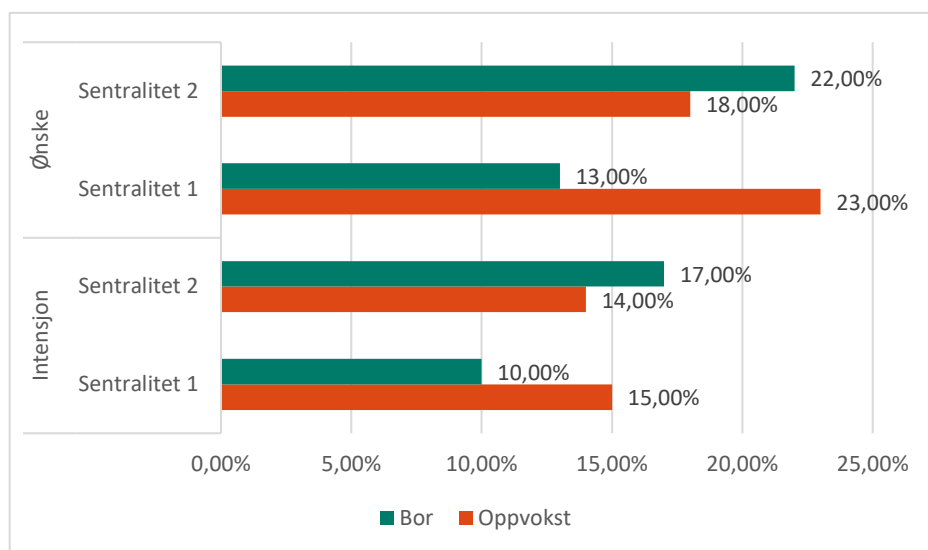

Figur 8 Ønske fordelt på sentralitet bostedskommune. Y-aksen = prosent

Her ser vi en liten forskyving mot at flere svarer «enig». «Intensjon» oppleves mer forpliktende og fastsatt enn «ønske». Det kan være derfor andelen som svarer *enig* er høyere for ønske, enn intensjon. Samtidig er andelen som svarer *uenig* større for «intensjon» enn «ønske». Forskjellen mellom ønske og intensjon er størst hos sentralitetsklasse 1 og 2.

Det er også tydelig at intensjon/ønske varierer mye mellom ungdom, også mellom sentraliteter.

Det er interessant å se andelen av ungdom som er oppvokst eller bor i sentralitetsklasser 1 og 2 som svarer «enig» på spørsmål om ønsker/har intensjon om å bosette seg i en distriktskommune. Dette er samlet i figur 9.

Figur 9 Motivasjon hos ungdom i sentralitetsklasser 1 og 2

Hva forklarer variasjonen i motivasjon? Hvorfor er noen mer positive eller mer negative enn andre?

4.2. Drivere bak intensjoner

For å undersøke hvilke psykologiske faktorer (holdning, norm og kontroll) som forklarer variasjonen i intensjon, ble en hierarkisk regresjonsanalyse gjennomført. Vi får da se den isolerte effekten av hver uavhengig variabel på intensjon. «Intensjon» her er indeks-skåre av de to spørsmålene om intensjon og ønske om å bosette seg i en distriktskommune når 30 år.

Vi kontrollerer for demografiske variabler, både for å undersøke de demografiske variablenes betydning, men også for å se på de isolerte effektene av henholdsvis holdning, norm og kontroll³.

Første steg bestod av bakgrunnsvariablene kjønn, alder, sentralitet i bostedskommune og oppvekstkommune, legning, innvandringsbakgrunn, hvorvidt de har måttet flytte pga. skole/jobbs/studier, og hvorvidt de har vokst opp i gangavstand til sentrum i sin oppvekstkommune eller ikke.

Andre steg bestod av holdninger, subjektive normer, og opplevd kontroll. Se resultatene i tabell 1.

Tabell 1: Resultat fra hierarkisk regresjonsanalyse som viser den statistiske effekten av holdning, sosiale normer, kontroll, og bakgrunnsvariabler på intensjon om å bosette seg i distriktskommune. Signifikante variabler i kursiv.

Model		Standardisert koeffisient β	t	p	R ²	Endring R ²
Steg 1					0.134	
	<i>Alder</i>	0.163	6.050	< .001		
	<i>Vokst opp nært sentrum</i>	-0.112	-4.509	< .001		
	Sentralitet oppvekstkommune	0.044	1.335	0.182		
	<i>Sentralitet bostedskommune</i>	0.261	8.020	< .001		
	<i>Legning</i>	-0.090	-3.628	< .001		

³ Tabeller med korrelasjon mellom alle variabler kan fås ved forespørsel

Steg 2	Kjønn	0.006	0.254	0.800	0.700	0.567
	Flyttet	0.026	0.933	0.351		
	Foreldre født utenfor Norge	0.080	3.205	0.001		
	Alder	0.081	4.975	< .001		
	Vokst opp nært sentrum	-0.037	-2.504	0.012		
	Sentralitet oppvekstkommune	-0.044	-2.185	0.029		
	Sentralitet bostedskommune	0.070	3.588	< .001		
	Legning	0.006	0.411	0.681		
	Kjønn	0.011	0.784	0.433		
	Flyttet	0.042	2.567	0.010		
	Foreldre født utenfor Norge	-0.001	-0.085	0.932		
	Affektiv holdning	-0.033	-1.054	0.292		
	Kognitiv holdning	0.662	20.118	< .001		
	Opplevd kontroll	0.087	4.944	< .001		
	Sosiale normer	0.197	10.249	< .001		

4.2.1. Bakgrunnsvariabler

Bakgrunnsvariablene i steg 1 har forklarer 13 prosent av variasjonen i kognitiv holdning ($R^2 = .134$).

Fem bakgrunnsvariabler var signifikant relatert til intensjon. Sentralitet på bostedskommune hadde en sterk sammenheng med intensjon, som betyr at desto mindre sentral bostedskommune desto sterkere intensjon (som vi så i forrige kapittel).

Alder har en sterk positiv sammenheng med intensjon, som betyr at desto eldre desto mer positiv til å bosette seg i en distriktskommune.

De som har vokst opp utenfor gangavstand til sentrum av kommunen har en litt sterkere intensjon, enn de som har bodd i gangavstand til sentrum. Det betyr at det ikke bare er de som har vokst opp utenfor sentrum i de minst sentrale kommunene som er mer positivt innstilt – men at dette også er en effekt i de mer sentrale kommunene.

Skeiv ungdom har en litt svakere intensjon om å bosette seg i en distriktskommune sammenlignet med heterofil ungdom. Denne sammenhengen forsvinner derimot når vi kontrollerer for holdninger, sosiale normer og opplevd kontroll i steg 2.

De med enten en eller begge foreldre født utenfor Norge har en litt svakere intensjon enn ungdom der begge foreldre er født i Norge. Denne sammenhengen forsvinner også når vi legger til holdninger, normer og intensjon i steg 2. Gruppeforskjeller blir nærmere undersøkt i kapittel 17.

Enkel korrelasjon mellom flytting og intensjon viser en meget svak positiv sammenheng, der de som har flyttet er mer positive enn andre ($r = .09$, $p < .001$). Men, hvorvidt de har måttet flytte for å gå skole/studere/jobbe er ikke relatert til intensjon i steg 1. Det er fordi både flytting og intensjon har sterk sammenheng med sentralitet. Når sentralitet blir kontrollert i steg 1, forsvinner altså effekten av flytting. Det vil si at når vi isolerer effektene er det sentralitet på bostedskommune som står igjen, og betyr mest for intensjon.⁴

⁴ Sammenhengen mellom flytting og intensjon blir svakt positiv i steg 2 (indikerer sterkere intensjon dersom de har flyttet). At variabler går fra ikke-signifikant til signifikant kalles en supressor-effekt («demper»), og er vanskelige å tolke. Flytting har ikke sammenheng med holdning, normer eller kontroll, og det er ikke tydelig hvorfor inkludering av disse i modellen skal endre sammenhengen mellom flytting og intensjon

Kjønn har ingen sammenheng med intensjon.

4.2.2. Holdninger, sosiale normer og opplevd kontroll

Den forklarte variansen steg betydelig ved å legge til verdivariablene i steg 2 ($R^2 = .70$).

Kognitive holdninger, sosiale normer og opplevd kontroll hadde positiv sammenheng med intensjon. Affektiv (følelsesmessige) holdning var ikke relatert til intensjon.

Dette betyr at desto mer positiv kognitiv holdning respondentene har – desto sterke intensjon om å bosette seg i en distriktskommune. Desto sterkere sosiale normer om å bo i en distriktskommune – desto sterkere intensjon. Desto mer respondentene opplever å ha kontroll over det å bosette seg i en distriktskommune – desto sterkere intensjon. Dette altså når sentralitet på hvor ungdommene bor er kontrollert for.

Gjennomsnittlig opplevd kontroll er høy. Hele 54% var enig og kun 4.5% var uenig i utsagnet «Jeg er sikker på at jeg kan bo i en distriktskommune når jeg er 30 år om jeg vil» (skala 1-5). På utsagnet «Det vil være veldig vanskelig for meg å bo i en distriktskommune når jeg er 30 år» var hele 37% uenige og 8 % enige.

Gjennomsnittlig sosial norm var lav. På det mer preskriptive utsagnet «De fleste mennesker som er viktige for meg vil godta at jeg bor i en distriktskommune når jeg er 30 år» var 69% enige og kun 1.9% uenige (skala 1-5). På de mer deskriptive utsagnene som sosiale normer «De fleste mennesker jeg identifiserer meg med bor i en distriktskommune» og «de fleste mennesker som er viktige for meg bor i en distriktskommune» var henholdsvis 35 og 42.6 % enige, og kun 10.7 og 9.9 % uenige.

Effektstørrelsen på de signifikante faktorene er veldig ulike. Kognitiv holdning har desidert størst sammenheng med intensjon, deretter kommer sosiale normer og til sist opplevd atferdskontroll.

Prediksjon av intensjon oppsummert: Intensjon om å bosette seg i en distriktskommune er ifølge disse dataene drevet spesielt av kognitiv holdning til det å bo i en distriktskommune. Men, sosiale normer, opplevd kontroll, alder, sentralitet på bostedskommune, og hvorvidt en har vokst opp utenfor sentrum, spiller også inn. Til sammen forklarer disse variablene hele 70 prosent av variasjonen i intensjon om å bosette seg i en distriktskommune.

Siden kognitive holdninger er den variabelen som forklarer mest er det neste spørsmålet er hvilke verdier og oppfatninger av hvordan det er å bo i en distriktskommune som er forklarer kognitive holdninger?

4.3. Gjennomsnittlige verdivurderinger og konsekvensvurderinger

Hva ungdommene er viktig for ungdommene i snitt, og hvorvidt tror de at de vil få dette dersom de bosetter seg i en distriktskommune?

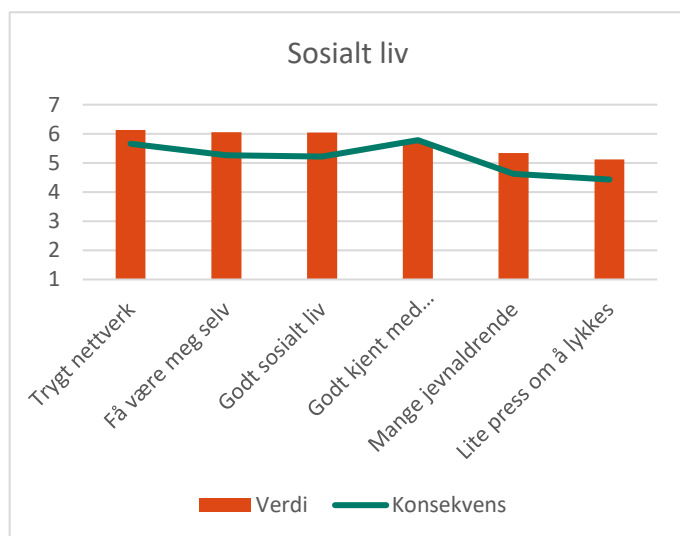
Verdivurderinger er altså vurdering av viktighet av ulike goder i et framtidig bosted (f.eks. tilgjengelig natur). Konsekvensvurderinger er oppfatninger om hvordan livet i en distriktskommune vil være for en selv. Disse har de samme elementene som verdivurderingene (f.eks. tilgjengelig natur), men istedenfor å spørre hvorvidt dette er viktig for dem, spør vi hvorvidt de tror de vil få dette dersom de bosetter seg i en distriktskommune.

Vi har delt inn verdi- og konsekvensvurderingene tematisk, etter sosialt liv, jobb, stedsqualiteter, og tilbud og tjenester. Skalaen (y-aksen) går fra 1 til 7 (se forklaring av skala i tabell 2).

Tabell 2 Skala for verdivurdering og konsekvensvurdering

	Verdiskala	Konsekvens-skala
1	Helt uviktig	Helt usannsynlig
2	Uviktig	Meget usannsynlig
3	Litt uviktig	Litt usannsynlig
4	Verken/eller	Verken/eller
5	Litt viktig	Litt sannsynlig
6	Viktig	Meget sannsynlig
7	Helt avgjørende	Helt garantert

Mht. kvaliteter i det sosiale livet er det aller meste viktig for ungdommene, spesielt *et trygt nettverk, å få være seg selv og å ha et godt sosialt liv* (figur 10). Det er ingen av disse kvalitetene som i snitt vurderes som usannsynlig i konsekvensvurderingene.

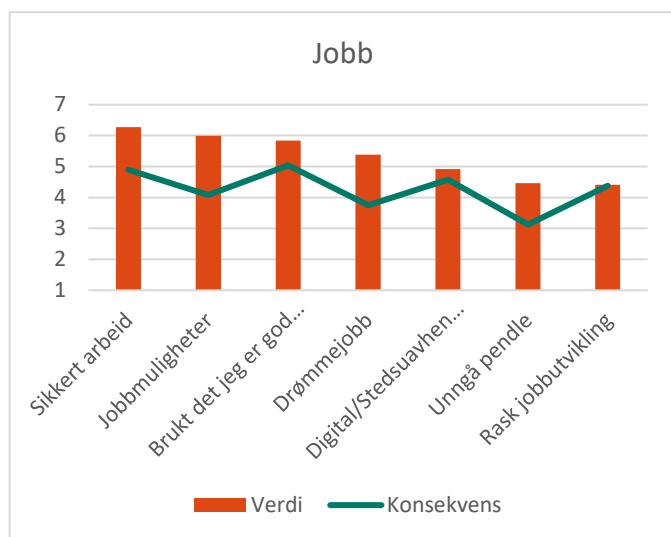
Figur 10 Verdi- og konsekvensvurderinger mht. sosialt liv

For jobbqualitetene varierer det mer. En sikker arbeidsplass blir vurdert som den aller viktigste jobbqualiteten, mellom viktig og helt avgjørende (figur 11). Mens, de andre jobbqualitetene følger tett på. De minst viktige av de viktige jobbqualitetene er å kunne stige raskt i gradene på jobb og unngå å pendle.

Det er store sprik mellom verdi og konsekvensvurderingene på de fleste jobbqualiteter. Mens å ha en sikker arbeidsplass er en meget viktig verdi, er den kun vurdert som litt sannsynlig/verken-eller å få dersom en bosetter seg i en distriktskommune. Å ha mange jobbmuligheter er den nest viktigste jobbverdien, men vurdert som verken-eller på sannsynlighetsskalaen. Å ha drømmejobben er i snitt vurdert som viktig/litt viktig – men er mellom litt usannsynlig og verken/eller på sannsynlighetsskalaen. Det er altså et sprik mellom

hva de i snitt ønsker seg – og hva de mener er sannsynlig å få. Det er minst sprik mellom verdi og konsekvensvurdering på jobbverdiene mulighet for å jobbe stedsuavhengig og ha rask jobbutvikling.

Å unngå pendling er den jobbqualiteten som er vurdert som minst sannsynlig.

Figur 11 Verdi- og konsekvensvurderinger mht. jobb

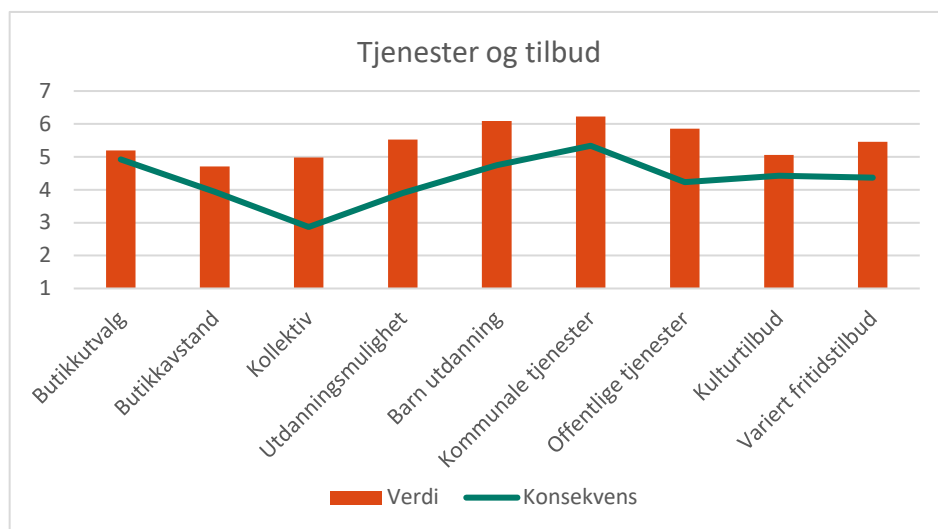
Mht. stedsqualiteter skiller *et godt oppvekstmiljø for barn* seg ut som den aller viktige blant verddivurderingene, også totalt sett (figur 12). Denne er også vurdert som et sannsynlig utfall. *Lett tilgang til natur* er vurdert som meget sannsynlig/helt garantert, og også ganske viktig. *Eneboligen* er viktig/litt viktig og også vurdert som sannsynlig å få. Mens den sosiale boligformen er litt uviktig i snitt, og mellom litt usannsynlig og verken/eller på konsekvensvurdering.

Figur 12 Verdi- og konsekvensvurderinger mht. stedsqualiteter

For tjenester og tilbud peker *godt kollektivtilbud* seg ut (figur 13). Et godt kollektivtilbud er i snitt litt viktig, men vurdert som litt usannsynlig å få – et relativt stort sprik. *Gode kommunale tjenester* (som barnehage, skole og helse) er vurdert som litt sannsynlig/sannsynlig å få, og også som viktig. Det er relativt stor forskjell på sannsynlighetsvurderingene om å få gode kommunale tjenester og gode offentlige tjenester (som

sykehus, NAV og politi) dersom de bosetter seg i en distriktskommune. Gode offentlige tjenester er vurdert som mindre sannsynlig enn gode kommunale tjenester.

Figur 13 Verdi- og konsekvensvurderinger mht. tjenester og tilbud

Som ved intensjoner, er det også viktig å huske på at verdi- og konsekvensvurderingene varierer fra ungdom til ungdom. Videre undersøker vi hvilke verdi- og konsekvensvurderinger som samvarierer med holdninger til å bosette seg i en distriktskommune.

4.4. Verdi- og konsekvensvurderinger som drivere bak kognitive holdninger

Kognitive holdninger var den sterkeste driveren bak intensjon å bosette seg i en distriktskommune. For å undersøke hvilke av de verdivurderingene og konsekvensvurderingene som forklarer variasjon i kognitive holdninger, ble nye to-stegs hierarkiske regresjonsanalyser gjennomført – først for verdivurderinger deretter konsekvensvurderinger.

4.4.1. Verdivurderinger

Verdivurderinger er altså vurdering av viktighet av ulike goder i et framtidig bosted.

Bakgrunnsvariablene kjønn, alder, sentralitet i bostedskommune og oppvekstkommune, legning, innvandringsbakgrunn, hvorvidt de har måttet flytte pga. skole/jobb/studier, og hvorvidt de har vokst opp i gangavstand til sentrum i sin kommune eller ikke, ble lagt i første steg. Verdivurderingene ble lagt i andre steg for å undersøke verdivurderingenes betydning utover bakgrunnsvariablene. Tabell 3 viser hvilke verdivurderinger som har sammenheng med kognitiv holdning til det å bosette seg i en distriktskommune.

Tabell 3: Resultat fra hierarkisk regresjonsanalyse som viser den statistiske effekten av bakgrunnsvariabler og verdivurderinger på kognitive holdninger til å bosette seg i distriktskommune. Signifikante variabler i kursiv.

Model		Standardisert koeffisient	t	p	R ²	R ² endring
		β				
Steg 1	<i>Sentralitet bostedskommune</i>	0.222	6.703	< .001	.108***	
	<i>Sentralitet oppvekstkommune</i>	0.060	1.785	0.074		
	<i>Alder</i>	0.143	5.230	< .001		
	<i>Foreldre født utenfor Norge</i>	-0.094	-3.692	< .001		
	<i>Vokst opp nært sentrum</i>	-0.092	-3.666	< .001		
	<i>Kjønn</i>	-0.009	-0.367	0.713		
	<i>Legning</i>	-0.084	-3.308	< .001		

	Flyttet	-0.019	-0.667	0.505		
Steg 2	Sentralitet bostedskommune	0.139	4.792	< .001	.367***	.259***
	Sentralitet oppvekstkommune	0.025	0.841	0.401		
	Alder	0.054	2.182	0.029		
	Foreldre født utenfor Norge	-0.052	-2.346	0.019		
	Vokst opp nært sentrum	-0.011	-0.490	0.624		
	Kjønn	-0.045	-1.988	0.047		
	Legning	-0.014	-0.632	0.528		
	Flyttet	-0.025	-1.043	0.297		
	Godt kjent lokalsamfunnet	0.155	5.630	< .001		
	Trygt nettverk	0.011	0.351	0.725		
	Godt oppvekstmiljø	0.067	2.114	0.035		
	Tilgjengelighet til natur	0.184	6.919	< .001		
	Mange jevnaldrende i nærheten	-0.025	-0.912	0.362		
	Mange jobbmuligheter	-0.068	-2.406	0.016		
	Får drømmejobben	-0.038	-1.486	0.138		
	Gode sosiale møteplasser	-0.047	-1.519	0.129		
	Levende sentrum	-0.096	-3.233	0.001		
	Kollektivtilbud	-0.124	-4.529	< .001		
	Sikker arbeidsplass	0.005	0.170	0.865		
	Unngå pendling	-0.063	-2.334	0.020		
	Leve bærekraftig	0.048	1.908	0.057		
	Gode utdanningsmuligheter	-0.016	-0.572	0.567		
	Godt sosialt liv	-0.064	-2.188	0.029		
	Får brukt det jeg er god til	0.052	1.904	0.057		
	Gode utdanningsmuligheter for framtidige barn	-0.026	-0.783	0.434		
	Gode kommunale tjenester	0.055	1.674	0.094		
	Gode offentlige tjenester	0.016	0.551	0.581		
	Kort butikkavstand	-0.006	-0.196	0.845		
	Variert butikkutvalg	-0.032	-1.168	0.243		
	Godt kulturtilbud	-0.003	-0.105	0.916		
	Enebolig med egen hage	0.150	5.942	< .001		
	Sosial boligform	0.005	0.222	0.824		
	Rask jobbutvikling	-0.012	-0.467	0.640		
	Leve uten press	0.092	3.838	< .001		
	Få være seg selv	0.028	1.021	0.307		
	Bruke lite tid	-0.049	-1.624	0.105		
	Variert fritidstilbud	-0.020	-0.683	0.495		
	Digitale verktøy for å jobbe stedsuavhengig	0.015	0.614	0.540		

Bakgrunnsvariablene i steg 1 har forklarer 11 prosent av variasjonen i kognitiv holdning ($R^2 = .108$). Av bakgrunnsvariablene hadde sentralitet, alder og foreldre med utenlandsbakgrunn signifikant sammenheng med kognitive holdninger. Det betyr at desto mer usentral bostedskommune – desto mer positive kognitive holdninger, desto høyere alder – desto mer positive holdninger, og mer positive holdninger dersom begge foreldre er født i Norge.

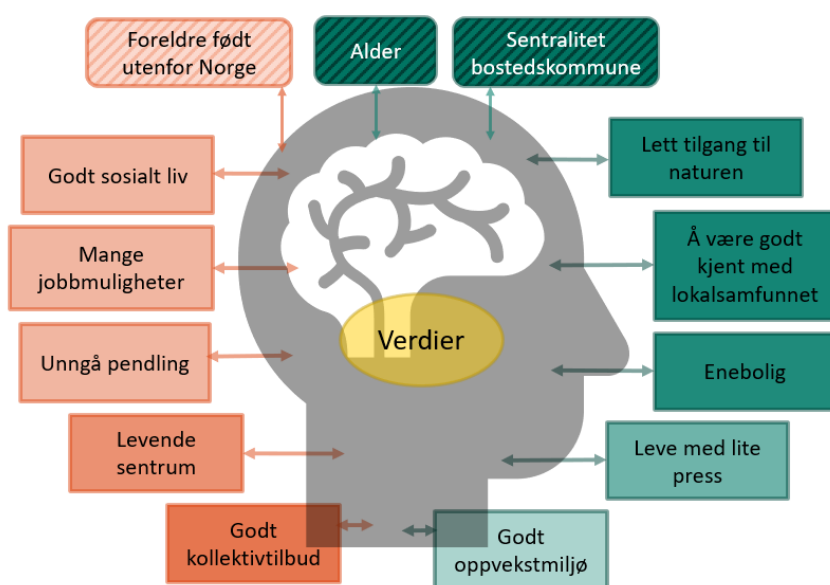
Vi ser at legning og «vokst opp nært sentrum» var signifikant i steg 1 ($t > 3.3$, $p < .001$), men ikke i steg 2. Det indikerer at forskjeller i kognitive holdninger til å bo i en distriktskommune mellom skeive og ikke-skeive, og de som er vokst opp i eller utenfor sentrum er forklart av verdivurderingene i steg 2. Skeiv ungdom har mer negative holdninger til å bo i en distriktskommune, på grunn av ulikhet i hva som er viktige for dem. Ungdom som er vokst opp sentrumsnært er også mer negativ til å bo i en distriktskommune, og det er forklart av forskjeller i en eller flere verdivurderinger. Dette har vi viet ekstra oppmerksomhet på i kapittel 4.5.7.

Effekten av å ha vokst opp utenfor sentrum forsvinner når vi la inn verdi- konsekvensvurderingene, som betyr at det er ulike verdier og konsekvensvurderinger som forklarer forskjellen. Vi fulgte dette opp med ANOVA-analyser for å se på hvilke verdier og konsekvensvurderinger som skiller seg ut. Sammenlignet med ungdom vokst utenfor sentrum, verdsetter ungdom vokst opp i gangavstand til sentrum i litt større grad levende sentrum, å bruke lite tid i hverdagen på å komme seg til jobb, handle, hente i barnehage osv., ha en

sosial boform, et godt kollektivtilbud - i alle sentralitetsklasser. Ungdom vokst opp utenfor gangavstand til sentrum forventer i høyere grad å få lang avstand til matbutikk, og mindre tro på et godt kollektivtilbud – men å bruke mindre tid i hverdagen på å reise til jobb, handle, og hente i barnehage

Den forklarte variansen steg betydelig ved å legge til verdivariablene i steg 2 ($R^2 = .37$). Fem verdivurderinger hadde signifikant positiv sammenheng med kognitive holdninger, og fem verdivurderinger hadde negativ sammenheng med kognitive holdninger. Desto mer positive kognitive holdninger ungdommene hadde desto viktigere mener de det er med lett tilgang til naturen; å være godt kjent med lokalsamfunnet; å bo i enebolig med egen hage; å leve med lite press om å lykkes på alle fronter; og et godt oppvekstmiljø for barn. Desto mer negative kognitive holdninger ungdommene har til å bo i en distriktskommune desto viktigere er et godt kollektivtilbud; et levende sentrum; å unngå pendling; å ha mange jobbmuligheter; og å ha et godt sosialt liv.

Se resultatene illustrert i figur 14. Grønn farge betyr positiv sammenheng, og rød farge betyr negativ sammenheng. Mørkere farge betyr sterkere sammenheng. Skraverete bokser er bakgrunnsvariabler, helfargede bokser er verdivurderinger.

Figur 14 Verddivurderinger med positiv sammenheng med kognitive holdninger i grønt. Verddivurderinger med negativ sammenheng med kognitive holdninger i rødt. Avrundede bokser er bakgrunnsvariabler. Mørkere farge betyr sterkere sammenheng.

4.4.2. Konsekvensvurderinger

Konsekvensvurderinger er oppfatninger om hvordan livet i en distriktskommune vil være for en selv. Er det sannsynlig eller usannsynlig å få ulike muligheter/goder/tilbud?

Bakgrunnsvariablene kjønn, alder, sentralitet i bostedskommune og oppvekstkommune, legning, innvandringsbakgrunn, hvorvidt de har måttet flytte pga. skole/jobb/studier, og hvorvidt de har vokst opp i gangavstand til sentrum i sin kommune eller ikke, ble lagt i første steg. Konsekvensvurderingene ble lagt i andre steg.

Den komplette regresjonstabellen kan sees i tabell 4.

Tabell 4: Resultat fra hierarkisk regresjonsanalyse som viser den statistiske effekten av bakgrunnsvariabler og konsekvensvurderinger på kognitive holdninger til å bosette seg i distriktskommune. Signifikante variabler i kursiv.

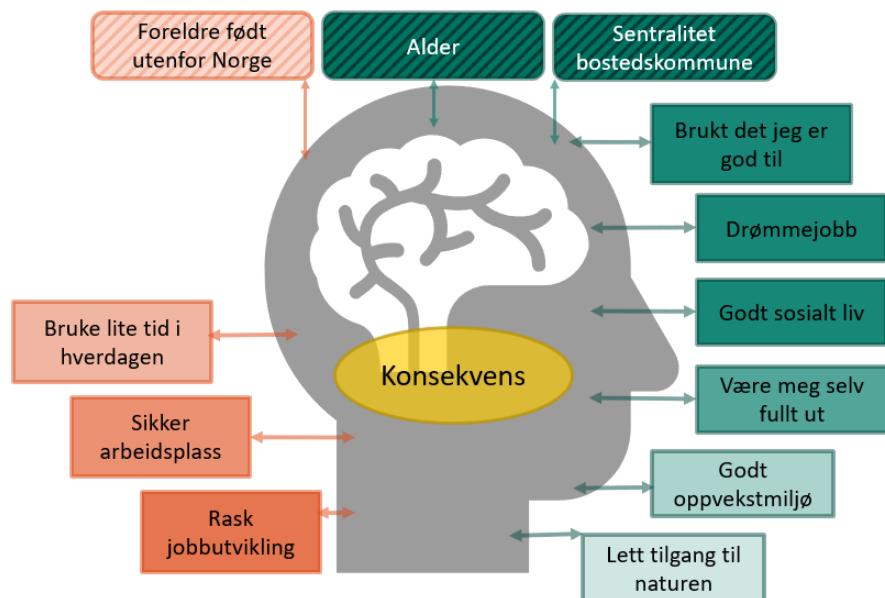
Model		Standardisert koeffisient <i>b</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>R</i> ²	<i>R</i> ² endring
Steg 1	Sentralitet oppvekstkommune	0.060	1.785	0.074	0.108***	
	Sentralitet bostedskommune	0.222	6.703	< .001		
	Alder	0.143	5.230	< .001		
	Foreldre født utenfor Norge	-0.094	-3.692	< .001		
	Vokst opp nært sentrum	-0.092	-3.666	< .001		
	Kjønn	-0.009	-0.367	0.713		
	Legning	-0.084	-3.308	< .001		
	Flyttet	-0.019	-0.667	0.505		
Steg 2	Sentralitet oppvekstkommune	0.028	1.069	0.285	0.521***	0.413***
	Sentralitet bostedskommune	0.102	4.051	< .001		
	Alder	0.097	4.554	< .001		
	Foreldre født utenfor Norge	-0.042	-2.142	0.032		
	Vokst opp nært sentrum	-0.033	-1.672	0.095		
	Kjønn	-0.003	-0.151	0.880		
	Legning	0.014	0.699	0.485		
	Flyttet	-0.003	-0.134	0.893		
	Godt kjent lokalsamfunnet	0.009	0.354	0.723		
	Trygt nettverk	0.034	1.193	0.233		
	Godt oppvekstmiljø	0.074	2.817	0.005		
	Tilgjengelighet til natur	0.064	2.549	0.011		
	Mange jevnaldrende i nærheten	0.033	1.277	0.202		
	Mange jobbmuligheter	-0.012	-0.355	0.723		
	Får drømmejobben	0.205	6.524	< .001		
	Gode sosiale møteplasser	0.034	1.177	0.239		
	Levende sentrum	0.036	1.332	0.183		
	Kollektivtilbud	-0.019	-0.750	0.454		
	Sikker arbeidsplass	-0.071	-2.747	0.006		
	Unngå pendling	0.008	0.357	0.721		
	Leve bærekraftig	0.007	0.324	0.746		
	Gode utdanningsmuligheter	0.012	0.437	0.662		
	Godt sosialt liv	0.197	6.712	< .001		
	Får brukt det jeg er god til	0.209	7.198	< .001		
	Gode utdanningsmuligheter for framtidige barn	-0.008	-0.291	0.771		
	Gode kommunale tjenester	0.017	0.617	0.537		
	Gode offentlige tjenester	-0.036	-1.374	0.170		
	Kort butikkavstand	0.021	0.987	0.324		
	Variert butikkutvalg	0.020	0.859	0.390		
	Godt kulturtilbud	-0.044	-1.602	0.109		
	Enebolig med egen hage	0.033	1.421	0.155		
	Sosial boligform	-0.027	-1.300	0.194		
	Rask jobbutvikling	-0.078	-3.497	< .001		
	Leve uten press	0.025	1.221	0.222		
	Få være seg selv	0.112	4.434	< .001		
	Bruke lite tid	-0.056	-2.337	0.020		
	Variert fritidstilbud	0.039	1.382	0.167		
	Digitale verktøy for å jobbe stedsuavhengig	-0.001	-0.064	0.949		

Bakgrunnsvariablene er det samme som i tabell 3, og har derfor samme resultat.

Den forklarte variansen steg betydelig ved å legge til konsekvensvurderingene i steg 2 ($R^2 = .52$). Resultatene viser at de som har positive kognitive holdninger i større grad tror at de får brukt det de er gode til; de vil få drømmejobben; får et godt sosialt liv; får være seg selv fullt ut; at framtidige barn får et godt oppvekstmiljø; at de får god tilgjengelighet til naturen – dersom de bosetter seg i en distriktskommune når de er 30 år. Det var også tre konsekvensvurderinger som har negativ sammenheng med kognitive holdninger; bruke lite tid i hverdagen, sikker arbeidsplass, og rask jobbutvikling. Det betyr at med mer positive holdninger, desto

mindre sannsynlig vurderer de det er at de kommer til å bruke lite tid i hverdagen, at de får en sikker arbeidsplass, eller at de vil stige i gradene raskt på jobb – dersom de bosetter seg i en distriktskommune.

Se resultatene illustrert i figur 15. Grønn farge betyr positiv sammenheng, og rød farge betyr negativ sammenheng. Mørkere farge betyr sterkere sammenheng. Skraverne bokser er bakgrunnsvariabler.

Figur 15 Konsekvensvurderinger (helfarget) og bakgrunnsvariabler (skravert) som har signifikant sammenheng med kognitive holdninger.

4.4.3. Mer om sosiale normer

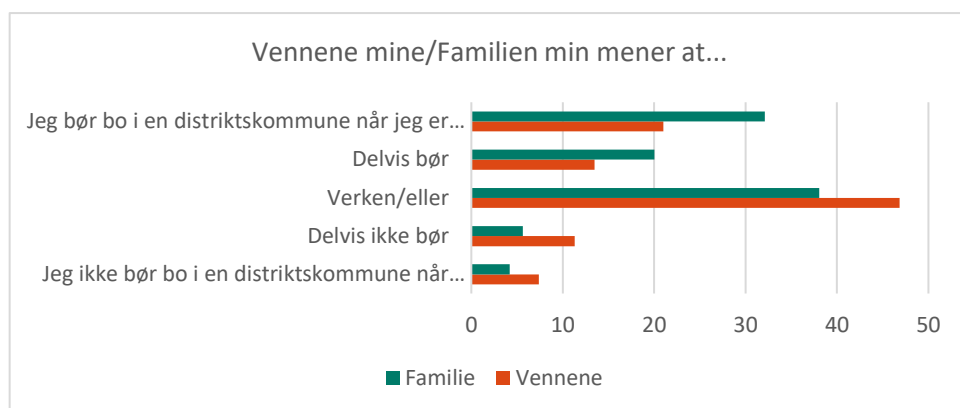
Rapporterte sosiale normer var signifikant relatert til intensjoner, også når demografiske variabler, holdninger og opplevd kontroll var kontrollert for.

Til grunn for opplevde sosiale normer ligger individets oppfatninger om forventninger hos viktige personer eller grupper. Videre er det ikke forventningene i seg selv – men også individenes motivasjon for å følge forventningene som bestemmer den rådende normen.

På bakgrunn av forstudien hadde vi kartlagt at familier og venner er de mest relevante gruppene å undersøke. Vi undersøkte hvorvidt respondentene mener at familie og venner mener at de bør bo i en distriktskommune når de er 30 år, og hvorvidt de ønsker å gjøre slik venner og familie mener de bør mht. bostedsvalg. Resultatene er oppsummert i figur 16 og 17.

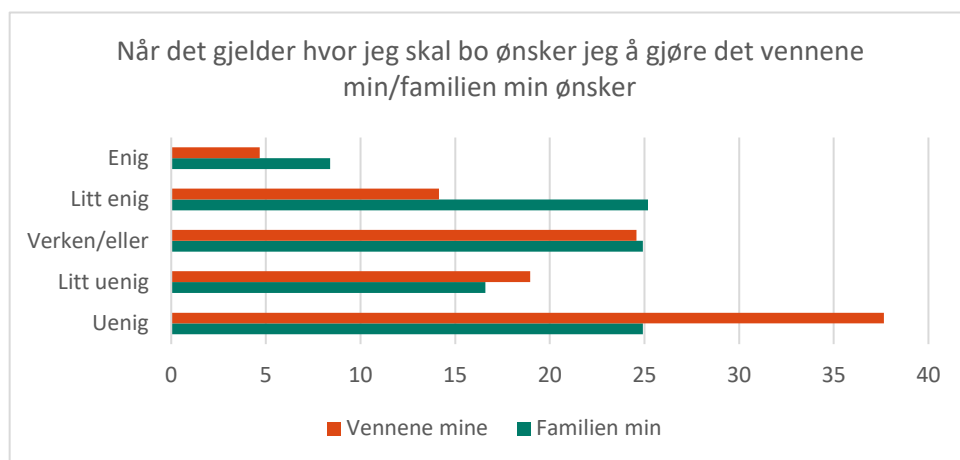
For opplevelse av venner og families forventninger svarte de fleste «verken/eller» på spørsmål om de mener de bør bo eller ikke bo i en distriktskommune når de er 30 år gammel. Hovedbildet er derfor at ungdommene opplever lite press eller svake forventninger mht. bostedsvalg. Mer nyansert ser vi at det er forskjell mellom families og venners forventning. Det er en klart større opplevd forventninger at familien

ønsker at de skal bo i en distriktskommune, enn opplevd forventning hos venner. Det er også større andel av opplevde venne-forventninger som er på «verken/eller», sammenlignet med opplevde familieforventninger.

Figur 16 Andel som har svart de ulike alternativene i prosent. Figuren viser svar på to ulike spørsmål (venner + familie).

Med hensyn til ungdommenes motivasjon for å «adlyde» forventningene er hovedvekten på at de er litt uenig eller uenig i at de vil gjøre det vennene og familien ønsker. Også her er det forskjell mellom venner og familie. Ungdommene er mer tilbøyelige til å følge familiens ønsker enn vennenes. Andel som har svart uenig eller litt uenig i at de vil gjøre slik vennene ønsker er 56.6 %, mens andelen er 41.5 % uenig/litt uenig for å gjøre slik familien ønsker. Andelen som er litt enig/enig i at de ønsker å gjøre slik familien ønsker er 33.6 %, mens den er kun 18.8 % for vennene.

Figur 17 Andel som har svart de ulike alternativene i prosent. Figuren viser svar på to ulike spørsmål (venner + familie).

Det var ingen forskjell i tilbøyelighet til å høre på venner/familie mellom sentralitetsklasser eller hvorvidt forelder er født i utlandet eller ikke.

4.5. Gruppeforskjeller

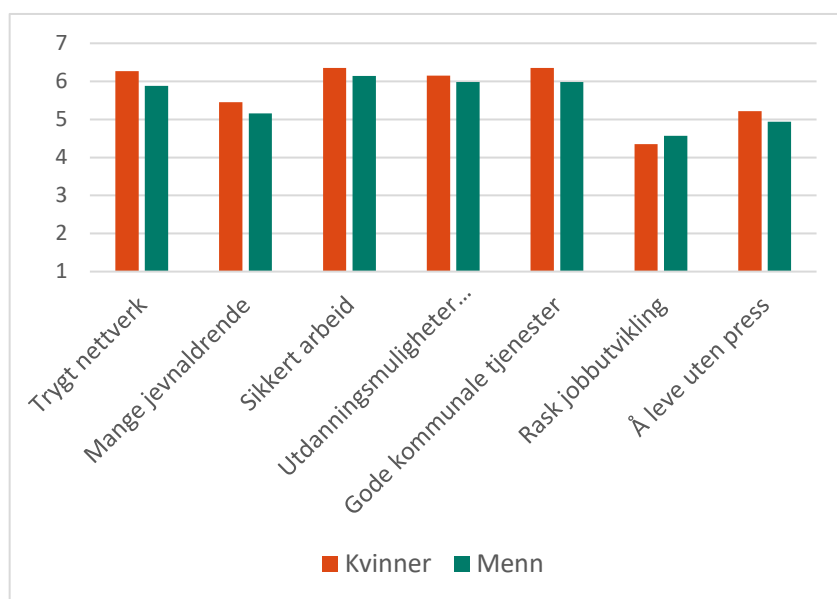
4.5.1. Kjønn

Kvinner og menn i utvalget var like motivert for å bosette seg i en distriktskommune. Vi finner noen forskjeller i verdivurderinger og konsekvensvurderinger, men disse er altså ikke store nok – eller relevante for bosetting – til å påvirke rapporterte intensjoner om å bosette seg i en distriktskommune.

4.5.2. Kjønn og verdivurderinger

Figur 18 viser verdivurderinger der det var signifikante forskjeller mellom kvinner og menn (respondenter som identifiserer seg verken som kvinner eller menn er her tatt ut⁵). Av 29 verdivurderinger var det kjønnsforskjeller på sju ($t = 3.2 - 8.2$, alle $p < .002$). Av verdier ulikt vektet av kvinner og menn er hovedinntrykket at flere verdier er mer viktig for kvinner enn menn. En verdi er vurdert som mer viktig for menn og det er «muligheten til å stige raskt i gradene på jobb» (forkortet «rask jobbutvikling»).

De største forskjellene er vurdering av viktighet av gode kommunale tjenester ($t = -8.2$, $p < .001$) og et trygt nettverk ($t = -7.8$, $p < .001$). Begge verdiene er viktig for kvinne og menn, men relativt sett noe mer viktig for kvinner.

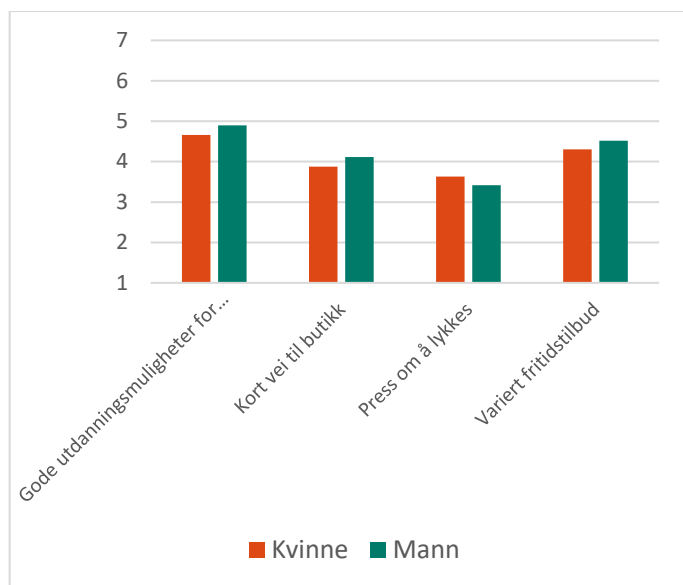

Figur 18 Kjønnsforskjeller i verdivurderinger

4.5.3. Kjønn og konsekvensvurderinger

Figur 19 viser kjønnsforskjeller på spørsmål om hvordan ungdommene tror livet i en distriktskommune vil være. Av 29 konsekvensvurderinger var det signifikante forskjeller mellom kvinner og menn på fire. Menn tror i litt høyere grad at de vil gi (framtidige) barn gode utdanningsmuligheter, få kort vei til matbutikk, ha mindre press om å lykkes på alle fronter, og tilgang til et variert fritidstilbud (alle $t > 2.4$, alle $p < .02$), dersom de bosetter seg i en distriktskommune. Forskjellene er små.

⁵ Denne gruppen er for liten til å inkludere som egen gruppe i statistiske analyser

Figur 19 Kjønnforskjeller i konsekvensvurderinger

4.5.4. Innvandrerbakgrunn

Ungdom som rapporterer å ha en eller begge foreldre født utenfor Norge, skårer gjennomgående noe lavere på både intensjon om, holdning til, kontroll over, og sosiale normer mht. å bosette seg i en distriktskommune når de er 30 år (alle $t > 4$, $p < .001$, $s > .3$). Sammenhengen mellom innvandrerbakgrunn og intensjon/holdning ble svakere når verdi- og konsekvensvurderinger ble lagt til i steg 2 i de to ulike regresjonsanalysene. Dette tyder på at sammenhengen er delvis forklart av at de to gruppene har noe ulike verdi- og konsekvensvurderinger. Videre utforsker vi hvilke verdi- og konsekvensvurderinger som kan forklare denne forskjellen i holdninger.

4.5.5. Innvandrerbakgrunn og verdivurderinger

Uavhengig/uparet t-test ble gjennomført for å undersøke ulikheter mellom ungdom med og uten innvandringsbakgrunn på verdivurderinger. Vi viser her kun de forskjellene med en effektstørrelse $d > .3$.⁶

Det er noe viktigere med et trygt nettverk ($t = 4.51$, $p < .001^a$, $d = .35$), og å gi (framtidige) barn et godt oppvekstmiljø ($t = 4.54$, $p < .001^a$, $d = .35$), for ungdom uten innvandringsbakgrunn enn de med. Dette er viktig for begge grupper, men litt mer for ungdom uten innvandrerbakgrunn. Ungdom med innvandringsbakgrunn rapporterer at det er noe mer viktig med et godt kollektivtilbud ($t = -3.91$, $p < .001$, $d = -.30$), og mulighet til en sosial boligform ($t = -4.29$, $p < .001$, $d = .33$), enn ungdom uten innvandringsbakgrunn. Gruppene er gjennomgående mer like enn ulike mht. hva de mener er viktig der de skal bo i framtiden.

4.5.6. Innvandrerbakgrunn og konsekvensvurderinger

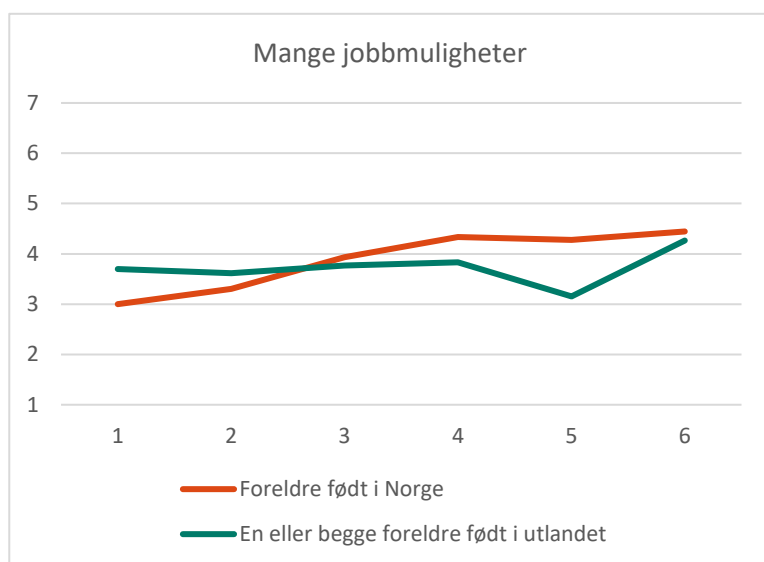
For å undersøke ulikheter mellom ungdom med og uten innvandringsbakgrunn på hvordan de vurderer hvordan et framtidig liv i en distriktskommune vil være, ble en rekke ANOVA-analyser gjennomført med innvandringsbakgrunn og sentralitet på bostedskommune som uavhengige variabler. Sentralitet på bostedskommune ble lagt inn for å undersøke forskjeller mellom ungdomsgruppene i de ulike sentralitetsklassene.

⁶ $d = .2$ regnes som liten effektstørrelse. $d = .5$ regnes som medium.

Konsekvensvurderinger knyttet til jobb

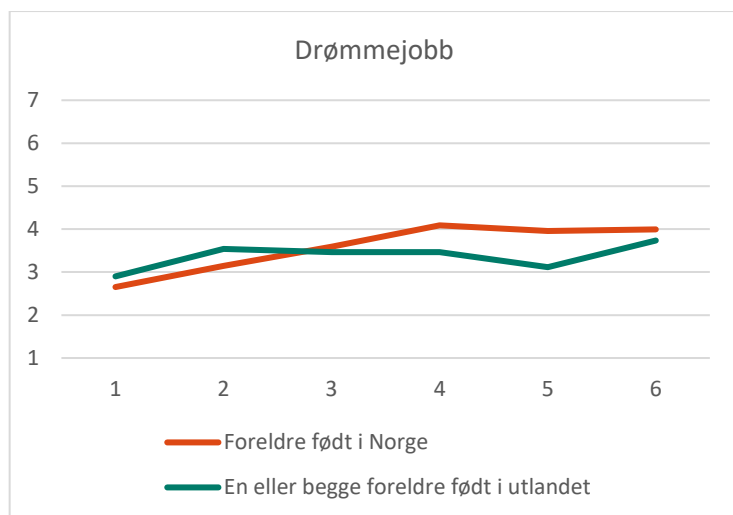
For vurderingen om jobbmuligheter («Hvis jeg bor [...] er det mange jobbmuligheter for meg»), var det ingen hovedeffekt av innvandringsbakgrunn ($F = 1.15$, $p = .29$), men signifikant effekt av sentralitet ($F = 4.40$, $p < .001$), samt at interaksjonen mellom innvandringsbakgrunn og sentralitet var signifikant ($F = 2.67$, $p = .023$). Det betyr at desto mer usentralt ungdommene bor, desto mer sannsynlig vurderes det at de har mange jobbmuligheter, og at dette varierer mellom ungdom med og uten innvandringsbakgrunn. Dette er illustrert i figur 20. Her ser vi at ungdom uten innvandringsbakgrunn vurderer det som mer sannsynlig at de har mange jobbmuligheter i en distriktskommune desto mer usentralt de bor. For ungdom med innvandringsbakgrunn er ikke denne tendensen like tydelig.

Punkt 4 på skalaen er «verken/eller». Ungdommer med innvandringsbakgrunn er under punkt 4 og dermed på vurderinger av «usannsynlighet» for mange jobbmuligheter, med unntak av i sentralitetsklasse 6. Mens, for ungdom uten innvandringsbakgrunn er det kun i sentralitetsklasse 1, 2 og så vidt 3 (snitt = 3.93), at de vurderer det som mer usannsynlig enn sannsynlig.

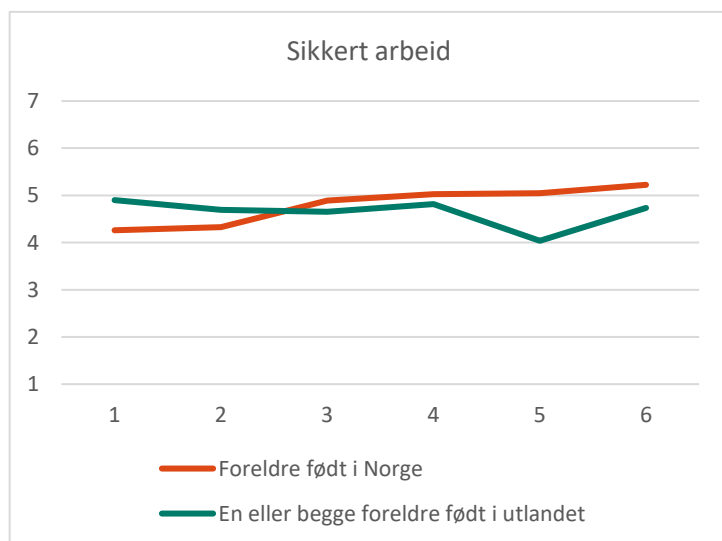
Figur 20 Svar på oppfatninger om jobbmuligheter på tvers av sentralitet på bostedskommune, for ungdom med og uten innvandringsbakgrunn separat

For vurderinger om sannsynlighet for å få drømmejobben dersom de bor i en distriktskommune i framtiden, var det kun signifikant effekt av sentralitet ($F = 2.80$, $p = .016$), og ikke innvandringsbakgrunn ($F = 1.52$, $p = .22$) eller interaksjonen mellom sentralitet og innvandring ($F = 1.44$, $p = .21$). Det betyr at vurderinger av sannsynlighet for å få drømmejobben blir høyere desto mer usentralt ungdommene bor. Merk at her er det kun snakk av grader av «usannsynlighet», i beste fall «verken/eller», se figur 21.

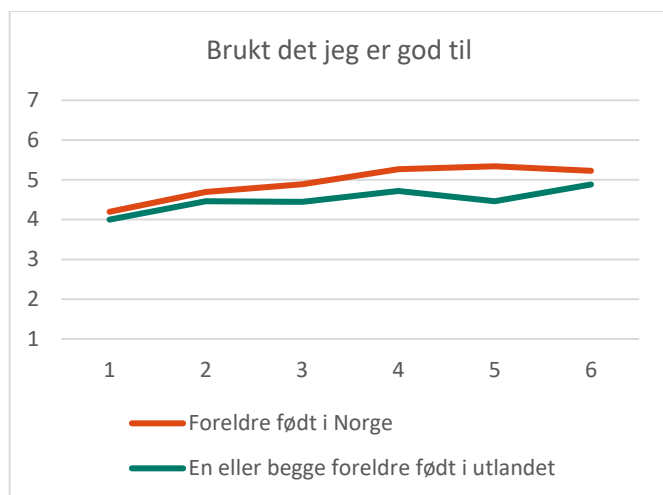
Figur 21 Svar på oppfatninger om sannsynlighet for drømmejobben på tvers av sentralitet på bostedskommune, for ungdom med og uten innvandringsbakgrunn separat

For vurderingen om sannsynlighet for å få sikkert arbeid var det kun interaksjonen mellom sentralitet og innvandringsbakgrunn som var signifikant ($F = 2.74, p = .018$), ikke hovedeffekt av innvandringsbakgrunn eller sentralitet i seg selv (begge $p > .05$). Se figur 22 for illustrasjon av interaksjonen. Her ser vi at for ungdom uten innvandringsbakgrunn er det en svak oppadgående linje, der de vurderer mulighet for sikkert arbeid som høyere desto mer usentralt de bor. For ungdom med innvandringsbakgrunn er linjen ganske flat, med et unntak av en «dipp» på sentralitetsklasse 5.

Figur 22 Svar på oppfatninger om sannsynlighet for sikkert arbeid på tvers av sentralitet på bostedskommune, for ungdom med og uten innvandringsbakgrunn separat.

For sannsynlighetsvurderingen av «å få brukt det jeg er god til», var det signifikant effekt av både sentralitet ($F = 9.95, p = .002$) og innvandringsbakgrunn ($F = 3.43, p = .002$, men ikke interaksjonen mellom de to ($F = 0.55, p = .74$). Det betyr at desto mer usentralt de bor, desto mer sannsynlig vurderer de at de får brukt det de er gode til dersom de bosetter seg i en distriktskommune i framtida. Videre at ungdom uten innvandringsbakgrunn vurderer det som gjennomgående mer sannsynlig enn ungdom med innvandringsbakgrunn. Se figur 23.

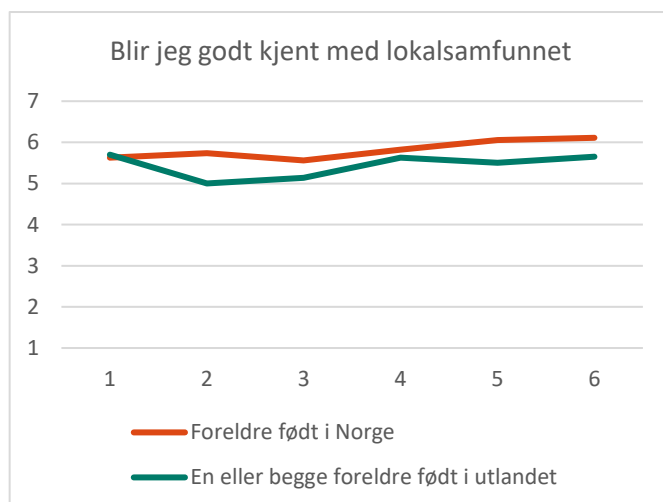

Figur 23 Svar på oppfatninger om sannsynlighet for å få brukt den man er god til på tvers av sentralitet på bostedskommune, for ungdom med og uten innvandringsbakgrunn separat

Sannsynlighetsvurderingen om «rask jobbutvikling» dersom de bor i en distriktskommune når de er 30 år, var ikke ulike mellom ungdommer med og uten innvandrerbakgrunn, eller på tvers av sentralitetsklasser. Gjennomsnittsskåren var 4.38, dvs. mellom «verken/eller» og «litt sannsynlig».

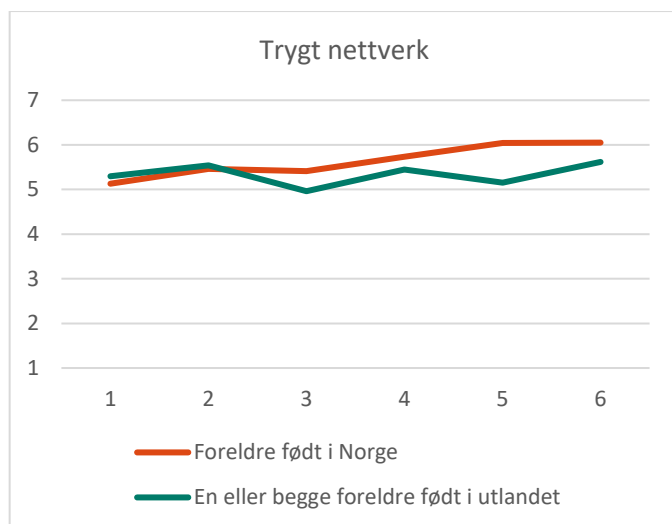
Sannsynlighetsvurderinger om sosiale forhold

For konsekvensvurderingen «Hvis jeg bor i en distriktskommune når jeg er 30 år – blir jeg godt kjent med lokalsamfunnet», var det signifikante forskjeller både for innvandringsbakgrunn ($F = 10.94, p < .001$) og sentralitet ($F = 3.77, p = .002$). Det betyr at ungdom med innvandringsbakgrunn og ungdom i mer sentrale kommuner vurderer det som litt mindre sannsynlig at de blir godt kjent med lokalsamfunnet. Merk at alle snittvurderinger er over middels på skalaen, mellom litt og meget sannsynlig. Se figur 24.

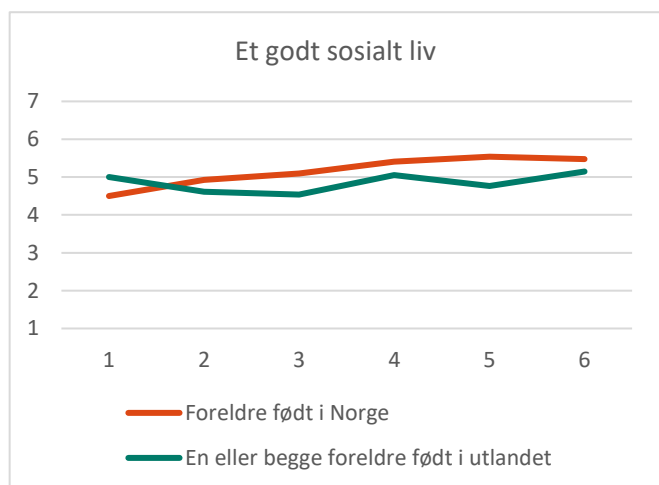
Figur 24 Svar på oppfatninger om sannsynlighet for å bli godt kjent med lokalsamfunnet på tvers av sentralitet på bostedskommune, for ungdom med og uten innvandringsbakgrunn separat

For vurderingen av sannsynlighet for å få et trygt nettverk var det signifikant effekt av både sentralitet ($F = 5.05, p < .001$) og innvandringsbakgrunn ($F = 7.29, p = .007$), ingen interaksjon. Det betyr at desto mer usentralt desto høyere vurderes sannsynligheten for å få et trygt nettverk, og at ungdom uten innvandringsbakgrunn vurderer sannsynligheten som høyere enn ungdom med innvandringsbakgrunn. Se figur 25.

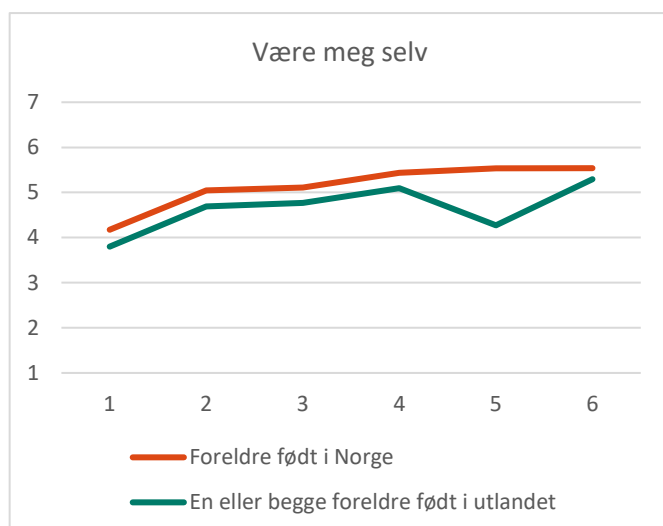
Figur 25 Svar på oppfatninger om sannsynlighet for å få et trygt nettverk på tvers av sentralitet på bostedskommune, for ungdom med og uten innvandringsbakgrunn separat

For sannsynlighetsvurderingen av hvorvidt de kommer til å få et godt sosialt liv, var det signifikant effekt av sentralitet ($F = 3.24$, $p = .007$) og innvandringsbakgrunn ($F = 5.22$, $p = .002$), ingen interaksjon. Desto mer usentralt de bor desto høyere blir sannsynligheten vurdert, og ungdom uten innvandringsbakgrunn vurderer det som mer sannsynlig enn ungdom med innvandringsbakgrunn (figur 26).

Figur 26 Svar på oppfatninger om sannsynlighet for å få et godt sosialt liv på tvers av sentralitet på bostedskommune, for ungdom med og uten innvandringsbakgrunn separat.

For sannsynlighetsvurderingen om de «får være seg selv fullt og helt» dersom de bosetter seg i en distriktskommune, var det signifikant effekt av både sentralitet ($F = 5.89$, $p < .001$) og innvandringsbakgrunn ($F = 11.42$, $p < .001$), ingen interaksjon – se figur 27. Retningen på effektene er lik de forrige sosiale vurderingene, der høyere sentralitet gir mer positive vurderinger og ungdom uten innvandringsbakgrunn har en mer positiv vurdering enn ungdom med innvandringsbakgrunn.

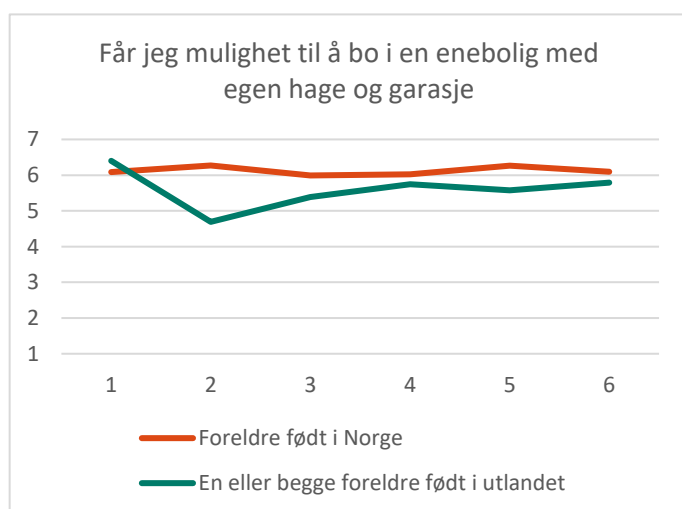

Figur 27 Svar på oppfatninger om sannsynlighet for å være seg selv på tvers av sentralitet på bostedskommune, for ungdom med og uten innvandringsbakgrunn separat

Konsekvensvurderinger som handler om tilbud, bolig og stedsqualiteter

For konsekvensvurderingen «Hvis jeg bor i en distriktskommune når jeg er 30 år – får jeg mulighet til å bo i enebolig med egen hage og garasje» var det sterk signifikant forskjeller for innvandringsbakgrunn ($F = 24.65$, $p < .001$), og svak signifikant effekt av sentralitet på bostedskommune ($F = 2.88$, $p = .014$) og interaksjonen mellom innvandringsbakgrunn og bostedskommune ($F = 3.91$, $p < .002$). Post hoc test på sentralitet viser at ulikhetene er kun signifikante mellom sentralitet 1 og 2 ($t = 3.04$, $p_{tukey} = .029$, og ikke mellom andre sentralitetsklasser (alle $p > .05$).

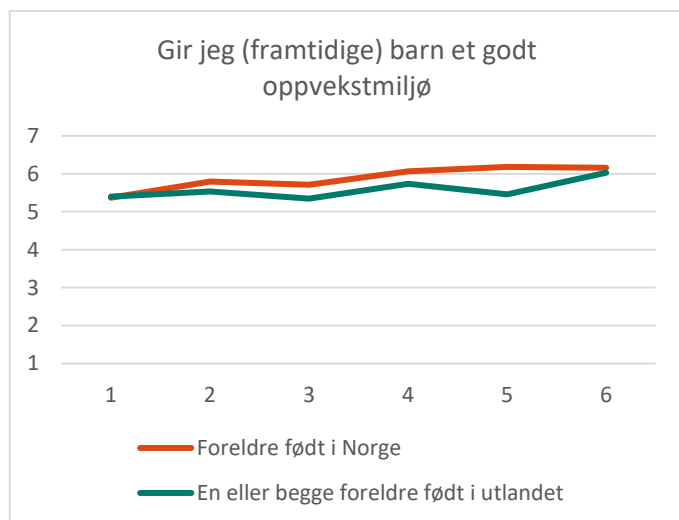
Resultatet betyr at ungdom uten innvandringsbakgrunn i større grad tror de kommer til å få mulighet til å bo i enebolig. I tillegg vurderer innvandrerungdom i sentralitetsklasse 2 sannsynligheten for dette er lavere enn ungdom i sentralitetsklasse 1. Det er lite utvalg det er snakk om når vi har delt inn ungdom med innvandringsbakgrunn i ulike sentralitetsklasser. Denne forskjellen er derfor meget usikker. Hovedeffekten om forskjell mellom ungdom med og uten innvandringsbakgrunn på tvers av sentralitet er derimot mer sikker. Se figur 28.

Figur 28 Ulike svar på spørsmålet "Hvis jeg bor i en distriktskommune når jeg er 30 får jeg mulighet til å bo i enebolig med egen hage og garasje" mellom ungdom med og uten innvandringsbakgrunn

For konsekvensvurderingen «Hvis jeg bor i en distriktskommune når jeg er 30 år – gir jeg (framtidige) barn et godt oppvekstmiljø» var det svak signifikant forskjell for innvandringsbakgrunn ($F = 6.63, p < .01$), og svak signifikant effekt av sentralitet på bostedskommune ($F = 4.32, p < .001$) og ingen interaksjon.

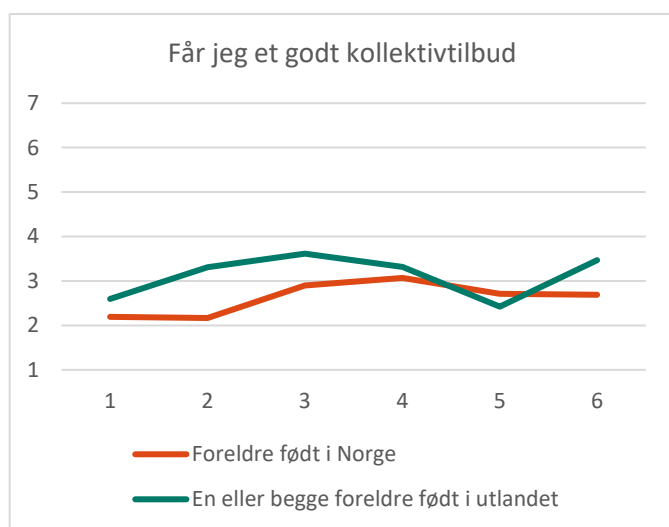
Resultatet betyr at distriktsungdom, og ungdom uten innvandringsbakgrunn i litt større grad tror de kommer til å gi framtidige barn et godt oppvekstmiljø i en distriktskommune (figur 29).

Figur 29 Svar på oppfatninger om sannsynlighet for drømmejobben på tvers av sentralitet på bostedskommune, for ungdom med og uten innvandringsbakgrunn separat.

For konsekvensvurderingen «Hvis jeg bor i en distriktskommune når jeg er 30 år – får jeg et godt kollektivtilbud» var det signifikant forskjell for innvandringsbakgrunn ($F = 11.04, p < .001$), og svak signifikant effekt av sentralitet på bostedskommune ($F = 4.14, p < .001$) og ingen interaksjon.

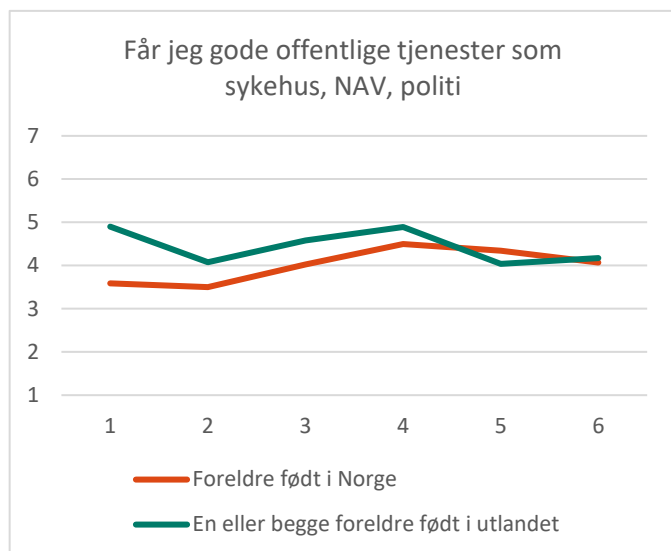
Resultatet betyr at distriktsungdom, og ungdom med innvandrerbakgrunn i litt større grad tror de kommer til å få et godt kollektivtilbud i en distriktskommune. Som figur 30 viser handler det om grader av usannsynlighet, og at ungdom med innvandrerbakgrunn er spesielt negative i sentralitet 5 og 1.

Figur 30 Svar på oppfatninger om sannsynlighet for å få et godt kollektivtilbud på tvers av sentralitet på bostedskommune, for ungdom med og uten innvandringsbakgrunn separat

For konsekvensvurderingen «Hvis jeg bor i en distriktskommune når jeg er 30 år – får jeg gode offentlige tjenester som sykehus, NAV, politi» var det signifikant forskjell for innvandringsbakgrunn ($F = 8.23, p = .004$), og svak signifikant effekt av sentralitet på bostedskommune ($F = 3.36, p = .003$) og ingen interaksjon.

Resultatet betyr at distriktsungdom, og ungdom med innvandrerbakgrunn i litt større grad tror de kommer til å få gode offentlige tjenester (figur 31).

Figur 31 Svar på oppfatninger om sannsynlighet for å få gode offentlige tjenester på tvers av sentralitet på bostedskommune, for ungdom med og uten innvandringsbakgrunn separat

4.5.7. Legning

Skeiv ungdom har gjennomgående lavere skårer på intensjon om, holdning til, kontroll over, og sosiale normer om å bosette seg i en distriktskommune når de er 30 år (alle $t > 4, p < .001, s > .3$). Videre ser vi nå hvilke verddivurderinger og konsekvensvurderinger som kan forklare forskjellene.

Uavhengig/uparet t-test ble gjennomført for å undersøke ulikheter mellom skeiv og streit ungdom på verddivurderinger og konsekvensvariabler. På grunn av veldig stor ulikhet størrelsen på gruppene, blir antagelsen om lik variasjon innad i gruppene vanskeligere å oppfylle (sjekket med Levene's test). Det er derfor bare noen forskjeller vi kan med større sikkerhet rapportere. De med ulik varians er markert med ^a.

4.5.8. Legning og verddivurderinger

Noen forskjeller i hva skeiv og streit ungdom mener er viktig der de skal bo i framtiden handler om barn. Forskjellen i viktigheten av å gi sine (framtidige) barn et godt oppvekstmiljø er middels stor ($t = 8.6, p < .001^a, d = .62$). Dette er viktig for begge grupper, men i enda større grad for streite (gjennomsnitt [m] 6.54 på skalaen fra 1-7) enn skeive ($m = 5.99$). Det er derimot større forskjell innad i gruppen skeiv enn streit, så vi må ta forskjellen med en klype salt. Relatert ser vi at streite mener det er noe viktigere å ha gode utdanningsmuligheter for (framtidige) barn ($m = 6.14$), enn det skeive mener ($m = 5.82, t = 4.78, p < .001^a, d = .35$). Streite vektet også viktigheten av gode kommunale tjenester (som skole, barnehage og helse) tyngre ($m = 6.27$) enn skeive ($m = 6.00, t = 4.38, p < .001, d = .32$), selv om begge mener det er meget viktig.

Det er også noen små forskjeller i vektningen av boforhold der de vil bo i framtiden. Streite mener det er enda viktigere å bo i en enebolig med egen hage ($m = 5.56$) enn skeive ($m = 4.94, t = 6.19, p < .001^a, d = .45$). Og, skeive er mer positive til en sosial boform der ulike funksjoner deles med andre ($m = 3.35$), enn det streite er ($m = 2.83, t = -4.35, p < .001, d = -.32$).

Forhold som dreier seg om det sosiale miljøet viser også noen forskjeller. Streit ungdom synes det er viktigere enn skeiv ungdom å være godt kjent med lokalsamfunnet ($t = 4.12, p < .001^a, d = .30$); ha et trygt nettverk ($t = 5.94, p < .001^a, d = .43$); ha mange jevnaldrende i nærheten ($t = 3.45, p < .001^a, d = .25$); og ha et godt sosialt liv ($t = 4.18, p < .001^a, d = .30$). Det er viktig å merke seg at begge grupper mener at alle disse godene er viktig, og at forskjellene er små selv om de er signifikante.

Skeiv ungdom synes det er litt viktigere enn streit ungdom med et godt kollektivtilbud ($t = -5.28, p < .001, d = -.38$) og et godt kulturtilbud ($t = -2.74, p = .006, d = -.20$).

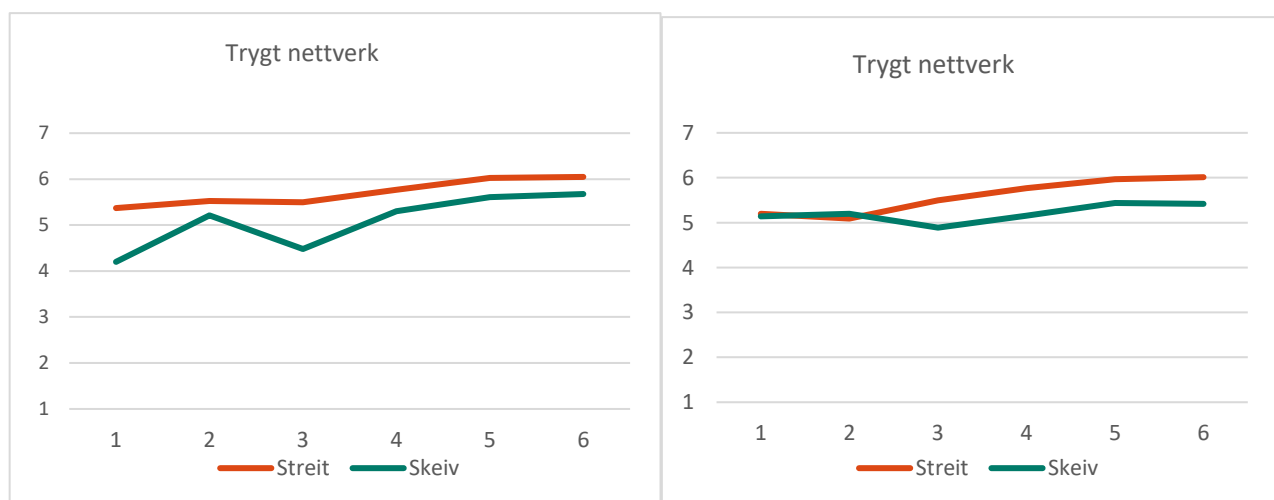
Det er ingen forskjell mellom skeiv og streit ungdom når det gjelder vurdert viktighet av gode sosiale møteplasser, et levende sentrum, å unngå å pendle, mulighet til å leve et bærekraftig liv, gode utdanningsmuligheter, å få brukt det de er gode til, gode offentlige tjenester, avstand til matbutikk og butikktvalg, rask jobbutvikling, å leve uten press om å lykkes, bruke lite tid på transport, variert fritidstilbud, eller digitale verktøy for å jobbe stedsuavhengig.

4.5.9. Legning og konsekvensvurderinger

For å undersøke ulikheter mellom skeiv og streit ungdom på hvordan de vurderer hvordan et framtidig liv i en distriktskommune vil være, ble en rekke ANOVA-analyser gjennomført med legning og sentralitet på bostedskommune som uavhengige variabler. Sentralitet på oppvekstkommune ble lagt inn for å undersøke forskjeller mellom skeiv/streit ungdom i de ulike sentralitetsklassene.

Vi presenterer her resultatene med størst effektstørrelse. Det var betydelige forskjeller mellom skeiv og streit ungdom på konsekvensvurderingene trygt nettverk; få være seg selv fullt ut; godt oppvekstmiljø for barn; å bli godt kjent med lokalsamfunnet; og få et godt sosialt liv.

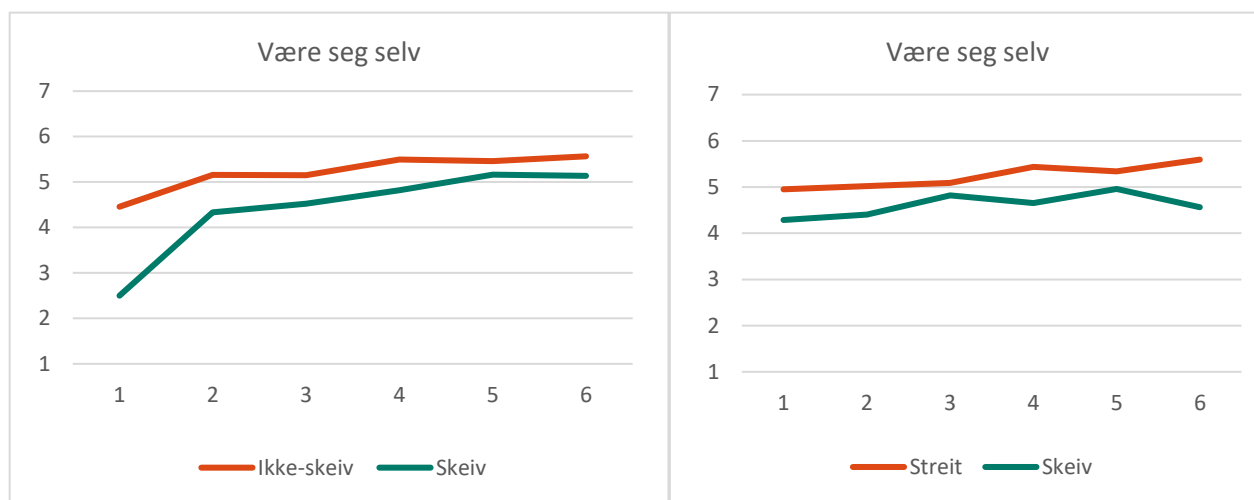
For konsekvensvurderingen «Hvis jeg bor i en distriktskommune når jeg er 30 år – kommer jeg til å få et trygt nettverk», var det signifikante forskjeller både for legning ($F = 37.84, p < .001$) og sentralitet ($F = 13.25, p < .001$). Det betyr at skeiv ungdom vurderer sannsynligheten for dette lavere, og ungdom fra mer sentrale strøk vurderer dette som mindre sannsynlig. Skeiv ungdom i distriktskommuner vurderer altså dette som mer sannsynlig enn skeiv ungdom i sentrale kommuner. Og, streit ungdom i distriktskommuner vurderer dette som mer sannsynlig enn skeiv ungdom i distriktskommuner. Se figur 32. Merk at alle snittvurderinger ligger over punkt 4 på skalaen («verken/eller»).

Figur 32 Forskjeller i konsekvensvurdering av «trygt nettverk» mellom legning og sentralitetsklasser for bostedskommune (venstre) og oppvekstkommune (høyre).

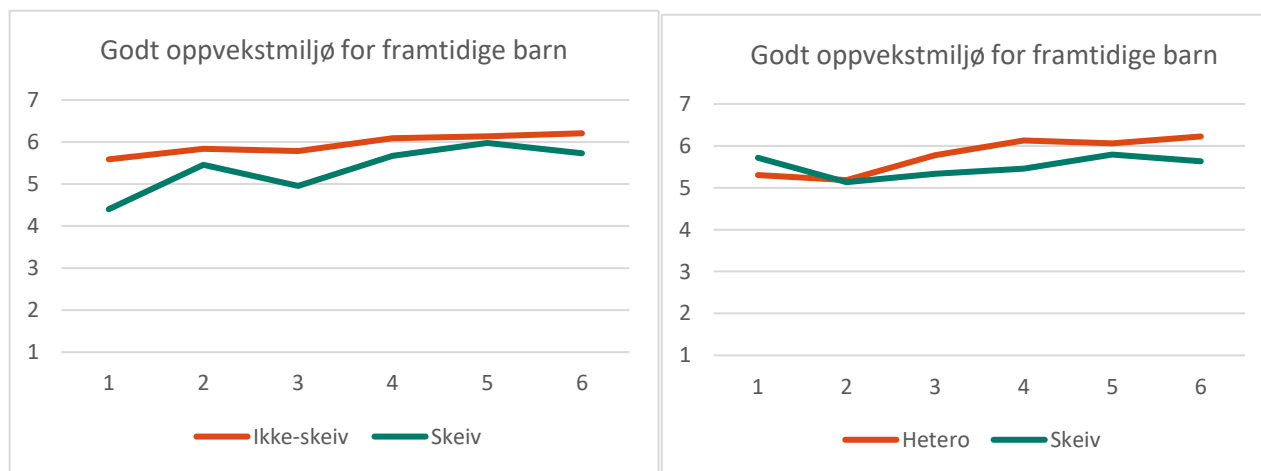
Det var også signifikante forskjeller mellom skeiv og streit ($F = 37.35, p < .001$), og mellom sentralitetsklasser ($F = 10.59, p < .001$) på vurderingen «Hvis jeg bor i en distriktskommune når jeg er 30 år – får jeg være meg selv fullt ut». Det vil si at desto mer sentral bostedskommune – desto mindre sannsynlig tror de at de får være seg selv fullt ut, og skeiv ungdom vurderer det som mindre sannsynlig enn ikke-skeiv ungdom. Punkt 4 på skalaen er «verken/eller». Desto høyere på skalaen – desto mer sannsynlig. De fleste utenom skeiv ungdom i sentralitetsklasse 1, vurderer det som mer sannsynlig enn usannsynlig at de får være seg selv i en distriktskommune.

Vi har også sett på forskjeller mellom sentralitetsklasser på oppvekstkommune. Her er det ingen forskjell mellom sentralitetsnivåer på hvorvidt de tror de får være seg selv om de bosetter seg i en distriktskommune. Som vi ser i figur 33, ser effekten av sentralitet på bostedskommune ut til å være resultat av lave vurderinger av skeiv ungdom i sentralitetsklasse 1 (Oslo). Det kan altså være ungdom som ikke er vokst opp der, men flyttet dit – og absolutt ikke ønsker seg tilbake til en distriktskommune.

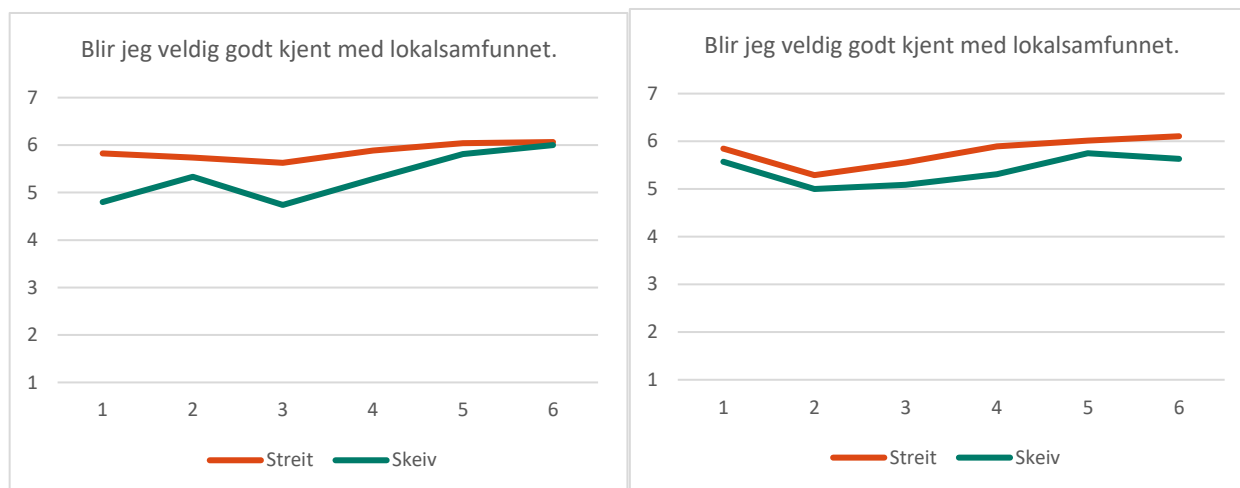
Figur 33 Forskjeller i konsekvensvurdering av "å få være seg selv fullt og helt" basert på legning og sentralitetsklasser for bostedskommune (venstre) og oppvekstkommune (høyre)

Det er signifikante forskjeller på legning ($F = 30.49, p < .001$) og sentralitetsklasse på oppvekstkommune ($F = 4.8, p < .001$) på vurderingen «Hvis jeg bor i en distriktskommune når jeg er 30 år – gir jeg mine (framtidige) barn et godt oppvekstmiljø». Sentralitetseffekten var sterkere når vi så på forskjeller mht. sentralitet på bostedskommune ($F = 9.20, p < .001$). Se figur 34.

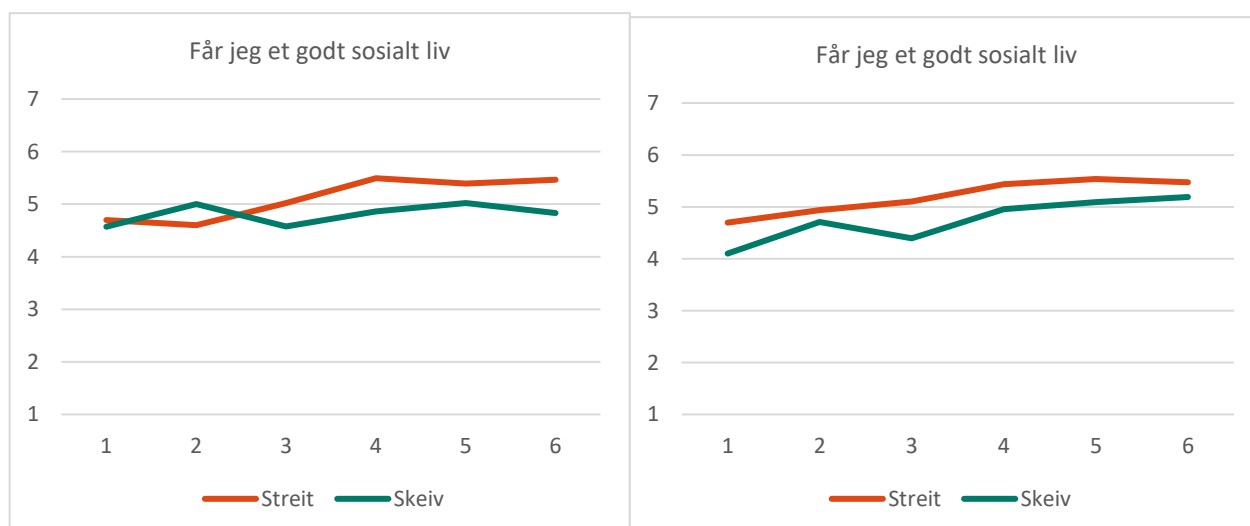
Figur 34 Forskjeller i konsekvensvurdering av "oppvekstmiljø" basert på legning og sentralitetsklasser for bostedskommune (venstre) og oppvekstkommune (høyre)

Mht. konsekvensvurderingen «[...] blir jeg veldig godt kjent med lokalsamfunnet» var det signifikant forskjeller for legning ($F = 25.66, p < .001$) og sentralitet på bostedskommune ($F = 9.43, p < .001$) – samt interaksjonen mellom legning og sentralitet ($F = 2.41, p = .03$). Interaksjon vil si at virkningen av legning på konsekvensvurderinger er ulik på ulike sentralitetsklasser. Oppfølgingsanalyser («simple main effects») viser at det er forskjell mellom skeiv og ikke-skeiv i sentralitetsklasse 1, 3 og 4 – men ikke på klasse 2, 5 og 6, se figur 35. Figuren til høyre viser resultatene hvis vi ser på oppvekstkommune istedenfor bostedskommune. Her er det signifikant effekt av sentralitet ($F = 6.23, p < .001$) og legning ($F = 10.47, p < .001$), men ikke interaksjonen mellom de to.

Figur 35 Forskjeller i konsekvensvurdering av "å bli godt kjent med lokalsamfunnet" basert på legning og sentralitetsklasser for bostedskommune (venstre) og oppvekstkommune (høyre)

For konsekvensvurderingen «Hvis jeg bor i en distriktskommune når jeg er 30 år – får jeg et godt sosialt liv», var det svake signifikante forskjeller både for legning ($F = 4.63, p = .03$) og sentralitet på oppvekstkommune ($F = 2.6, p = .03$). Effektene var sterkere både for legning ($F = 14.32, p < .001$) og sentralitet ($F = 5.9, p < .001$) når vi ser på bostedskommune, se figur 36.

Figur 36 Forskjeller i konsekvensvurdering av "godt sosialt liv" basert på legning og sentralitetsklasser for bostedskommune (venstre) og oppvekstkommune (høyre)

5. Diskusjon

5.1. Intensjoner: Flertallet er motivert for å bosette seg i en distriktskommune

Mange distriktsungdommer er motiverte for å bosette seg i en distriktskommune. Rundt 60% av ungdommene fra sentralitet 4, 5 og 6 sier at de enige eller litt enige at de ønsker/har som intensjon å bosette seg i en distriktskommune når de er 30 år gamle (fra 54.9 – 66.8 %). Rundt 20% av distriktsungdom sier «verken/eller», og godt under 20% sier at de er uenig eller litt uenig (mellom 15.1-18.8 %). Dette stemmer dårlig med fortellingen om at ungdom ikke ønsker å bosette seg i en distriktskommune.

Tallene stemmer ganske godt med tidligere funn om at omtrent halvparten bor i kommunen de vokste opp, og av de som er gift bor 70% i kommunen en selv eller partner vokste opp i. Samtidig er hver femte til sjette person er tilbakeflytter i oppvekstkommunen sin når de passerer 40 år (Sørli, Aure, & Langset, 2012).

Vestby (2003) fant også lignende tall i en undersøkelse om Hedmarksungdoms ønsker og planer for framtiden. En av to ungdommer i den undersøkelsen oppgav at de godt kunne tenke seg å bo på hjemstedet når de blir voksne, mens om lag halvparten oppgav at de regner med at de kommer til å bosette seg et annet sted.

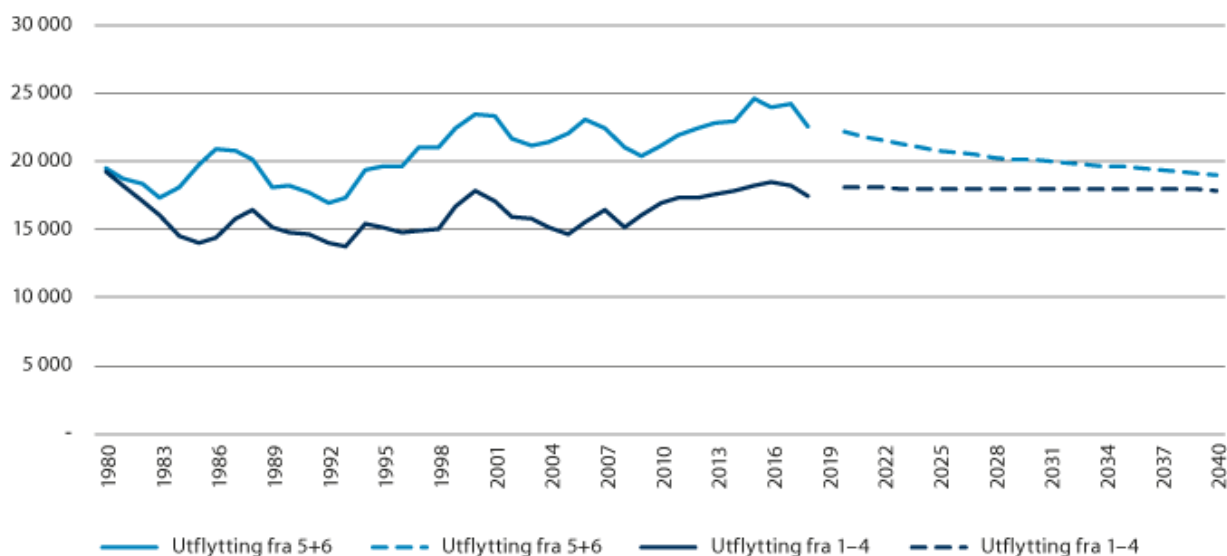
Vestby (2003) så videre at det var en todeling av ungdommene. Den ene gruppen velger *sted* først. Disse er bestemt på å bo i hjembygda og velger utdanning og jobb ut ifra det. Den andre gruppen velger utdanning først, og har det mer åpent hvor de kommer til å bosette seg avhengig av andre livsvalg. Disse to ulike gruppene finnes nok i vår undersøkelse også, uten at vi kan se det direkte. Det kan tenkes at den relativt store andelen som svarer «verken/eller» (20% av ungdommen i SKL 4, 5, eller 6) på om de har som intensjon eller ønske om å bosette seg i en distriktskommune er av den gruppen som ikke velger sted først.

5.2. Motivasjon hos unge fra sentrale kommuner

Selv om en kan si at det er stor andel distriktsungdom som ønsker å bo i en distriktskommune i framtiden, må det komme en god del tilflyttere til for å opprettholde folketallet.

I vår undersøkelse ser vi at det også er ungdom fra de sentrale kommunene som sier at de ønsker eller har som intensjon å bosette seg i en distriktskommune, både de som er oppvokst i en sentral kommune og bor i en sentral kommune nå. Andelen varierer mellom 10% (de som bor i SKL 1 som har som intensjon å bosette seg i en distriktskommune) til 23% (ungdom oppvokst i SKL 1 som ønsker å bosette seg i en distriktskommune). Tallene her er mer usikre enn tallene vi har fra distriktsungdom siden det er færre i utvalget som er fra SKL 1 og 2, og prosentvis liten andel av alle ungdommer i SKL 1 og 2. Likevel gir dette en pekepinn på at det finnes ungdom fra de mest sentrale kommunene som er motivert for å bosette seg i en distriktskommune. Det bor over 200 000 ungdommer i alderen 15-29 år SKL 1 (Oslo, Bærum, Nordre Follo, Rælingen, Lørenskog og Lillestrøm), og over 270 000 ungdommer i SKL 2. Et forsiktig anslag vil derfor være at 47 000 (10%) kunne tenke seg å bo i en distriktskommune. I aldersgruppen 20-24 år, som er den mest mobile, er det ca. 150 000 i SKL 1 og 2. Om 15 000 unge voksne faktisk flytter til distriktskommuner vil dette demme opp for ungdom fra SKL 4, 5 og 6 som flytter mer sentralt.

Demografiutvalget viser til at ratene for flytting fra kommuner i SKL 5+6 til 1-4 er omtrent 7.5 ganger større enn for flytting fra SKL 1-4 til 5+6. Men, siden befolkningen er så mye større i SKL 1-4 er de absolutte tallene ikke så ulike (se figur 37). Dette viser at det er en strøm av unge mennesker begge veier. På grunn av synkende antall unge framover, blir tilstrømming fra sentrale områder desto viktigere.

Figur 37 Antall utflyttinger fra sentralitet 5 og 6 til sentralitet 1–4 og fra sentralitet 1–4 til sentralitet 5 og 6. Faktiske tall 1980–2018 og beregnede tall 2020–2040 (NOU 2020:15)

Handelshøgskolen ved Nord universitet gjennomførte en spørreundersøkelse blant 20-40-åringene i alle fylker unntatt Nord-Norge (Finnmark og Troms, Nordland), om blant annet ønsker om å flytte til Nord-Norge de neste tre årene (Nord universitet, 2021). De fant at mens 12.5 % av de unge voksne i Sør har planer om å flytte til andre regioner i Sør-Norge, oppgir 3.6 % å ha planer om å flytte til Nord Norge. Andelen med planer om å flytte nordover er en betydelig lavere prosentdel enn det vi finner i vår undersøkelse. Men, «distriktskommune» som vi spurte om rommer mange flere kommuner enn kommuner i nord, selv om de også er for det meste distriktskommuner. Tidsperspektivet er også annerledes (flytte de neste 3 årene, eller når du er 30 år). Og, siden de fleste flytter i 20-årsalderen, kan gruppen 30-40 år i Nord universitet sin undersøkelse ha trukket snittet noe ned. Samtidig vil 3.6% i den aldersgruppen spurt om i undersøkelsen av Nord universitet bety omtrent at 50 000 har planer om å flytte til Nord Norge de kommende 3 årene, noe som vil være veldig positivt for landsdelen.

Vår undersøkelse viser at det finnes en motivasjon hos en del av de unge i de meste sentrale kommunene. Det store spørsmålet er hva som må skje for at disse ønskene skal realiseres. Ifølge demografiutvalget er den mest grunnleggende distriktsutfordringen hvordan vi kan få flere unge fra sentrale kommuner til å bosette seg i distriktene. Gjennom vår nasjonale survey vet vi noe mer om hvilke verdier og oppfatninger som bidrar til motivasjon for å bo i en distriktskommune.

5.3. Den «lille sentraliteten»

Både den «store sentraliteten» (sentralitet på kommune), og den «lille, interne sentraliteten» (gangavstand til sentrum) spiller inn. Å ha vokst opp utenfor sentrum gjør en mer innstilt til å bo i en distriktskommune – også når sentralitet på kommune er kontrollert for. Det betyr at det ikke bare er de som har vokst opp utenfor sentrum i de minst sentrale kommunene som er mer positivt innstilt – men at dette også er en effekt i de mer sentrale kommunene. Ungdom som har vokst opp utenfor sentrum i mer sentrale kommuner er også mer innstilt til å bo i en distriktskommune sammenlignet med ungdom som har vokst opp i sentrum.

Ulike verdi og konsekvensvurderinger forklarer denne forskjellen. Sammenlignet med ungdom vokst opp utenfor sentrum, verdsetter ungdom vokst opp i gangavstand til sentrum i litt større grad levende sentrum. Å bruke lite tid i hverdagen på å komme seg til jobb, handle, hente i barnehage osv., ha en sosial boform, et godt kollektivtilbud - i alle sentralitetsklasser. Ungdom vokst opp utenfor gangavstand til sentrum forventer i høyere grad å få lang avstand til matbutikk, og mindre tro på et godt kollektivtilbud – men å bruke mindre tid

i hverdagen på å reise til jobb, handle, og hente i barnehage. Det er altså noe samsvar mellom vurderinger som har sammenheng med motivasjon for å bo i en distriktskommune – og hvorvidt man er oppvokst i sentrum eller ikke. Erfaringene i oppveksten med f.eks. sentrum eller enebolig og avstander former oss, og man kan ha rurale og urbane erfaringer i ulike sentralitetsklasser.

5.4. Motivasjon kommer med alderen?

Forholdet mellom intensjoner og faktisk atferd er sikrere desto nærmere i tid de er. Det vil si rapporterte intensjoner i lang tid før evt. atferd er mer usikker enn om det er spurt om intensjoner tettere innpå den evt. atferden skjer. I undersøkelsen var det en positiv sammenheng mellom alder og intensjon, desto høyere alder desto høyere intensjoner om å bosette seg i en distriktskommune. Det er i så måte et positivt tegn at eldre ungdommer er mer positive til å bosette seg i en distriktskommune, da sammenhengen mellom deres intensjoner og evt. bostedsatferd er teoretisk sett sterkere enn hos yngre ungdom.

Eriksen og Andersen (2021) fant at en mindre andel distriktsungdom ønsker å bo i hjemkommunen, sammenlignet med ungdom i sentrale kommuner. Omtrent 43 % av guttene og 29 % av jentene i distriktsutvalget oppgav at de har forventning om å bo i hjemkommunen i framtiden. Dette er lavere en andelen i vår undersøkelse. Tallene er ikke direkte sammenlignbare. Mens Eriksen og Andersen spør om forventning til å bo i hjemkommunen, spør vi om å bo i en distriktskommune – som kan være eller ikke være hjemkommunen. Det kan derfor godt tenkes at ungdom fra distrikt kan tenke seg å bo i distrikt, men ikke nødvendigvis sin hjemkommune.

En annen forskjell er alder på utvalget. Utvalget i vår spørreundersøkelse skiller seg fra Eriksen og Andersen (2020) ved å være eldre. Ungdommene i Ungdata og Ungdom som er kildene til Eriksen og Andersen er på ungdomsskoletrinnet, mens vårt utvalg har overvekt av videregående-elever, men inkluderer også unge voksne opp til 30 år i tillegg til ungdomsskole-elever. Det er en positiv sammenheng mellom alder og motivasjon i vårt utvalg – desto eldre desto høyere motivasjon for å bo i distrikt. Denne aldersforskjellen kan forklare en mer positiv innstilling til å bo i distrikt. De yngre kan ha en større utfartstrang og kan være mer «lei» av hjemstedet, mens de eldre har begynt eller begynner å orientere seg mot familieliv og etablering.

En sterkere intensjon hos eldre ungdom kan handle om at familie-etablering er mer aktuelt for disse, og kvaliteter ved distriktene vektas mer. Vi ser at utvalget er både opptatt av godt oppvekstmiljø og tror at de vil gi (framtidige) barn dette dersom de bor i en distriktskommune. Innsikten fra Ungdommenes distriktspanel viser til at mange ungdommer opplever lokalmiljøet sitt som trygt, og dette er i tråd med bla. Difis innbyggerundersøkelse som viser økende følelse av trygghet med synkende størrelse på sted (Melås, 2020).

5.5. Det handler i liten grad om kjønn

Vi hører ofte om at kvinnene rømmer bygda og distriktene forgubbes. Vi finner lite hold i denne oppfatningen. Kvinner og menn i undersøkelsen har like sterke intensjoner om å bosette seg i en distriktskommune. Det var noen få kjønnsforskjeller i verdivurderinger, der kvinner generelt skårer høyere på viktighet av enkelte goder sammenlignet med menn. I konsekvensvurderinger skåret menn høyere enn kvinner på noen av utsagnene. Forskjellene påvirker ikke motivasjon for å bo i distrikt.

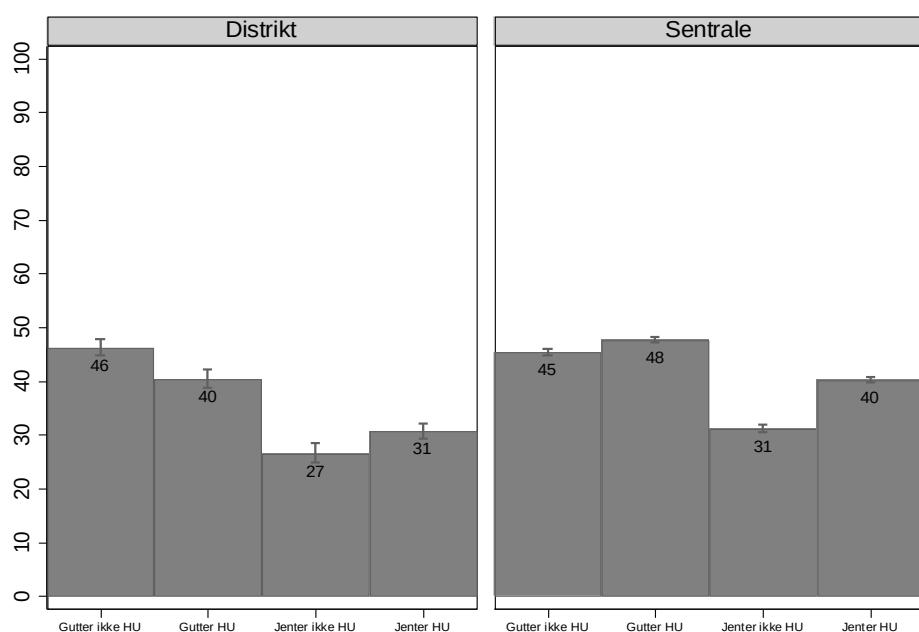
Forskjellene i verdiene og konsekvensvurderingene er ikke i en retning som tilsier at distriktene ikke er for kvinner. Distriktskommunene blir sett på som et godt oppvekststed for barn, og dette er en verdi kvinner er enda mer opptatt av enn menn i utvalget.

I hovedsak er kvinner og menns verdi- og konsekvensvurderinger mer like enn ulike. Like vurderinger er også interessant distriktpolitisk. Utdanningsnivået er høyere blant kvinner sammenlignet med menn (Egge-Hoveid, 2019). Dette blir gjerne brukt som argumentasjon for at kvinner ønsker å bo i sentrale strøk der det

er flere kompetansearbeidsplasser. Det er derimot ingen forskjell mellom kvinner og menn i vårt utvalg på spørsmål om sannsynlighet av å få drømmejobb eller mange jobbmuligheter i en distriktskommune. Unge kvinner og menn oppfatter altså jobbmuligheter i distriktene relativt likt. Arbeidsmarkedet er mer kjønnsdelt i distriktene med stor andel både klassiske mannsyrker og kvinneyrker (se f.eks. NOU 2020:15).

Demografiutvalget adresserer kjønn videre i NOU 15:2020. Her utfordres også «kvinner flytter fra distriktene»-oppfatningen, ved å vise et mer komplekst bilde. For det første viser utredning til at kjønnsbalansen er redusert over tid. For det andre, at kvinner startet og avslutter flytting tidligere – men menn i sum flytter noe mer. For det tredje at kjønnsbalansen vi finner i distriktene i dag er forklart av større andel menn i innvandrerbefolkningen. Til sist viser også utredningen til at menn ønsker i større grad enn kvinner å bo usentralt og velger heller å pendle. Hadde arbeidsmarkedet i usentrale kommuner vært spesielt tilpasset menn burde vi sett motsatt mønster. Dette mønsteret ser vi også fra Eriksen og Andersen (2021), se figur 38. Jenter med planer om høyere utdanning har høyere forventning om å bo i hjemkommunen, både om de er fra distrikt eller sentrale kommuner. Gutter fra distrikt har derimot lavere forventning om å bo i hjemkommunen dersom de har planer om høyere utdanning, sammenlignet med gutter uten planer for høyere utdanning.

Et variert arbeidsmarked i distriktskommuner vil derfor komme begge kjønn til gode, og kan ikke sees på som et spesielt kvinnerettet tiltak.

Figur 38 Forventning om å bo i hjemkommunen etter kjønn, planer om høyere utdanning (HU) og bosted. Fra Eriksen og Andersen (2021).

Eriksen og Andersen (2021) finner at gutter og jenter i distrikt har lavere forventning om å bo i hjemkommunen, sammenlignet med sentrale kommuner – bortsett fra gutter uten planer om høyere utdanning. I tillegg at jenter har lavere forventning om å bo i hjemkommunen og at dette gjelder både i distrikt og sentrale kommuner. En viktig forskjell mellom UngData-materialer som Eriksen og Andersen bruker, og vår motivasjonsundersøkelse, er at de spør om «hjemkommune» mens vi spør om «distriktskommune». Det kan altså synes som at distriktsjenter generelt sett er mindre positivt innstilt til å bosette seg i hjemkommunen – men at dette ikke farger deres syn på distriktskommuner generelt sett.

5.6. Sosiale normer

Sosiale normer var den psykologiske faktoren som hadde nest mest å si i prediksjonen av intensjoner, etter kognitive holdninger. Sosiale normer handler om i hvor stor grad personer som er viktige for oss, de som vi identifiserer oss med, bor i en distriktskommune og vil akseptere at vi også gjør det.

Sammenhengen var positiv, som betyr at desto sterkere opplevde sosiale normer desto høyere intensjon om å bosette seg i en distriktskommune. Sammenhengen var sterk også når sentralitet er kontrollert for. Normene er naturlig nok sterkere i distriktskommuner enn ikke distriktskommuner. Når sammenhengen mellom normer og intensjoner fortsatt er signifikant når sentralitet er kontrollert for, betyr det at sterkere normer i usentrale kommuner ikke forklarer alt. Normene varierer også innad i distriktskommuner, mellom folk innad i samme kommune, og dette har noe å si. Vår egen opplevelse av at de jeg identifiserer meg med, de som er viktige for meg er i distriktene – og aksepterer at jeg også gjør det, har sammenheng med hvorvidt vi også har intensjoner om å bosette oss i en distriktskommune.

Det var tydelig at hva familie mener betyr mer enn vennenes meninger. Funnene viser på den ene siden at utvalget mener at familien har sterkere oppfatninger av hvor de bor bosette seg, men også at de er mer tilbøyelige til å ville gjøre det familien ønsker – sammenlignet med vennene. Dette er ikke så overraskende, da ungdommenes venner også i stor grad er i en periode der framtidig bostedsvalg er i flyt og forandring. Familien vil i større grad komme til å bo der de bor nå.

Samtidig svarte en stor andel at familie/venner ikke har meninger om hvor de skal bo, og at de i stor grad ikke vil gjøre det familie/venner mener de bør mht. bosettingsvalg. Gjennomsnittlige sosiale normer var også lave. Dette har samsvar med at Norge kulturelt sett verdsetter autonomi (se f.eks. [World values survey](#)). Individets frihet til å gjøre egne valg står sterkt.

Vi ser altså at på direkte spørsmål om de ønsker gjøre slik familien ønsker mht. bosettingsvalg, svarer de fleste at de ikke ønsker det. Samtidig er det i regresjonsanalysen sammenheng mellom sosiale normer og intensjon om å bosette seg i en distriktskommune. Sosiale normer betyr altså litt likevel - kanskje mer enn det vi tror?

I de to store bo og flyttemotivundersøkelsene som er gjennomført var familieårsaker en sterkere årsak i 2008 enn 1972, og er mer framtrædende utenfor storbyregionene (Sørli, Aure, & Langset, 2012). Sørli og kollegaer viser også til svensk forskning som viser at unges tilbakeflytting var ensbetydende med å flytte tilbake til eller nærmere foreldrene, og sjelden om foreldre ikke fortsatt bor der.

5.7. Opplevd kontroll

Gjennomsnittlig opplevd kontroll er høy. Hele 54% var enig og kun 4.5% var uenig i utsagnet «Jeg er sikker på at jeg kan bo i en distriktskommune når jeg er 30 år om jeg vil». På utsagnet «Det vil være veldig vanskelig for meg å bo i en distriktskommune når jeg er 30 år» var hele 37% uenige og 8 % enige.

Dette er i samsvar med tolkningen av sosiale normer. Ungdommene opplever autonomi både mht. andres meninger og generell opplevd kontroll. Vi opplever bosettingsvalgt i stor grad som opp til oss selv: Vi kan bo der vi selv vil, bare delvis påvirket av familie og andre omstendigheter.

Samtidig viser regresjonsanalyse at desto sterkere opplevd kontroll ungdommene har over det å bosette seg i en distriktskommune – desto sterkere intensjon. Dette også når holdninger, sosiale normer, sentralitet og andre bakgrunnsvariabler er kontrollert for. Selv om flesteparten opplever å ha stor kontroll over bosettingsvalg, vil de som opplever lavere kontroll også ha lavere intensjon om å faktisk bosette seg i en distriktskommune. Et begrenset opplevd mulighetsrom innvirker på bosettingsmotivasjonen (Sørli, Aure, & Langset, 2012).

Den sterkeste sammenhengen med intensjon er derimot tankene om å «ville». Vi kan hvis vi vil – og om vi vil. Dette «vil» er reflektert i kognitive holdninger.

5.8. Holdninger: Kald vurdering framfor varme følelser

Resultatene viste at den viktigste forklaringen for sterkere intensjon var kognitive holdninger. Affektive holdninger var urelatert til intensjon. Det vil si at intensjon om å bosette seg i en distriktskommune handler om hodet – ikke hjertet. Mange i undersøkelsen har rapportert at det å bosette seg i en distriktskommune kan være både lykkelig, meningsfullt og spennende – som alle handler om affekt – men det gjør dem ikke mer tilbøyelig til å rapportere at de faktisk ønsker å bo i en distriktskommune. Fra motsatt vinkel: Ungdommene kan rapportere at det å bosette seg i en distriktskommune kan være både, deprimerende, meningsløst, og/eller kjedelig - og likevel rapportere at de ønsker å bosette seg i en distriktskommune.

Rapporterte de derimot at det å bo i en distriktskommune vil være interessant, riktig og positivt, er det høy sannsynlighet for at de også ønsker å bosette seg i en distriktskommune. Eller motsatt: Dersom de rapporterte at det å bo i en distriktskommune vil være uinteressant, feil, og negativt, er det høy sannsynlighet for at de ikke ønsker å bosette seg i en distriktskommune.

Ønsket om å bo i distriktet synes derfor å handle med om kalde, mer fornuftsdrivne vurderinger – framfor varme, følelsesmessige vurderinger. Det er ikke «bonderomantikk» som driver motivasjonen, men heller «bondevett».

Holdninger til distrikt er delvis bestemt av de erfaringene, behovene, forventningene og kunnskapene vi har i møte med «distrikt». Holdningen komplekst sammensatt av ulike oppfatninger og vurderinger av hva som er viktig for en selv og hvordan livet i en distriktskommune vil være for en selv. I de neste kapitlene diskuterer vi funnene mht. disse vurderingene.

5.9. Jobb

«Viktigste for å få folk til å bosette seg i distriktene er de levende lokalmiljøene! I tillegg til dette må det skapes arbeidsplasser, også utenfor byene. For min del er det veldig ønskelig å flytte ut på bygda, men vanskelig ettersom arbeidsmarkedet er snevrere.»

«Det er viktig å sikre bredbånd, næringshager, kontorfellesskap osv. i distriktene. Med dagens teknologi er det mulig å jobbe og bo hvor som helst.» Sitat, respondenter i undersøkelsen

Funnene knyttet til jobb er oppsummert:

- Jobb er gjennomgående viktig for ungdommene i undersøkelsen. Det viktigste er å ha mulighet til en sikker arbeidsplass, ha mange jobbmuligheter, og få brukt det man er god til.
- Det er generelt lave forventninger til jobb i distriktskommunene. Lavest generell vurdert sannsynlighet er av å få drømmejobben (litt usannsynlig/verken-eller), og unngå å pendle (litt usannsynlig). Høyest forventning til å få brukt det man er god til og å få sikker arbeidsplass – men forventningene er kun mellom litt sannsynlig og verken-eller.
- Å verdsette det å unngå pendling og å ha mange jobbmuligheter har sammenheng med negativ holdning til å bo i en distriktskommune.
- Motivasjon for å bosette seg i en distriktskommune har sammenheng med høyere tro på at man kan få drømmejobben og å få brukt det man er god til. Men, ungdom med høyere motivasjon har samtidig lavere tro på å få en sikker arbeidsplass og rask jobb utvikling, og mener det er relativt mindre viktig å ha mange jobbmuligheter og unngå å pendle.
- Det er ingen forskjeller mellom ungdom med og uten innvandringsbakgrunn mht. jobbverdier.

- Det er gjennomgående forskjeller mellom ungdom med og uten innvandringsbakgrunn mht. vurderinger av konsekvenser og muligheter. Ungdom med innvandringsbakgrunn.
 - Flere tilfeller at sentralitets-effekten (mer positiv desto mer usentralt en bor) ikke gjelder for ungdom med innvandrerbakgrunn.
 - «Mange jobbmuligheter» - distriktsungdom litt over «verken/eller». Resten, inkl. all ungdom med innvandrerbakgrunn, under verken/eller.
 - Ungdom med innvandringsbakgrunn tror de i mindre grad får brukt det de er gode til ...

Funnene diskuteres i lys av hvilke holdninger det er viktig å bevare hos ungdom som er motivert for å bosette seg i en distriktskommune – og hva man må endre for å få flere til å bli motivert for å bosette seg i en distriktskommune.

5.9.1. Sikker arbeid er viktig – men villig til å senke krav?

Å ha en sikker arbeidsplass er vurdert som en «tradisjonell» verdi ved arbeidssituasjonen - kontra verdier som f.eks. «selvbestemmelse», se f.eks. Jensen (2003). Også i undersøkelsen av Jensen (2003) som undersøkte holdninger hos arbeidstakere i Årdal og Mo i Rana var det å ha en sikker arbeidsplass det som flest vurderte som svært viktig, både blant yngre og eldre arbeidstakere på tvers av de ulike arbeidsmarkedene i undersøkelsen. Jensen påpeker at funnet kan handle om at økonomisk trygghet er en sentral verdi i velferdssamfunnet, og at for de aller fleste er økonomisk sikkerhet knyttet til deltagelse på arbeidsmarkedet.

Som konsekvensvurdering var sikker arbeidsplass lav generell optimisme rundt – vurdert som litt sannsynlig i snitt i undersøkelsen, som ikke kan sies å være veldig høyt. Ungdom har mer tro på at de vil få mange jobbmuligheter og få en sikker arbeidsplass i en distriktskommune desto høyere sentralitet de bor i dag. Ungdom med innvandringsbakgrunn er like usikre på mulighet for sikker arbeidsplass i distriktene uansett hvilken sentralitet de bor i dag, med snitt rett under «litt sannsynlig» på skalaen. Unntaket er i SKL 5 der vurderingen er lavere, i snitt er på «verken/eller». Dette får utslaget at i SKL 1 og 2 er ungdom med innvandringsbakgrunn mer positivt innstilt til muligheter i distriktet enn ungdom uten innvandringsbakgrunn, mens i SKL 5 og 6 har ungdom uten innvandringsbakgrunn mer positive vurderinger.

Vi fant også en sammenheng mellom holdning til å bo i en distriktskommune og vurdering av sannsynlighet for å få sikker jobb, når andre faktorer (som sentralitet) er kontrollert for. Desto mindre sannsynlig de tror de får en sikker arbeidsplass – desto mer positive holdninger. Dvs. at positive holdninger til å bo i en distriktskommune er *på tross* av lavere forventninger til å få en sikker arbeidsplass. Det kan synes som ungdom som ser for seg å bosette seg i en distriktskommune i større grad tar risikoen om en mindre sikker arbeidssituasjon, som er interessant sett hvor viktig det er generelt sett.

Fra innsikten fra Ungdommens distriktspanel (Melås, 2020) er denne usikkerheten adressert. Noen foreslår at det skal være bedre mulighet for fast stilling for nyutdannede. Det pekes på risiko ved etablering i en distriktskommune – spesielt kjøp av bolig som er utrygt med midlertidige stillinger og vikariat og et generelt tynnere arbeidsmarked. Videre peker innsikten fra ungdommene på en større økonomisk risiko ved kjøp av bolig i distriktene enn i sentrale kommuner.

5.9.2. Behov for et mer variert arbeidsmarked

Å ha mange jobbmuligheter er viktig for mange. Dette gjenspeiler innsiktsarbeidet i ungdommens distriktspanel (Melås, 2020). Ungdom forteller at arbeidsplasser er avgjørende for at de skal kunne fortsette å bo i bygda eller flytte hjem, og de forteller om færre muligheter. I følge bo- og flyttemotivundersøkelsen er

arbeid et mer framtreddende motiv i yngste livsfase, og her er også flyttetendensen sentraliserende (Sørli, Aure, & Langset, 2012).

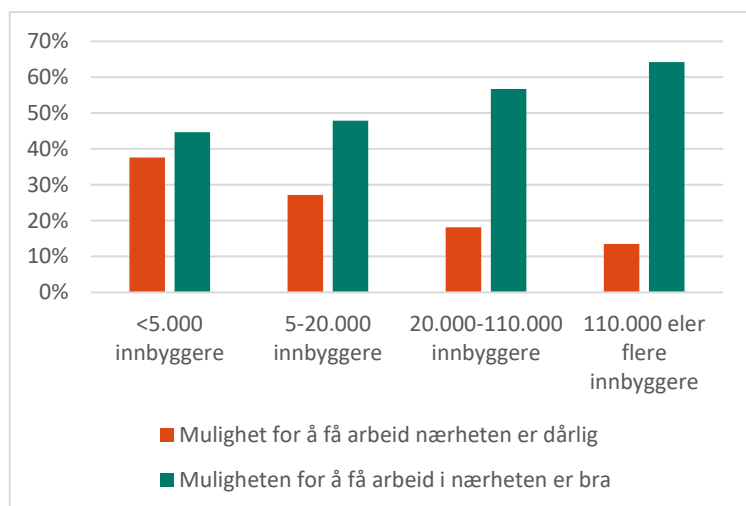
I snitt har ungdom liten tro på å få mange jobbmuligheter i en distriktskommune (verken/eller på skalaen). Ungdom har mer tro på at de vil få mange jobbmuligheter i en distriktskommune desto høyere sentralitet de bor i dag. Ungdom med innvandringsbakgrunn er derimot like usikre på jobbmuligheter i distriktene uansett hvilken sentralitet de bor i dag, med snitt rett under «verken/eller» på skalaen. Unntaket er i SKL 5 der vurderingen er lavere, «litt usannsynlig».

Vår regresjonsanalyse viser at det er negativ sammenheng mellom å verdsette mange jobbmuligheter og holdning til å bo i en distriktskommune, når andre faktorer er kontrollert for. Dvs. desto viktigere det er, desto mer negativ holdning til å bo i en distriktskommune. Dette uansett hvor sentralt du er vokst opp/bor, alder, kjønn, andre vurderinger på individnivå, mm.

Det vil si at et større mangfold i arbeidsmarkedet kan øke motivasjonen for å bo i en distriktskommune for de som mener dette er veldig viktig. Et større mangfold i arbeidsmarked i distriktskommunene er også framhevet som et behov av Distriktsnæringsutvalget (NOU 2020:12).

Å verdsette å unngå jobbpendling har negativ sammenheng med kognitive holdninger. Desto viktigere det er å unngå pendling, desto mer negative holdninger til å bosette seg i en distriktskommune. Desto mer positive holdninger man har, desto mindre viktig er det å unngå pendling. Samtidig er dette en verdi som kun er litt over midt på viktighets-skalaen totalt sett, men under skalaen på sannsynlighet. Å legge til rette for flere arbeidsplasser lokalt, vil være viktig for å øke motivasjonen for å bosette seg i en distriktskommune hos de som holder verdien av å unngå pendling høyt.

Dårligere arbeidsutsikter i distriktene er ikke nytt. DIFIs innbyggerundersøkelse viser at det er sammenheng mellom vurderinger av å få arbeid i nærheten og kommunestørrelse, se figur 39 (Direktoratet for forvaltning og IKT, 2019).

Figur 39 Hvor god eller dårlig mener du muligheten til å få arbeid i nærheten er i din kommune? (Digitaliseringsdirektoratet, 2019)

Tro på at man vil få drømmejobben i distriktet er generelt lav (rett under «verken/eller»), men tror man at man vil få drømmejobben i en distriktskommune, har man også mer positive holdninger til å bo i en distriktskommune. De som ikke tror at de får drømmejobben er mindre motivert for å bo i en distriktskommune. Dette når andre faktorer er kontrollert for. Her var det også stor spredning i svar. Det er stor variasjon i hvorvidt ungdom tror de kan få drømmejobben i en distriktskommune. Svarene her gjenspeiler også vurderingene av hvorvidt de tror de får brukt det de er gode til om de bosetter seg i en distriktskommune (selv om det kan dreie seg om andre forhold enn jobb). Vurderingene her er litt mer

positive enn drømmejobben, i snitt «litt sannsynlig» på skalaen. Det er en tydelig sammenheng med sentralitet også for ungdom med innvandringsbakgrunn – men ungdom med innvandrerbakgrunn er gjennomgående mindre optimistiske.

Hvordan kan flere få troen på at de kan få drømmejobben, at de får brukt det de er gode til, og at de har flere jobbmuligheter? Her kan det minst pekes på to strategier. Det første handler om å gjøre arbeidsmulighetene i distriktene bedre kjent: Å gjøre noe med *oppfatningene* om jobbmuligheter. Dette er også etterlyst av ungdom i innsiktsarbeidet til Ungdommens distriktspanel (Melås, 2020). Ungdom etterspør mer informasjon og mer bruk av lokalt næringsliv i utdanningstilbud. Dette vil, brukt riktig, komme både ungdom med og uten innvandrerbakgrunn til gode. Trainee-ordninger fungerer og er et godt virkemiddel for å få folk til en region/sted (Dahle, Grimsrud, & Holthe, 2011). Undersøkelsen fra 2011 viser at to av tre unge med høy kompetanse blir i distriktene etter å ha vært trainee. Tilbud om fast jobb er det viktigste trainee-programmene kan bidra med for å få traineene til å bosette seg på langsiktig basis i området. Dette understøtter det vi vet om hvor viktig jobb, og sikker jobb, er som bosettingskriterium for unge med høy utdanning.

Den andre strategien handler om å øke de *faktiske* jobbmulighetene – gjennom flere arbeidsplasser og et mer variert arbeidsmarked. Distriktsnæringsutvalget viser til at næringsstrukturen i distriktskommunene skiller seg fra sentrale strøk, og at forskjellene er blitt sterkere siden 2000 (NOU 2020:12). Næringslivet i distriktene har blitt mer spesialisert og har en større andel sysselsatte innenfor primærnæringer som landbruk, fiskeri og havbruk og deler av industrien. Innenfor landbruk, næringsmiddelindustri og el-produksjon og annen industri har fallende antall arbeidsplasser. Stor andel av disse næringene er derfor uheldig for arbeidsplassutviklingen. Sterkt voksende næringer er blant annet tele/IKT og teknisk/vitenskap, næringer som stort sett er plassert i sentrale kommuner. Samtidig er mye forskning og teknologisk utvikling knyttet til primærnæringene. Et grep kan være å i større grad lokalisere jobber innenfor teknologiutvikling og forskning innenfor samme geografi som primærnæringene, som eksempel i landbrukskommunen Steinkjer – der NIBIO, Nord universitet, Mære landbruksskole, T:Lab og andre samhandler om teknologiutvikling i primærnæringene. I Nord universitet sin undersøkelse om unge i sør sine tanker om Nord-Norge er det meget stor oppslutning om at tiltak for et mer variert og større tilbud av jobber i privat næringsliv er viktig (Nord universitet, 2021). Flytting av offentlige arbeidsplasser er det også stor oppslutning om. Blant de spurte er det liten tro på at det *ikke* er behov for tiltak.

Distriktsnæringsutvalget mener at spredning av arbeidsplasser for folk med høyere utdanning er viktig for å skape et variert arbeidsmarked, som bidrar positivt til bosetting og næringsutvikling i distriktene. Foreslåtte virkemidler er desentralisert lokalisering av offentlige institusjoner, og etablering av et eget verdiskapingsprogram for næringsutvikling i distriktene rettet inn mot bedrifter med høy andel av ansatte med høyere utdannelse. I innsikten fra ungdommens distriktspanel (Melås, 2020) foreslås det også større mulighet i distriktskommuner for å støtte opp ungt gründerskap. Alt dette vil bidra til et mer mangfoldig arbeidsmarked.

Det er behov for begge disse strategiene. Samtidig er det viktig å huske på å nå ut til all distriktsungdom, også de som kan ha mindre nettverk som ungdom med innvandrerbakgrunn. Ungdom har de samme jobbverdiene, innvandrerbakgrunn eller ei. Forskjellene mellom hvilke oppfatninger de har om muligheter er også like, med noen viktige forskjeller som tyder på at ungdom med innvandrerbakgrunn i distriktene ikke er like optimistiske som ungdom uten innvandrerbakgrunn. Det er derfor grunn til å ha ekstra oppmerksomhet på det videre. I en studie bestilt av Distriktssenteret om hva som betyr noe for at innvandrere velger å bosette seg i distrikts-Norge, ble det funnet at arbeid er «bli-faktor nummer 1» (Søholt, Aasland, Onsager, & Vestby, 2012). Studien framhever at deltakelse i arbeidslivet fungerer som en døråpner til lokalsamfunnet og norske koder, en arena for sosial kontakt og selvrealisering, samt en kilde til gode materielle levekår. Ressursene, mulighetene og interessene til *alle* familiens medlemmer må ivaretas. Et sentralt grep er

systematisk kartlegging av kompetansen til arbeidsinnvandreres ektefeller. Det er også viktig å forhindre konkurranseforhold mellom ulike grupper innvandrere og mellom innvandrere og lavt utdannede norske.

I Finland brukes begrepet «vitalitetspolitikk» om utviklingspolitikk som har en bred inngang til distriktsutvikling, se f.eks. Makkonen og Kahila (2020). Her kombineres «harde» faktorer, som økonomiske strukturer og jobber, med «myke» faktorer som tilbud og tjenester, fritid, og fellesskap. Siden urbane områder har større opphopning av harde faktorer, som jobber, peker forfatterne på at den naturlige innsatsen hos rurale områder bør være på å understreke, eller heller utvikle, sin attraktivitet mht. de myke verdiene. Vår undersøkelse peker på at mange av de «myke» verdiene er til stede i unges bevissthet og motivasjon knyttet til å bosette seg i distrikt. Disse må bevares, og utvikles, men er antagelig ikke nok i seg selv. Vi mener at det også må satses på de «harde» faktorene, blant annet ved å gjøre arbeidsmarkedet mer mangfoldig – men også å gjøre eksisterende arbeidsmuligheter mer kjent.

5.10. Sosialt liv

Hovedfunnene knyttet til det sosiale livet er:

- Gjennomsnittlige mer optimistiske vurderinger av det sosiale livet i en distriktskommune, sammenlignet med jobbvurderingene i en distriktskommune.
- Høyest vurderinger av sannsynlighet for å få et trygt nettverk, få være seg selv fullt ut, og et godt sosialt liv (mellom litt og meget sannsynlig). Lavest vurderinger av å ha mange jevnaldrende omkring og lite press om å lykkes (mellom verken/eller og litt sannsynlig).
- Desto viktigere de mener det er med et «godt sosialt liv» desto mer negativ holdning til å bo i en distriktskommune.
- Desto viktigere «å være godt kjent med lokalsamfunnet» desto mer positiv holdning til å bo i en distriktskommune.
- Skeiv ungdom har lavere forventninger til flere faktorer knyttet til det sosiale livet, sammenlignet med streite. Skeiv ungdom oppvokst, eller boende, i en distriktskommune har mer positive forventninger enn skeiv ungdom oppvokst eller boende i en ikke-distriktskommune.
- Ungdom med innvandrerbakgrunn har lavere forventninger til flere faktorer knyttet til det sosiale livet. Også her er det sammenheng med sentralitet, slik at vurderingene blir mer positive med høyere sentralitet både for ungdom med og uten innvandrerbakgrunn.

5.10.1. *Tilrettelegging for et godt sosialt liv er tilrettelegging for framtidig bosetting*

Generelt positive vurderinger av sannsynlighet for sosiale goder kan i sum se ut til å bekrefte oppfatninger av at distriktenes pre i større grad handler om myke strukturer (sosiale), enn de harde (arbeid). For å se på hva som trekker til eller dytter ungdom vekk fra distriktskommuner, er det mest hensiktsmessig å se på hvilke vurderinger som har sammenheng med holdning til å faktisk bosette seg i en distriktskommune, når andre faktorer er kontrollert for. Her er det verdsettingen av et godt sosialt liv som dytter fra, og verdsettingen av å bli godt kjent lokalsamfunnet som trekker til. I tillegg har positive vurderinger av sannsynlighet for at man vil få et godt sosialt liv og få være seg selv fullt ut tiltrekkende kraft.

At konsekvensvurderingen av det å få et godt sosialt liv og få være seg selv er positivt relatert til holdninger må vektlegges. Det betyr at i desto større grad en tror at man vil få et godt sosialt liv og å få være seg selv i en distriktskommune – desto mer positive holdninger til å bo i distrikt. Hva som er et «godt sosialt liv» er individuelt. For noen kan det være de mange sosiale relasjonene, mens for andre kan det bety færre, men sterke bånd. Hva som er passe mengde vil variere blant folk, men til felles ligger dette med å ha *noen* – å ha sosiale relasjoner som er gode. Både verdiene «godt sosialt liv» og «få være meg selv» var i gjennomsnitt vurdert høyt på viktighetskalaen. Behovet for å være tilknyttet andre mennesker er et grunnleggende

menneskelig behov (Baumeister & Leary, 1995). Det er i så måte ikke overraskende at dersom man ikke tror at man ikke får et godt sosialt liv eller får være seg selv i en distriktskommune – ønsker man heller ikke å bo i en distriktskommune.

Dessverre ser vi at unge har ulike opplevelser og erfaringer fra sin oppvekst og liv. Dette kommer også til uttrykk i kvalitative data som er samlet inn ved åpne svarfelt i spørreundersøkelsen. Mens én har behov for å vise fram positive sider ved distriktskommuner, har en annen en helt annen beskjed som illustrert ved de to sitatene nedenfor:

«Det viktigste å få frem er kvalitetene som dyrkes i distriktskommunene. Hvor kreative og åpne folk i distriktene er, og hvor viktig det er at dette blir tatt vare på og prioritert.»

«Distriktene er det siste stedet en burde dra til for å være seg selv. Janteloven dominerer, og det er en uting å skille seg ut. Utvalget er dårlig på det meste, og du har ingen mulighet til å unnsnippe mobbere (som det er mange av) fordi det er de samme folka på skolen, på svømmingen, på fotballen, på dansingen, på teateret, på friidretten, osv.»

Ungdoms liv i distriktene kjennetegnes av mellommenneskelige ressurser, med sosial støtte, tilhørighet og aktiv deltagelse – den sosiale kapitalen (Eriksen & Andersen, 2021). Samtidig kan en sterk sosial kapital ha negative effekter. Tosidigheten ved dette bånd i mindre lokalsamfunn er diskutert i både innsiktsmaterialet Ungdommens distriktspanel har samlet inn (Melås, 2020) og i analyser gjort av NOVA på ungdata-materialet supplert med dybdeintervjuer (Eriksen & Andersen, 2021). Eriksen og Andersen (2020) peker på at selv om at en sterk sosial kapital i distriktene har mange positive effekter, kan det også bli strengere konformitetskrav. De finner også andre urovekkende forskjeller mellom distrikt og sentrale kommuner. Desto mindre sentral kommune desto flere jenter rapporterer om høyt nivå av mobbing og dårligere selvbilde. Det mener Eriksen og Andersen kan ha sammenheng med smalere og trangere idealer. For guttene er bildet litt annerledes. Flere gutter i sentrale kommuner opplever kroppspress enn gutter i distriktskommuner.

Et annet viktig funn i Eriksen og Andersens (2021) analyser av ungdata-materialet, supplert med kvalitativ data, er betydningen av sosioøkonomisk status på tvers av sentralitet – spesielt mht. sosiale forhold. De finner at jenter med arbeiderklassebakgrunn i større grad mistrives og opplever mobbing – og at graden av mistrivsel hos disse kan være svært stor. I vår undersøkelse har vi ikke målt sosioøkonomisk bakgrunn, og får derfor ikke undersøkt denne problemstillingen. Det vi ser i vår undersøkelse er heller at jentene og guttene har like vurderinger av hvorvidt de vil få et godt sosialt liv, et trygt nettverk, og å få være seg selv – dersom de bosetter seg i en distriktskommune. Det kan likevel være en mindre gruppe av kvinner/jenter bosatt i distriktskommuner i vårt utvalg som mistrives, men som ikke slår ut på våre analyser. Det finnes mange ressurser og kunnskapskilder om forebygging av mobbing, og flere tiltak er iverksatt de siste årene (§9a «mobbelov», mobbeombud, kompetanseheving). Det er viktig at evaluering av tiltak inkluderer sentralitet og geografi, samt kjønn og sosioøkonomisk bakgrunn som faktor, slik at vi vet mer om hvorvidt tiltakene virker ulikt ulike steder og hos ulike grupper.

Våre funn bekrefter at vurderinger av å ikke få være seg selv eller ha et godt sosialt liv er viktige årsaker til lav/fraværende motivasjon for å bosette seg i en distriktskommune. Det er nærliggende å tro at vurderingene baseres på faktiske opplevelser. Å ha rom for alle, å jobbe mot mobbing og krenkelser er også viktige samfunnsutviklingsgrep.

I vårt datamateriale ser vi i tillegg at skeiv ungdom og ungdom med innvandrerbakgrunn i mindre grad tror de vil få et godt sosialt liv og få være seg selv fullt ut. Her er det viktig å påpeke at vurderingene til disse gruppene i snitt ikke er negative i den forstand at de i snitt vurderer det som usannsynlig å få disse sosiale godene. Men, de er signifikant lavere enn streit ungdom, og ungdom med begge foreldre født i Norge. Det er bekymringsfullt nok i seg selv. Vi ser at vurderinger av hvorvidt man vil få et godt sosialt liv og få være seg selv motiverer for å bosette seg i en distriktskommune, også når legning og innvandringsbakgrunn er kontrollert for. Innen disse gruppene varierer erfaringene og vurderingene.

Spesielt for skeiv ungdom har individuelle erfaringer og vurderinger mest å si for motivasjon for å bosette seg i en distriktskommune. Vi så i regresjonsanalysene at sammenhengen mellom legning og motivasjons var signifikant i steg 1, men forsvant da konsekvensvurderingene ble lagt til i steg 2. Dermed er det ikke legningen i seg selv som forklarer motivasjon, men forskjeller i konsekvensvurderingene mellom skeiv og streit ungdom. I analysene så vi også en tendens til at en gruppe skeiv ungdom fra distriktskommuner, som nå bor i Osloområdet, har ganske negative vurderinger av distriktene. Tendensen ellers er at skeiv ungdom i distriktet er mer positive til distriktene enn skeiv ungdom i de mest sentrale kommunene.

For ungdom med innvandrerbakgrunn forklares også en del av ulik motivasjon for å bosette seg i en distriktskommune av ulike konsekvensvurderinger – knyttet både til jobb og det sosiale livet. Sammenhengen forsvinner derimot ikke helt når disse vurderingene, samt normer ol., er kontrollert for. Det er altså noe annet som vi ikke kjenner til som også forklarer hvorfor ungdom med innvandrerbakgrunn er mindre motiverte for å bosette seg i en distriktskommune – i tillegg til ulike vurderinger av hvordan livet vil være. Uansett vil arbeid for at all ungdom erfarer at distriktskommuner er et sted de vil få et godt sosialt liv og få være seg selv, være et grep for å tilrettelegge for framtidig bosetting.

5.10.2. Ulik verdsetting av det sosiale

Å ha et godt sosialt liv er viktig. Samtidig er det en variasjon i hvor viktig ungdommene mener det er, og for noen er disse verdiene ekstra viktige. Interessant nok har verdsetting av et godt sosialt liv negativ sammenheng med motivasjon for å bosette seg i en distriktskommune. Desto viktigere det er – desto mer negativ til å bosette seg i en distriktskommune. Å verdsette et godt sosialt liv kan ha noe overlapp med personlighetstrekket «sosiabilitet» som er en underdimensjon av ekstroversjon. Personlighetstrekk har sammenheng med flytteatferd (Canache, Hayes, Mondak, & Wals, 2013; Jokela, 2014). Høyere sosiabilitet er assosiert med flytting til mer urbane steder. En studie fra Finland fant at høy sosiabilitet predikerte flytting fra rurale til urbane områder, og det å flytte over lengre avstander, samt unngå å flytte fra urbane steder (Jokela, Elovainio, Kivimäki, & Keltikangas-Järvinen, 2008). Folk med høy sosiabilitet liker og får energi av å være sammen med mange folk – desto flere desto bedre. Tettbygde, større steder kan gi større mulighet for sosial interaksjon med mange, som kan forklare at de som verdsetter dette høyt trekker dit. I vårt datamateriale ser vi også at å verdsette et godt sosialt liv er korrelert med høyere verdsettelse av bl.a. å ha mange jevnaldrende i nærheten, gode sosiale møteplasser og tilgang på et levende sentrum. Stedskvaliteter og sosiale faktorer går inn i hverandre. Å verdsette et levende sentrum var også direkte negativt relatert til holdning til å bo i en distriktskommune. Muligheten til å lage levende sentrum og større folkeliv er ulik over landet og på tvers av sentralitet. Innbyggertall, avstander og grad av spredthet i nåværende bosetting virker inn på hvorvidt det gir mening å tilrettelegge for en indre sentralisering for å trekke til seg dem som verdsetter det sosiale folkelivet høyt. For andre er det motsatte attraktivt – der det å ikke være tett på folk er det som verdsettes.

5.11. Tjenester og tilbud: Å komme seg fra A til Å

«Det bør være bedre tilbud på kollektiv transport. Sjølv om ein kommune ikkje nødvendigvis er så veldig stor, så tar det tid og komme seg til fritidsaktivitetar og då er det ikkje alltid foreldre kan køyre. Då er det viktig at det blir sett opp fleire bussar for eksempel. I helgene vil ein ofte vere ute lenge men menneske som bur eit stykke i frå må reise heim tideleg fordi det ikkje går buss.» Sitat respondent i undersøkelsen

Hovedfunn er:

- Generelt lave forventninger til tjenester og tilbud i distriktskommuner. Fem av ni tjenester/tilbud er vurdert som midt på skalaen mht. sannsynlighet for å få. Tre er vurdert som litt sannsynlig, mens ett er vurdert som litt usannsynlig.

- Høyest optimisme rundt å få gode kommunale tjenester, gode utdanningsmuligheter for (framtidige barn, og variert butikkutvalg (rundt «litt sannsynlig»). Minst optimisme om å få gode kollektivtilbud (i snitt litt usannsynlig).
- Sammenheng mellom å verdsette et godt kollektivtilbud og motivasjon for å bosette seg i en distriktskommune, når andre faktorer er kontrollert for.

Den eneste faktoren under paraplyen «tjenester og tilbud» som var relatert til motivasjon er verdien av å ha «et godt kollektivtilbud». De som mener at et godt kollektivtilbud er viktig har mer negativ holdning til å bo i en distriktskommune.

Å ha et godt kollektivtilbud ble i snitt vurdert som litt viktig på verdiskalaen. Desto mindre viktig det blir vurdert som – desto mer positive holdninger til å bo i distrikts. Dette kan tolke på ulike vis. En tolkning er at dette er en slags etterrasjonalisering. Ungdommene vet at kollektivtilbudet i distriktene som regel ikke er godt (jf. vurdert som usannsynlig på konsekvensskalaen). Samtidig har en del allerede bestemt seg eller ønsker å bo i distrikt i framtiden. Siden de vet at kollektivtilbudet er dårligere, rangerer de det også lengre ned på viktighetsskalaen. Samtidig ser vi at det å verdsette et godt kollektivtilbud har sammenheng med andre verdier. En annen tolkning er at de vet at bilen er viktig i distriktene og at når de er 30 år kommer de antagelig til å ha bil – om de bosetter seg i distrikt. Derfor blir kollektivtilbudet mindre viktig.

Den andre siden ved dette funnet at de som verdsetter et godt kollektivtilbud er mindre motivert for å bo i en distriktskommune. Dette, igjen, når andre faktorer som sentralitet der de er vokst opp og bor nå er kontrollert for. Det er altså en selvstendig sammenheng mellom å verdsette kollektivtilbud og motivasjon, uavhengig av hvor ungdommene er fra og bor og andre verdier de har.

Vi kan se på korrelasjon med andre verdier for å forstå denne gruppen bedre. Da finner vi at det å verdsette et godt kollektivtilbud er korrelert med å verdsette det å leve bærekraftig ($r = .33, p < .001$). Det å verdsette å leve bærekraftig, eller vurderingen om man kan leve bærekraftig, har dog ikke sammenheng med motivasjon for å bo i distrikt. Som en del av bærekraftdimensjonen spiller kollektivtilbud en rolle. Kollektivtilbud handler, vel og merke, om mange dimensjoner - ikke bare miljøperspektivet ved å komme seg fra A til Å. I hele tatt ha muligheten til å komme seg fra A til Å framstår som det fremste. Dette handler ikke minst om den sosiale bærekraften. Ungdom med innvandrerbakgrunn verdsetter et godt kollektivtilbud enda høyere enn ungdom uten innvandrerbakgrunn. Blant denne gruppen kan det være de som ikke har foreldre som kan skyss hit og dit, og som dermed er enda mer avhengig av et godt kollektivtilbud. Et godt kollektivtilbud er viktig for deltagelsen i samfunnet.

5.12. Stedskvaliteter

«MÅ få et bedre uteliv; både barer, restauranter og caféer som er moderne og urbane er en stor mangelvare. Selve sentrum er helt dødt»

«Et sentrum hvor ungdom blir inkludert, ikke prøvd og holdt utenfor!»

«Det er selvfølgelig ulemper og fordeler med alt her i verden, men jeg syns det burde komme bedre frem hvor godt vi på bygda faktisk har hatt det i oppveksten. Folk aner ikke hvordan det er å bare kunne gå ut av døra uten å bekymre seg for trafikk og andre utfordringer ved å bo i en by om barn. Dette kommer fra ei som har vokst opp i ei lita bygd med 300 innbyggere, og jeg har hatt det ganske så bra!»

Sitat fra ulike respondenter i undersøkelsen

Hovedfunn er:

- Generell høy optimisme om å få lett tilgang på natur, mulighet til å bo i enebolig, og et godt oppvekstmiljø for barn. Lavere optimisme om mulighet til sosial boform, sosiale møteplasser, levende sentrum, og bruke lite tid i hverdagen.
- Mange vurderinger av steds kvaliteter knyttet til motivasjon for å bo i distriktskommune. Det å verdsette tilgjengelighet til natur og bo i enebolig er faktorer som tiltrekker, mens det å verdsette levende sentrum er faktor som dytter vekk.
- Desto mer sannsynlig man vurderer det er å gi (framtidige) barn et godt oppvekstmiljø og ha lett tilgang til naturen dersom man bosetter seg i en distriktskommune, desto mer motivert er unge for å bo i distriktskommune. Mens, desto mer sannsynlig man vurderer at man vil bruke lite tid i hverdagen på ulike gjøremål dersom man bosetter seg i en distriktskommune – desto mindre motivert er unge for å bo i en distriktskommune.

5.12.1. Det viktige gode oppvekstmiljøet

Et godt oppvekstmiljø for (framtidige) barn er meget viktig for alle unge i utvalget. I snitt lå denne verdien mellom «viktig» og «helt avgjørende», og er den høyeste skåren av alle verdiene vi målte. Sannsynligheten for å gi (eventuelle) framtidige barn et godt oppvekstmiljø blir av utvalget vurdert som høy («meget sannsynlig») dersom en bosetter seg i en distriktskommune.

I disse tallene kan det skjule seg små, men viktige forskjeller mellom distrikt og resten av landet. Som vist til tidligere i analyser av ungdata-materialet finner Eriksen og Andersen (2021) at jenter i distriktskommuner i litt mindre grad enn andre kommuner har et godt selvilde, er fornøyd med egen helse, og fornøyd med lokalsamfunnet. I tillegg opplever de i litt større grad å bli mobbet. Det siste er kanskje det mest bekymringsfulle alle den tid vi vet hvor skadelig mobbing er. Forskjellen er liten, men forskerne påpeker at om dersom jenter i distriktskommuner hadde vært på samme nivå som jenter i andre kommuner mht. opplevd mobbing, hadde det tilsvart 285 færre jenter som regelmessig mobbes.

Paradoksalt nok, har jenter i distriktene færre psykiske helseplager. Dette kobles til mindre skolestress i distriktene som kan gi psykiske helseplager (Eriksen & Andersen, 2021). På konsekvensvurderingen om «press om å lykkes på alle fronter» var snittvurderingen i vår undersøkelse på midten – verken/eller. Dette kan være en av grunnene til at distriktene blir sett på som gode oppvekstarenaer. Andre kvaliteter kan være nærhet til naturen og forventninger til å ha enebolig (som ble vurdert som veldig sannsynlig).

Videre ser vi at de individuelle oppfatningene om hvorvidt distriktene tilbyr gode oppvekstmiljø har sammenheng med personens motivasjon for å bosette seg i en distriktskommune. Her spiller nok også egne oppveksterfaringer inn. Det er nærliggende å tro at desto bedre oppvekst ungdommene fra distriktskommunene har hatt – desto mer sannsynlig mener de at distriktskommuner er et godt oppvekststed for egne (framtidige) barn.

Viktige motiv hos barnefamilier på flyttefot ut av Oslo er blant annet ønsket om enebolig eller småhus, mindre støy og forurensing (Barlindhaug, Langset, Nygaard, & Ruud, 2018). Faktorer som trakk dem vekk fra tidligere bolig og bomiljø var manglende privat uteareal, og utrygt miljø for barn. Push og pull-faktorene mht. hva som oppleves som gode oppvekstmiljø er på lang vei i tråd med hva distriktene kan tilby.

5.12.2. Drømmen om eneboligen vs. bærekraftig arealbruk

«Legge vekt på mulighetene/tilrettelegging for unge som ikke ønsker å etablere seg i sentrum er avgjørende for å minske fraflytting i tettstedene.»

«Boligtomter som er lett tilgjengelig, også der det er spredt bebyggelse og ikke bare i sentrum.»

De som er motivert for å bosette seg i en distriktskommune verdsetter eneboligen høyere enn de som ikke er motivert for å bo i en distriktskommune. Muligheten til eneboligdrømmen synes derfor å være noe som må bevares i distriktskommunene. Sett i sammenheng med nærhet til naturen som et viktig bostedsmotiv hos de som ønsker å bo distriktene, og at unge oppvokst utenfor sentrum i større grad ønsker å bo i distriktene, inviterer dette til debatt om spredt bosetting.

Drømmen om eneboligen og spredt bosetting kan ses som i konflikt med statlige og regionale ønsker om fortetting (Harvold, Hofstad, Sørli, & Vindenes, 2007). I denne diskusjonen er det viktig å huske at største presset på arealer er byer i sterk vekst. Dette gjelder både strandsone og dyrket mark. Det er altså spesielle viktig å fortette her. I distriktskommuner uten særlig vekst vil begrunnelsen heller være å unngå å bygge ned sine fordeler (som tilgang til strandsone og uberørt natur). En annen begrunnelse er at et tettere bomiljø kan støtte opp under den sosiale bærekraften. Men, folk flytter til rurale strøk grunnet i ønsker om å ha mer plass å bolte seg på, mer rolige omgivelser, og lavere boligpriser. En kan tenke seg at man kan minske presset på dyrka mark og «urban sprawl» i de større byene ved å tilrettelegge bedre for bosetting i småbyene, tettstedene og til en viss grad spredt bosetting. Det er ikke en ny idé. Skal en slik strategi fungere er det viktig at distriktskommunene ikke bare er attraktive mht. eneboligmuligheter og armslag. Da vil konkurransen med randsonene til storbyene være like sterk. Som denne undersøkelsen viser er jobbmotivet og sosiale motiver like sterke. Skal distriktskommunen styrke sin attraksjonskraft for unge må disse feltene jobbes med parallelt.

Samtidig er det behov for differensiering av boligmarkedet i distriktene for å møte behovene ved et aldrende samfunn (mht. boligstørrelser, og plassering), samt behovene hos sesongarbeidere eller de som «prøve-bor» kommunen. Vi ser også en høyere verdsetting av en sosial boform hos skeiv ungdom og ungdom med innvandrerbakgrunn, som støtter opp under behovet for et mer variert boligtilbud.

Folk vil fortsatt være forskjellige i framtiden, og verdsette ulike kvaliteter. Det kan ikke være én løsning på en mer bærekraftig arealpolitikk. Det må være flere. Der det er en småby eller større tettsted, gir det mer mening å fortette mer for å skape mer byliv og bygge opp under bymiljøet. I de mange kommunene uten tydelige småbyer, og der folk tydelig ønsker større armslag, gir det mindre mening å snakke om fortetting som attraktivt.

Så er det ikke slik at en nødvendigvis må ta av ubebygd areal for å realisere drømmen om enebolig og armslag. Det er mange småbruk og hus, som er ubebodde eller kun brukt som fritidsbolig, og det er potensial for å benytte disse bedre. Ruralis fremmet mange forslag for å få økt omsetning av ubebodde landbrukseiendommer i en utredning om temaet (Flemsæter, Storstad, & Kroken, 2011). Dette inkluderer blant annet forslag om at de bør legges opp til en differensiert politikk og lokale tilpasninger mht. forvaltning av ubebodde landbrukseiendommer. Et annet forslag er at det bør vurderes om det kan innføres nye tilføyelser eller retningslinjer for boplikt slik at det kan tas store lokale hensyn og at en kan begrunne krav om boplikt med at det er folk som vil kjøpe ubebodde landbrukseiendommer. Et hovedbudskap i rapporten er at det bør jobbes for at lokalsamfunnet får en mer betydningsfull rolle, både i folks bevissthet og i lovverket.

5.12.3. Levende småbyer

Funnet om at, alt annet kontrollert for, har verdsetting av et levende sentrum med cafe, kulturtilbud og butikker negativ sammenheng med motivasjon for å bo i distrikt er interessant. Dette funnet vil si at desto mer man verdsetter et levende sentrum, desto mindre motivert er man for å bo i distrikt. Og motsatt: desto mindre man verdsetter et levende sentrum – desto mer motivert er man for å bo i distrikt. Er det da riktig å satse på å utvikle levende sentrum?

Resultatene her tydeliggjør også, det i grunn selvsagte, i at folk er forskjellige. Noen liker urbane kvaliteter bedre enn andre. Verdsetting av levende sentrum var sterkt positivt korrelert med å verdsette gode sosiale møteplasser, godt kollektivtilbud, godt kulturtilbud, og variert fritidstilbud (alle $r > .47$, $p < .001$), og svakt negativt korrelert med å verdsette lett tilgjengelig natur ($r = -.08$, $p = .003$) og bo i enebolig ($r = -.06$, $p = .03$). Ungdom som er motivert for å bo i en distriktskommune verdsetter steds kvaliteter Distrikts-Norge allerede kan by på: Lett tilgang på natur, mulighet til å bo i enebolig med egne uteområder. Ungdom som ikke er like motivert verdsetter kvaliteter som det er mer manko på - det levende sentrumet med kulturtilbud, cafeer og butikker. For utvikling av distriktskommuner gjelder altså å beholde distriktenes pre for å holde på og tiltrekke seg de som verdsetter disse kvalitetene. Samtidig utvikle det mer mangelfulle, for å forsøke å tiltrekke seg dem som i utgangspunktet ikke er motivert for å bosette seg i distriktet.

Hvis man i større grad kan tilby levende sentrum i distriktene kan man kanskje tiltrekke seg de som verdsetter denne verdien høyt. Et mer attraktivt og levende sentrum vil antagelig ikke «avskrekke» de som ikke er så opptatte av det. Samtidig minner dette funnet oss på at det er ikke alle som er så opptatte av de levende sentraene. Det kan fort bli en sannhet i fagmiljø som jobber med stedsutvikling at levende sentrumsområder er et *avgjørende* gode. I snitt for hele utvalget blir et levende sentrum vurdert som «litt viktig» i vår undersøkelse (punkt 5 på en skala fra 1 til 7). Mens andre verdier som et trygt nettverk, godt oppvekstmiljø, lett tilgang på natur, sikker arbeidsplass, og gode kommunale tjenester er til sammenligning vurdert mellom viktig og helt avgjørende (over 6 på skalaen). Når det er sagt, handler funksjonelle, levende småbyer om mer enn café og kulturtilbud. En levende småby må også være del av et mangfoldig arbeidsmarked, legge til rette for et godt oppvekstmiljø, gi tilgang til natur, og ha gode kommunale tjenester.

Distriktsnæringsutvalget mener at investeringer i tettstedsutvikling «kan øke bostedsattraktiviteten, og samtidig øke konkurranseevnene og langsiktige vekstutsikter for næringslivet i distriktene» (NOU 2020:12).

I kommuner som har vært finalister eller vinnere av Attraktiv stad, og drevet med tettstedssatsinger over tid, har nettopp motivasjonen vært knyttet til å styrke stedets attraktivitet og tiltrekke seg/holde på tilflyttere (Angell & Grimsrud, 2017). Målgruppen er spesielt unge voksne og kvinner. Tiltak iverksettes også for å øke livskvalitet for befolkningen. Gode uterom, gang og sykkelstier, aktivitetsparker og promenader lang fjord og vann gjør det mer attraktivt for folk å være aktive og bruke fellesområder. Dette skal bidra til å styrke trivsel, bolyst og folkehelse. En rekke utfordringer går igjen i arbeid med å skape byliv – som spredte sentrumsområder, mangel på møteplasser, uttynning av arbeidsplasser, og butikkdød. Ofte forsterkes denne utviklingen ved at staten lokaliserer sin virksomhet utenfor sentrum. Når handelsetableringer og arbeidsplasser lokaliseres utenfor sentrum er det desto viktigere at kommunen, fylket og staten bruker sine investeringer til å styrke sentrum (Vestby, 2018). Å utvikle levende sentrum må derfor også sees i sammenheng med det mangfoldige arbeidsmarkedet vi etterlyser i kapittel 37.

5.13. Svakheter med undersøkelsen og nye kunnskapsbehov

En svakhet med undersøkelsen er at vi ikke har sammenligningsgrunnlag med hvordan de unge vurderer hvordan livet i *sentrale* kommuner vil være. Det kan være at selv om unge i denne undersøkelsen vurderer distriktskommuner som relativt positivt – kan vurderingen av sentrale kommuner være *enda* mer positiv, noe som kan bikke bostedsvalg mot mer sentrale kommuner. Det motsatte kan også være tilfelle. Nøkterne/negative vurderinger av f.eks. steds kvaliteter kan være enda mer negative for sentrale kommuner, og dermed virke i distriktenes favør. Dette vet vi ikke, og må undersøkes empirisk.

En annen svakhet er at andelen ungdom med innvandrerbakgrunn er liten. Det er behov for mer forskning på denne gruppen, på tvers av alle sentralitetsklasser. Andre metoder for kunnskapsinnhenting kan supplere spørreundersøkelser som metode.

En kilde til «støy» i dataen kan være at det i større grad er ungdom som er opptatte av distriktspolitikk som ønsket å besvare undersøkelsen, selv om den i stor grad ble markedsført som en undersøkelse om

bostedspreferanser. Vi tror at mulighet til å vinne gavekort kan være en like stor motivasjon for å besvare undersøkelsen.

Referanser

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*(50), pp. 179-211. doi:10.1016/0749-5978(91)90020-t
- Ajzen, I. F. (2019). The influence of attitudes on behavior. In & B. D. Albarracín, *The handbook of attitudes: Volume 1: Basic principles* (pp. 197,255). New York: Routledge. doi:10.4324/9781315178103
- Angell, E., & Grimsrud, G. M. (2017). *Attraktiv og bærekraftig? Småbyers erfaring med nasjonale retningslinjer for by- og tettstedsutvikling*. Bergen: Uni Research Rokkansenteret.
- Barlindhaug, R., Langset, B., Nygaard, M., & Ruud, M. E. (2018). *Bo- og flyttemotiver blant barnefamilier i Oslo*. Oslo: By- og regionforskningsinstituttet NIBR.
- Baumeister, R., & Leary, M. (1995). The Need to Belong: Desire for Interpersonal Attachments as a Fundamental Human Motivation. *Psychological bulletin.*, pp. 497-529. doi:10.1037/0033-2909.117.3.497.
- Canache, D., Hayes, M., Mondak, J. J., & Wals, S. C. (2013). Openness, extraversion and the intention to emigrate. *Journal of Research in Personality*, pp. 351-355.
- Dahle, M., Grimsrud, G. M., & Holthe, I. C. (2011). *Bosettingsvirkninger av regionale traineeprogram*. Ideas2evidence.
- Dahle, M., Grimsrud, G. M., & Holthe, I. C. (2011). *Bosettingsvirkninger av regionale traineeprogram*. Bergen: Ideas2Evidence.
- Direktoratet for forvaltning og IKT. (2019, November 20). *Innbyggerundersøkelsen 2019*. Retrieved from Digitaliseringsdirektoratet: <https://www.difi.no/rapporter-og-statistikk/undersokelser/innbyggerundersokelsen-2019>
- Egge-Hoveid, K. (2019, Januar 8.). *Utdanningsgapet bare øker*. Retrieved from Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/utdanningsgapet-bare-oket>
- Eriksen, I. M., & Andersen, P. L. (2021). *Ung i Distrikts-Norge. En flermethodisk analyse av betydningen av bosted, kjønn og sosioøkonomiske ressurser*. NOVA/OsloMet.
- Flemsæter, F., Storstad, O., & Kroken, A. (2011). *Det handler om følelser. En utredning om ubebodde landsbrukseiendommer*. Trondheim: Norsk senter for bygdeforskning.
- Harvold, K., Hofstad, H., Sørli, K., & Vindenes, E. (2007). *Spredd boligbygging i sentraliseringens tid*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning .
- Holm, E., Mäkila, K., & Öberg, S. (1989). *Tidsgeografisk handlingsteori - att bilda betingade biografier*. . Umeå: Gerum rapport 8.
- Jensen, R. S. (2003, 1). Fra arbeid som inntekstkilde til arbeid som mening - hvilke verdier er viktige i det "nye" arbeidslivet? *Søkelys på arbeidsmarkedet*, pp. 13-22.
- Jokela, M. (2014). Personality and the realization of migration desires. In P. J. Rentfrow, *Geographical psychology: Exploring the interaction of environment and behavior* (pp. 71-87). American Psychological Association. doi:<https://doi.org/10.1037/14272-005>

- Jokela, M., Elovainio, M., Kivimäki, M., & Keltikangas-Järvinen, L. (2008, 9 19). Temperament and Migration Patterns in Finland. *Psychological Science.*, pp. 831-837. doi:10.1111/j.1467-9280.2008.02164.x
- Kampevoll, F., & Martinussen, P. E. (2018, 9 20). Gøy på landet? Betydningen av lokale trekk for innvandreres bosetting i rurale kommuner. *Idunn*, pp. 89-112.
- Langøren, A. (2007). *Sentralisering - årsaker, virkninger og politikk.* . Samfunnsspeilet.
- Løwe, T. (2012). *Ung med innvandrerbakgrunn og arbeidsmarkedet.* Statistisk sentralbyrå.
- Makkonen, T., & Kahila, P. (2020). Vitality policy as a toll to attract in-migration to rural regions. *Siirtolaisuus-Migration*(1), pp. 11-14.
- Melås, A. (2020). *Innsikt fra Ungdommens distriktspanel.* Ruralis.
- Nord universitet. (2021). *Hva mener unge voksne i sør om Nord?*
- NOU 2020:12. (2020). *Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn.* Oslo: Nærings- og fiskeridepartementet.
- NOU 2020:15. (2020). *Det handler om Norge - Utredning om konsekvenser av demografiutfordringer i distriktene.* Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
- Søholt, S., Aasland, A., Onsager, K., & Vestby, G. M. (2012). *Derfor blir vi her – innvandrere i Distrikts-Norge.* Oslo: NIBR - Norsk institutt for by og regionforskning.
- Sørli, K. (2006). *Bosettingspreferanser, flyttemotiver og flytteprosesser. Status og perspektiver omkring den regionale befolkningsutviklingen i Norge.* . Notat til Kommunal og regionaldepartementet.
- Sørli, K., Aure, M., & Langset, B. (2012). *Hvorfor flytte? Hvorfor bli boende? Bo- og flyttemotiver de første årene på 2000-tallet.* NIBR-rapport 482.
- Vestby, G. M. (2003). *Ungdoms bilder av bygda og tanker om framtida.* Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning .
- Vestby, G. M. (2018). *Fugleperspektiv på tre tiår med stedsutvikling.* Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.

Distriktssenteret
Kompetansesenter for distriktsutvikling

MERKUR
FOR BUTIKKEN OG BYGDA

Alstahaug – Steinkjer – Sogndal

distriktssenteret.no
merkur-programmet.no

Telefon 48 16 82 80